

Tracking:

Sr	Date	Remarks	By
1	24/05/2014	Typing Started on	H K Srinivasa Rao
2	12/11/2014	Typing Ended on	H K Srinivasa Rao
3		Ist Proof Reading & Correction	Sri Ranganath Gangoor & H K Srinivasa Rao

|| ಶ್ರೀ ಹಯವದನ ರಂಗವಿಠಲ ಗೋಪೀನಾಥೋ ವಿಜಯತೇ||

Blessed by Lord and with His divine grace, we are pleased to publish this Magnanimous Work of Sri Acharya Madhwa. It is a humble effort to make available this Great work to Sadhakas who are interested in the noble path of propagating Acharya Madhwa's Philosophy.

With great humility, we solicit the readers to bring to our notice any inadvertant typographical mistakes that could have crept in, despite great care. We would be pleased to incorporate such corrections in the next versions. Users can contact us, for editable version, to facilitate any value additions.

Contact: H K SRINIVASA RAO, NO 26, 2ND FLOOR, 15TH CROSS, NEAR VIDHYAPEETA CIRCLE, ASHOKANAGAR, BANGALORE 560050. PH NO. 26615951, 9901971176, 8095551774, Email : srkarc@gmail.com

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸುಕೃತದ ಫಲವಾಗಿ ಮಧ್ವಮತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಲು, ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ, ಈ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿದ, ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳಾದ, ದಿವಂಗತರಾದ ಲಲಿತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಹೆಚ್ ಆರ್ ಅವರ ಸವಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಈ "ಸರ್ವಮೂಲ ಯಜ್ಞ"

“ಮಾತೃದೇವೋ ಭವ-ಪಿತೃದೇವೋಭವ-
ಆಚಾರ್ಯದೇವೋಭವ”

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಅನುನಾಸಿಕದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಾಗ, ಅದರ ಜ್ಞಾನದ ಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲದವರಂತೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿರುವುದು ಏಕೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಾಗಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುಸ್ವಾರಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಶ್ರಮವಹಿಸಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುನಾಸಿಕ, ಅನುಸ್ವಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಓದುಗರು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ: ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್ - ದ್ವೈತವೇದಾಂತಸಂಶೋಧನಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಮ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್ 	9
ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಟೀಕಾ 	9
ಗ್ರನ್ಥಾರಮ್ಭಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಲಾಚರಣಸ್ಯವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣಾರ್ಥಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್	9
ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ನಮ್ಯತ್ಪೋಪಪಾದನಮ್	9
ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನೇ	9
ಉದ್ದೇಶಾದೀನಾಂ ಸ್ವರೂಪಮ್	10
ಲಕ್ಷಣವಿಭಾಗಃ	10
ಪ್ರಮಾಣಸಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್, ಪ್ರಮಾಣವಿಭಾಗಶ್ಚ	10
ಸಂಶಯನಿರೂಪಣಮ್	11
ನೈಯಾಯಿಕೈಕದೇಶಮತೇ ಸಂಶಯಕಾರಣಾನಿ	11
ಉದಯನಮತೇ ಸಂಶಯಕಾರಣಾನಿ	12
ಸ್ವಮತೇ ಕಾರಣಮ್	12
ವಿಪರ್ಯಯಲಕ್ಷಣಮ್	12
ಅನುಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್	12
ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣನಿರೂಪಣಮ್	13
ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಯೋರ್ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಾದಿಭ್ಯೋ ಮಿಥಶ್ಚ ಮಹಾವೈಲಕ್ಷಣ್ಯನಿರೂಪಣಮ್	13
ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್	14
ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣವಿಭಾಗೌ	14
ಋಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿರೂಪಣಮ್	15
ತಾತ್ಪರಿಕತಾತ್ಪರಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಮ್	15
ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿರೂಪಣಮ್	16
ಸಾದಿಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿಭಾಗಃ	16
ಅನುಪ್ರಮಾಣನಿರೂಪಣಮ್	16
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದನಿರಾಸಃ	17
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಮಾತ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದನಿರಾಸಃ	17
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್	17
ಅನುಮಾನಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್	17
ಅನುಮಾನವಿಭಾಗಃ	18
ಆಗಮ ಲಕ್ಷಣಮ್	19
ಅರ್ಥಪತ್ತೇರನುಮಾನಾನುರ್ಭಾವಸಮರ್ಥನಮ್	19
ಮೀಮಾಂಸಕೋಕ್ತೋಪಮಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಷ್ಟನುರ್ಭಾವಃ	20

ತಾರ್ಕಿಕೋಕ್ತೋಪಮಾನಸ್ಯಾನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	20
ಅನುಪಲಭ್ಯೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದ್ಯನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	21
ಸಮ್ಯವಪರಿಶೇಷಯೋರನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	22
ತರ್ಕಸ್ಯಾನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	22
ಉತ್ತಮಾಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪರಿಹಾರಃ.....	24
ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಮನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	24
ಸಮಾಖ್ಯಾದೀನಾಮನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	25
ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರೂಪಣಮ್.....	26
ಅನುಮಾನವಿಭಾಗಃ.....	26
ಅವಯವನಿಯಮನಿರಾಕರಣಮ್.....	26
ಉಪಪತ್ತಿದೋಷನಿರೂಪಣಮ್.....	28
ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಂ ವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	29
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ (1).....	29
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನ್ತರಮ್(2).....	31
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ (3).....	32
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ಯಾಸಃ (4).....	33
ಹೇತ್ವನ್ತರಮ್ (5).....	34
ಅರ್ಥಾನ್ತರಮ್(6).....	34
ನಿರರ್ಥಕಮ್(7).....	35
ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಕಮ್(8).....	35
ಅಪಾರ್ಥಕಮ್(9).....	35
ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್(10).....	36
ನ್ಯೂನಮ್.....	36
ಅಧಿಕಮ್ 12 	37
ಪುನರುಕ್ತಮ್ 13 	37
ಅನನುಭಾಷಣಮ್ 14 	37
ಅಜ್ಞಾನಮ್(15).....	38
ಅಪ್ರತಿಭಾ(16).....	38
ವಿಕ್ಷೇಪಃ(17).....	38
ಮತಾನುಜ್ಞಾ(18).....	38
ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್(19).....	38

ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ(20).....	39
ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತ(21)	39
ಹೇತ್ವಾಭಾಸಃ(22)	40
ಅಸಿದ್ಧಃ(22-1).....	40
ವಿರುಧಃ(22.2).....	41
ಅನೈಕಾಂತಿಕಃ (22.3).....	41
ಅನಧ್ಯವಸಿತಃ(22.4).....	42
ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಃ(22.5).....	42
ಪ್ರಕರಣಸಮಃ(22.6)	42
ಸತ್ಯತಿಪಕ್ಷಃ(22.7)	42
ಉದಾರಹಣಾಭಾಸಾಃ 23 	43
ತರ್ಕಪರಾಹತಿಃ 24 	44
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ.....	44
ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್	44
ತಾರ್ಕಿಕಾಭಿಮತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ.....	45
ಸೌಗತಾಭಿಮತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ.....	45
ತಾರ್ಕಿಕಸೌಗತಮತಃಪಠನಮ್.....	45
ತಾರ್ಕಿಕಮತೇನ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಕ್ಷೇಪಃ.....	46
ಪ್ರಾಭಾಕರಮತೇನ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಕ್ಷೇಪಃ	47
ಪ್ರಾಭಾಕರೋಕ್ತಾಕ್ಷೇಪನಿರಾಸಃ.....	47
ತಟಸ್ಥಶಙ್ಕಾಪರಿಹಾರೌ	47
ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಬಾಧಕಾಭಾವಃ	47
ತರ್ಕಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಶಙ್ಕಾಪರಿಹಾರೌ.....	48
ವಿರೋಧವಿಭಾಗಃ.....	48
ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಜಾತೋಃ ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	48
ಜಾತಿನಿರೂಪಣಮ್	48
ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧಜಾತೇಃ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧೇಽಪ್ಯನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	49
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಾದೀನಂ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	49
ಪ್ರತಿಧರ್ಮಸಮಜಾತಿಃ 1 	50
ಉತ್ಕರ್ಷಸಮಜಾತಿಃ 2 	50
ಅಪಕರ್ಷಸಮಜಾತಿಃ 3 	51

ವರ್ಣ್ಯಸಮಜಾತಿ: 4 	51
ಅವರ್ಣ್ಯಸಮಜಾತಿ: 5 	52
ವಿಕಲ್ಪಸಮಜಾತಿ: 6 	52
ಸಾಧ್ಯಸಮಜಾತಿ: 7 	53
ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಜಾತಿ: 8 	53
ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಜಾತಿ: 9 	54
ಪ್ರಸಂಧಮಜಾತಿ: 10 	54
ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮಜಾತಿ: 11 	54
ಅನುತ್ಪತ್ತಿಸಮಜಾತಿ: 12 	55
ಸಂಶಯಸಮ: 13 	55
ಪ್ರಕರಣಸಮ: 14 	55
ಅಹೇತುಸಮ: 15 	55
ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಸಮ: 16 	56
ಅವಿಶೇಷಸಮ: 17 	56
ಉಪಪತ್ತಿಸಮ: 18 	57
ಉಪಲಬ್ಧಿಸಮ: 19 	57
ಅನುಪಲಬ್ಧಿಸಮ: 20 	57
ನಿತ್ಯಸಮ: 21 	58
ಅನಿತ್ಯಸಮ: 22 	58
ಕಾರ್ಯಸಮ: 23 	58
ಛಲಸ್ಯ ಅಸಂಭವಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧಯೋರನ್ತರ್ಭಾವ:	58
ಛಲಸ್ಯ ರೋಧೇಽಪಿ ಅನ್ತರ್ಭಾವ:	59
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸಾಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಯೋ: ಅಸಂಭವಾನ್ತರ್ಭಾವ:	59
ಅರ್ಥಾನ್ತರಾದೀನಾಂ ಅಸಂಭವಾನ್ತರ್ಭಾವ:	59
ಅವಿಶಿಷ್ಟನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಂ ಸಂವಾದಾದಿಷು ಅನ್ತರ್ಭಾವ:	60
ಛಲವಿಭಾಗಲಕ್ಷಣೋದಾಹರಣಾನಿ	60
ಶಬ್ದಾನಾಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾದಿನಿರೂಪಣಮ್	61
ಅನುಮಾನವಿರೋಧವಿಭಾಗ:	61
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧ:	61
ಹೇತುವಿರೋಧ:	62

ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧಃ.....	62
ಸಪ್ರತಿಸಾಧನಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	62
ಬಾಧಸಪ್ರತಿಸಾಧನಯೋಃ ಹೇತುವಿರೋಧತ್ವನಿರಾಸಃ.....	63
ಉಪಾಧೇಃ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನೋನ್ನಾಯಕತ್ವಮ್.....	63
ಸೋಪಾಧಿಕಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧತ್ವಮತಮ್.....	63
ಸೋಪಾಧಿಕಸ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವಮತಮ್.....	63
ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮತದ್ವಯನಿರಾಸಃ.....	64
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಿವಿರೋಧಃ.....	64
ವಿಶ್ವಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಃ.....	64
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಃ.....	64
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತೋರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಃ.....	65
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಮ್.....	65
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಮ್.....	65
ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನತ್ವಮ್.....	66
ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಭಾವ್ಯರ್ಥಗ್ರಾಹಿತ್ವಮ್.....	67
ಸಮ್ಭವಿತವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾ ಅವಿರೋಧಾಶಙ್ಕಾ ತನ್ನಿರಾಸಶ್ಚ.....	68
ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಾ ದೀನಾಮದೂಷಣತ್ವಮ್.....	69
ಅತಿಪ್ರಸಂಭವ್ಯವ ದೋಷತ್ವಾದಿವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕತ್ವಮ್.....	69
ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮುಚಿತದೇಶಾಸಿದ್ಧೋರೇವ ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಮ್.....	70
ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಾ ದಿಸ್ಥಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮರ್ಥನಮ್.....	70
ಅಭಾವಪಕ್ಷಕಾನುಮಾನಸ್ಯ ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧತಾನಿರಾಸಃ.....	71
ಸಾಧ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧೇರದೂಷಣತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್.....	72
ಪರಿಶೇಷಾರ್ಥಪತ್ಯೋರನುಮಾನತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್.....	72
ಅನುಪಲಬ್ಧೇರನುಮಾನತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್.....	74
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದಿಷು ಸರ್ವಾನುಮಾನದೋಷಾನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	74
ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಅಸಿದ್ಧಾವನ್ತರ್ಭಾವಃ.....	75
ಭಾಟ್ಟಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಕರಣಮ್.....	76
ಮೀಮಾಂಸಕೈಕದೇಶ್ಯಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಕರಣಮ್.....	77
ಪ್ರಾಭಾಕರಾಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಸಃ.....	77
ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್.....	78
ಐತಿಹ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್.....	78

ನೈಯಾಯಿಕಾಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣನಿರಾಸಃ.....	78
ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್	79
ತಾರ್ಕಿಕೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಸ್ಯಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಃ.....	79
ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್.....	80
ಸ್ಮೃತೇರನುಮಾನತ್ವೇನ ಪ್ರಮಾಣ್ಯಮಿತಿ ಪಕ್ಷನಿರಾಸಃ.....	80
ಸ್ವೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಪರಿಕ್ಷಾ.....	81
ವಿಪರ್ಯಯಾನಾಭೇದಕರ್ತೃಮೀಮಾಂಸಕಮತನಿರಾಸಃ.....	81
ಮತಾನುಜ್ಞಾಯಾ ಅಸಂಭವತಾನ್ವರ್ಭಾವಃ	82
ಪ್ರಮಾಣಾದಿನಿರೂಪಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿ.....	82

|| ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್ ||

|| ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಟೀಕಾ ||

ಅಶೇಷಗುರುಮೀಶೇಶಂ ನಾರಾಯಣಮನಾಮಯಮ್ |

ಸಮೃಣಮ್ಯ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಮ್ ||

ಪ್ರಣಮ್ಯಾಗಣ್ಯಕಲ್ಯಾಣಗುಣಾಭಿಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ |

ಪೂರ್ಣಬೋಧಾನಪಿ ಗುರೂನ್ ವ್ಯಾಕುರ್ವೇ ಮಾನಲಕ್ಷಣಮ್ ||

ಗ್ರನ್ಥಾರಮ್ಭಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಲಾಚರಣಸ್ಯ ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣಾರ್ಥಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್

ಇಹ ಖಲು 'ಸುಖಮೇವ ಮೇ ಸ್ಯಾತ್ ದುಃಖಂ ಮನಾಗಪಿ ಮಾ ಭೂತ್' ಇತಿ ನಿಖಿಲಾಪೇಕ್ಷಿತ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯೇಶ್ವರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮನ್ತರೇಣಾಸಮ್ಭವಾತ್, ತಸ್ಯಚ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ವಿನಾನುದಯಾತ್, ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಚ ಯಥಾವದ್ವಿದಿತಾನಾಮೇವ ತದ್ಧೇತುತ್ವೋಪ- ಪತ್ತೇಸ್ತತ್ತ್ವ ರೂಪಂ ಯಥಾವಜ್ಞಾಪಯಿತುಕಾಮೋ ಭಗವಾನಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಃ ಪ್ರಾರಿಪ್ಸಿತಗ್ರನ್ಥಾವಿಘ್ನಪರಿಸಮಾಪ್ತ್ಯಾದಿಪ್ರಯೋಜನಾವಿಗೀತಶಿಷ್ಟಾಚರಣಪರಮ್ಪರಾದಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇಷ್ವದೇವತಾನತಿಪೂರ್ವಕಂ ಶ್ರೋತೃಶೇಮುಷೀಮನುಕೂಲಯಿಷ್ಯನ್ ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣ- ಮೇವಾಗ್ರೇ ದರ್ಶಯತಿ |

ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ನಮ್ಯತ್ಯೋಪಪಾದನಮ್

ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ನಮಸ್ಕಾರೇ ಕೋ ಹೇತುರಿತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್- **ಅಶೇಷಗುರುಮಿತಿ ||** 'ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಗುರುಮ್' ಇತಿ ಪಾರೇ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಂ ಗುರುತ್ವಸ್ಯೋಪಪಾದಕಮ್ | ಕಿಂ ಚ ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ಅತಿಸಮರ್ಥತ್ವೇನೇಷ್ಟ ಪ್ರದಾನಸಮ್ಭವಾತ್ ತನ್ನತಿರಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ - **ಈಶೇಶಮಿತಿ ||** ಅಪಿ ಚ ರಾಗಾದಿದೋಷರಹಿತಾ ಹಿ ಲೋಕೇ ವನ್ಯಾ ಭವಂತಿ | ನಾರಾಯಣಶ್ಚಾಶೇಷದೋಷದೂರ ಇತಿ ಸೂಚಯಿತುಂ **ಅನಾಮಯಮಿತಿ ||** ಆಮಯಪದಂ ದೋಷಾನ್ತರೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ | **ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ** ಇತಿ ಉದ್ದೇಶವಿಭಾಗ- ಪರಿಕ್ಷಾದ್ಯುಪಯೋಗಿಸಂಭ್ರಹಾಯೋಪಸರ್ಗಃ | ನ ಹಿ ತದ್ವಿನಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ |

ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನೇ

ಲಕ್ಷ್ಯಮಾತ್ರವ್ಯಾಪಕೋ ಧರ್ಮೋ ಲಕ್ಷಣಮ್ | ತದುಕ್ತಿಃ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥಾ | ಸಾಸ್ನಾದಿಮಾನ್ ಗೌಃ ಇತಿ ಜ್ಞಾತಲಕ್ಷಣೋ ಹಿ ಯಂ ಪಿಣ್ಣಂ ಸಾಸ್ನಾದಿಮನ್ತಂ ಪಶ್ಯತಿ ತಂ

ಗೋಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ | ಯದಾ ತು ಅಯಂ ಗೌರಿತ್ಯುಪದೇಶಾದಿನಾ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ ತದಾಪಿ
ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ ಏವ, ನ ಸರ್ವತ್ರ | ತತ್ರೋಪದೇಶಾದ್ಯಭಾವಾತ್ | ಅತಸ್ತತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷೇ
ವ್ಯುತ್ಪನ್ನಃ ತದನ್ಯತ್ರಾಪಿ ವ್ಯುತ್ಪಿತ್ತುಃ ತದ್ಧರ್ಮೇಷು ವ್ಯವಹಾರಾನಾಲೋಚ್ಯ,
ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೋಽವ್ಯಾಪಕಾಂಶ್ಚ ಪರಿಹೃತ್ಯ, ಲಕ್ಷಣಭೂತಮೇಕಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ತದ್ವತ್ಸು
ಗೋಶಬ್ದಸಮ್ಭಂಧಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ | ಪ್ರಾಚೀನಪಕ್ಷೇ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿಣಾ, ಅತ್ರ
ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಣೇತಿ ವಿಶೇಷಃ |

ಉದ್ದೇಶಾದೀನಾಂ ಸ್ವರೂಪಮ್

ನಾಮಮಾತ್ರೇಣ ವಸ್ತುಸಂಕೀರ್ತನಮುದ್ದೇಶಃ | ಸ ಚ ಲಕ್ಷಣಾದ್ಯುಕ್ತಿಸಮ್ಭಾವನಾರ್ಥಃ |
ಅನುದ್ದಿಶ್ಯ ಕಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾದಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ | ವಿಧಾ ವಿಭಾಗಃ | ತದುಕ್ತಿ-
ರವಾಂತರೋದ್ದೇಶಾರ್ಥಾಃ | ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಚಿಂತಾ ಪರೀಕ್ಷಾ | ಸೋದ್ದೇಶವಿಷಯಾ ನ
ಸಮ್ಭವತಿ | ಫಲಾಭಾವೇನ ನಾಮಮಾತ್ರೇ ವಿವಾದಾಯೋಗಾತ್ | ಲಕ್ಷಣಪರೀಕ್ಷಾ ತಸ್ಯ
ಲಿಂಗತ್ವನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥಾಃ | ನ ಹ್ಯಸಮ್ಭವಾವ್ಯಾಪ್ತಾಲಕ್ಷಣಾ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಭಾಗಾ-
ಸಿದ್ಧಿವ್ಯಭಿಚಾರಾಪರಿಹಾರೇ ಲಿಂಗತಾ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ | ವಿಭಾಗಪರೀಕ್ಷಾ ನ್ಯೂನಾಧಿಕಸಂಖ್ಯಾ
ವ್ಯವಚ್ಛೇದಮುಖೇನ ವಿಭಾಗಸಮರ್ಥನಾರ್ಥಾಃ | ಬುದ್ಧಿದೋಷನಿವೃತ್ತಿಪರ್ಯಂತಾ
ಪರೀಕ್ಷಾಯಾಃ ಪರೀಕ್ಷಾ ತತ್ಸೌಷ್ಟವಸಿದ್ಧಿ ರ್ಥಾಃ | ದ್ವಿಧಾ ಚೋದ್ದೇಶಾದಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ
ವಿಶೇಷತಶ್ಚೇತಿ |

ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾನ್ಯೈರೇವೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ಕಿಮಪೂರ್ವನಿರ್ಮಾಣೇನೇತ್ಯತೋ ವಾ
ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮೀತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಅನ್ಯೋಕ್ತೇನಾಮಪ್ರಕೃಷ್ಟತಾಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ |

ಲಕ್ಷಣವಿಭಾಗಃ

ದ್ವಿವಿಧಂ ಲಕ್ಷಣಮ್, ಯಾವಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಭಾವಿ ಅಯಾವಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಭಾವಿ ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ,
ಪೃಥುಬುದ್ಧೋದರಾಕಾರೋ ಘಟ ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ, ಭೋಗಾಯತನಂ
ಶರೀರಮಿತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಮೇವ ವ್ಯುತ್ಪಾದ್ಯಮ್ | ತಸ್ಯೈವ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವ್ಯವಹಾರೋಪ-
ಯೋಗಿತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ – **ಸ್ವಲಕ್ಷಣಮಿತಿ** || ತದೇವ ಹಿ ಸ್ವರೂಪಭೂತಂ ಲಕ್ಷಣಂ
ಯತ್ ಯಾವಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಭಾವೀತಿ |

ಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್, ಪ್ರಮಾಣವಿಭಾಗಶ್ಚ

ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಿತ್ಯುದ್ದೇಶೇ ಸಿದ್ಧೇ ಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ—

ಯಥಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಮ್ |

ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಯನಿರ್ದೇಶಃ| ಯಥಾರ್ಥಮಿತಿ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿಃ| ಏವಮುತ್ತರತ್ರಾವಿ
ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್| ಯಥಾರ್ಥಂ ಯಥಾವಸ್ಥಿತಾರ್ಥವಿಷಯೀಕಾರಿ| ಅರ್ಥವಿಷಯೀಕಾರಿತ್ವ-
ಮಾತ್ರಸ್ಯ ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯಸಾಧಾರಣ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷಣೋಪಾದಾನಮ್| ಅರ್ಥವಿಷಯೀ-
ಕಾರಿತ್ವೇನೈವ ಪ್ರಮೇಯಾದಿವ್ಯುದಾಸಃ| ಅರ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥೋ ಜ್ಞೇಯಮುಚ್ಯತೇ| ಅತೋ
ನ ಗಮ್ಯವಿಷಯೀಕಾರಿಗತಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ|

ತದ್ವಿಭಾಗಮಾಹ-

ತದ್ವಿ ವಿಧಮ್|

ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಾನನ್ಯೇಽಪಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಾರಮ್ಯಯೇಣ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋಽಯಂ
ವಿಭಾಗಃ| ಏತದೇವ ದರ್ಶಯನ್ ದ್ವೇ ವಿಧೇ ಉದ್ಧಿಶತಿ-

ಕೇವಲಮನುಪ್ರಮಾಣಂ ಚ|

ಸಾಕ್ಷಾದ್ಯಥಾವಸ್ಥಿತಾರ್ಥವಿಷಯೀಕಾರಿ ಕೇವಲಮ್| ಪರಮ್ಪರಯಾ ತಾದೃಶಮನು-
ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ|

ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್|

ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಪ್ರಥಮಮುದ್ಧಿಷ್ಟಂ ಕೇವಲಂ ಲಕ್ಷಯತಿ-

ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಮ್|

ಸಇಶ್ಚಾನಿರುಕ್ತ್ಯೈವ ಲಕ್ಷಣಸಿದ್ಧೌ ಶೃಂಗ್ರಾಹಿಕಯಾ ತಜ್ಞಾ ಪನಾರ್ಥಂ ಪೃಥಗಾರಮ್ಭಃ|
ಯಥಾರ್ಥೇತಿ ಸಂಶಯಾದಿವ್ಯುದಾಸಃ|

ಸಂಶಯನಿರೂಪಣಮ್

ಅನವಧಾರಣಜ್ಞಾನಂ ಸಂಶಯಃ| ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ| ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟಕೋಟಿಕೋ
ನಿರ್ದಿಷ್ಟಕೋಟಿಕಶ್ಚೇತಿ| ತತ್ರ ಕೋಟೀನಾಮತಿಬಾಹುಲ್ಯಾದನಿರ್ದಿಷ್ಟಕೋಟಿ-
ರನಧ್ಯವಸಾಯಾಪರನಾಮಾ| ಯಥಾ, 'ಕಿಂ ಸಂಜ್ಞಕೋಽಯಂ ವ್ಯಕ್ತಃ' ಇತಿ|
ದ್ವಿತೀಯೋಽಪಿ ಸಮಾನಾನೇಕಕೋಟಿರನ್ಯತರಕೋಟಿಪ್ರಧಾನಶ್ಚೇತಿ ದ್ವೇಧಾ|
ತತ್ರಾದ್ಯೋ ಯಥಾ, 'ಕಿಮಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತದಿತರೋವಾ', ಇತಿ| ಉಹಾಪರನಾಮಾ
ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ, 'ಪ್ರಾಯೇಣಾಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಇತಿ|

ನೈಯಾಯಿಕೈಕದೇಶಮತೇ ಸಂಶಯಕಾರಣಾನಿ

ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ನಿಶ್ಚಾಯಕಾಭಾವಸಹಕೃತಸಮಾನಾನಮಾನಧರ್ಮವಿಪ್ರತಿಪತ್ಯುಪಲಬ್ಧ್ಯ -
ನುಪಲಬ್ಧಿಜನ್ಮಾ ಪಞ್ಚಧಾ ಭಿದ್ಯತ ಇತ್ಯೇಕೇ| ತದ್ಯಥಾ, ಸಮಾನಧರ್ಮಾತ್ ದೀರ್ಘತ್ವಾತ್

‘ಸ್ಥಾಣುವಾ ಪುರುಷೋ ವಾ’ ಇತಿ| ಅಸಮಾನಧರ್ಮಾತ್ ಆಕಾಶವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾತ್
‘ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯೋಽನಿತ್ಯೋ ವಾ’ ಇತಿ| ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತೇಃ ‘ಭೌತಿಕಾನೀನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಉತ
ಅಭೌತಿಕಾನಿ’ ಇತಿ| ಉಪಲಭ್ಯೇಃ ‘ಕಿಂ ಸದಿದಮುದಕಮುತಾಸತ್’ ಇತಿ| ಅನುಪಲಭ್ಯೇಃ
‘ಕಿಮತ್ರ ಯಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ ನ ವಾ’ ಇತಿ|

ಉದಯನಮತೇ ಸಂಶಯಕಾರಣಾನಿ

ಉಪಲಬ್ಧನುಪಲಬ್ಧೋಃ ಸಮಾನಧರ್ಮ ಏವಾನ್ತರ್ಭವಾತ್ ತೈವಿಧ್ಯಮಿತ್ಯಪರೇ|
ಸಮಾನೇ ಹಿ ಸದಸತೋರುಪಲಬ್ಧತ್ವಾನುಪಲಬ್ಧತ್ವೇ ಇತಿ|

ಸ್ವಮತೇ ಕಾರಣಮ್

ಅಸಮಾನಧರ್ಮವಿಪ್ರತಿಪತ್ತೋರಪಿ ಸಮಾನಧರ್ಮ ಏವಾನ್ತರ್ಭಾವಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್
ಏಕವಿಧ್ಯಮಿತಿ ತತ್ತಮ್|

ವಿಪರ್ಯಯಲಕ್ಷಣಮ್

ವಿಪರೀತನಿಶ್ಚಯೋ ವಿಪರ್ಯಯಃ| ಯಥಾ, ಶುಕ್ತಿಕಾಯಾಮಿದಂ ರಜತಮಿತಿ|
ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯನುಪ್ರಮಾಣವ್ಯದಾಸಃ| ಅನುಮಾನಾದೇರಪಿ ಸ್ವವಿಷಯೇ ಕೇವಲ-
ತ್ವಾನ್ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ|

ಅನುಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್

ಅನುಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮಾಹ—

ತತ್ಸಾಧನಮನುಪ್ರಮಾಣಮ್|

ತದಿತಿ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಪರಾಮರ್ಶಃ| ಯಥಾರ್ಥೇತಿ ಸಂಶಯಾದಿಸಾಧನದೃಷ್ಟೇನ್ದ್ರಿಯ
ಸನ್ನಿಕರ್ಷಾದಿವ್ಯದಾಸಃ| ಜ್ಞಾನಗ್ರಹಣಮನುಪ್ರಮಾಣಸಾಧನನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್|
ಸಾಧನಮಿತಿ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣವ್ಯದಾಸಃ| ಅನುಮಾನಾದೇರಪಿ ಲಿಂಗ್ಯಾದಿವಿಷಯೇ-
ಽನುಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್| ಹೇತುರಿತ್ಯುಚ್ಯಮಾನೇ ಪ್ರಮಾತೃಪ್ರಮೇಯಯೋರಪಿ ಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್
ಸಾಧನಗ್ರಹಣಮ್| ಸತೋರಪಿ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋರ್ಯದಭಾವಾತ್ ಕಾರ್ಯಭಾವೋ
ಯದನಂತರಂ ಚಾಸತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧೇ ಭವತ್ಯೇವ ಕಾರ್ಯಂ ತದುಚ್ಯತೇ ಸಾಧನಮಿತಿ| ಯಥಾ
ವ್ಯಾಪಾರವಾನ್ ಕುರಾರಃ| ಅತ ಏವ ನ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕಸಂವಾದಿ-
ಲಿಂಗವಿಭ್ರಮಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ| ಯಥಾರ್ಥಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಕೇವಲೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ|
ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ತತ್ರ ಸಂಶಯಾದೌ ಚ| ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ|
ಸಾಧನಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಕುರಾರಾದೌ| ಅತೋ ವಿಶಿಷ್ಟಗ್ರಹಣಮ್| ಪ್ರಮಾವಾನ್

ಪ್ರಮಾತಾ| ಪ್ರಮಾವಿಷಯಃ ಪ್ರಮೇಯಮ್| ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾ| ಪ್ರಮಾತುಃ
ಪ್ರಮೇಯತ್ವೇಽಪಿ ವಿವಕ್ಷಾವಶಾತ್ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ|

ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣನಿರೂಪಣಮ್

ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣಂ ವಿಭಜತಿ-

ಕೇವಲಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ|

ಅಯಮಪಿ ಮಹಾವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋ ವಿಭಾಗಃ| ಚತಸ್ರೋ ವಿಧಾಃ
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ರಮೇಣೋದ್ದಿಶತಿ-

ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಯೋಗ್ಯಯೋಗಿಭೇದೇನ|

ಜ್ಞಾನಿನಾಮೇವಂ ಭೇದೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಮ್| ಜ್ಞಾನಪದಂ ವಾ
ಸಂಯೋಜ್ಯಮ್|

ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಯೋರ್ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಾದಿಭ್ಯೋ ಮಿಥಶ್ಚ ಮಹಾವೈಲಕ್ಷಣ್ಯನಿರೂಪಣಮ್

ಅನುಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಸಾಧನತ್ವೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ಚತುರ್ವಿಧಮಪೀದಂ
ತಜ್ಜನ್ಯಂ, ತತ ಏವಾನಿತ್ಯಂ ಚೇತಿ ನ ಮನ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ

ಪೂರ್ವದ್ವಯಮನಾದಿ ನಿತ್ಯಮ್|

ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮ್| ದ್ವಯೋರಪ್ಯನಾದಿನಿತ್ಯತ್ವೇ ಕೋ ವಿಶೇಷಃ? ಯೇನ
ಪೃಥಗ್ಗುಹಣಮಿತ್ಯತ ಆಹ-

ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ್ಯ ಪಾರತನ್ತ್ರ್ಯಾ ಭ್ಯಾಂ ತದ್ವಿಶೇಷಃ|

ಅನಾದಿನಿತ್ಯತ್ವಸಾಮ್ಯೇಽಪಿ ಸ್ವಸತ್ತಾದೌ ಸ್ವತನ್ತ್ರಮೀಶಜ್ಞಾನಂ, ತದಧೀನಂ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಮಹಾವಿಶೇಷಾತ್ಪೃಥಗ್ಗುಹಣಮುಪಪದ್ಯತೇ| ಅನೇನ ಸ್ವತನ್ತ್ರ-
ಜ್ಞಾನಮಾದ್ಯಂ, ಈಶೈಕಾಧೀನಂ ದ್ವಿತೀಯಮಿತಿ ದ್ವಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ|
ಆದ್ಯೇ ಸ್ವತನ್ತ್ರಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ| ಜ್ಞಾನಮಿತಿಶವ್ಯುದಾಸಃ| ದ್ವಿತೀಯೇ
ಈಶಾಧೀನಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ| ಏಕೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ| ಜ್ಞಾನಮಿತಿ
ಲಕ್ಷ್ಮೀವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ| ತಯೋರ್ವಿಶೇಷಾನ್ತರಮಾಹ-

ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಪರಗತಾಖಿಲವಿಶೇಷವಿಷಯಮ್|

ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪ್ಯತಿಮಹತ್ವೇನೈತತ್ಸಮ್ಭವಾತ್ ಕಥಮೀಶಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಿಶೇಷಃ? ಇತ್ಯತ
ಆಹ-

ದ್ವಿತೀಯಮೀಶೇಽನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್|

ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮೀಶವಿಷಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನೇಭ್ಯ ಏವಾಧಿಕವಿಷಯಮ್ | ಕಿಂ ಚಾತಃ ಇತ್ಯತ
ಆಹ-

ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮ್ |

ನ ತ್ವೀಶೇ ಸರ್ವವಿಶೇಷವಿಷಯಮ್ | ಅತಸ್ತಯೋರಸ್ತಿ ವಿಶೇಷಃ | ಯಥೇಶೇ
ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಂ ತಥಾ ಕಿಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ? ನೇತ್ಯಾಹ-

ಅನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವ ವಿಷಯಮ್ |

ಕಿಮೀಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಯೋರನ್ಯತ್ರ ತರ್ಹಿ ಸಾಮ್ಯಮೇವ? ನೇತ್ಯಾಹ-

ಸ್ವಷ್ಟತ್ವೇ ಭೇದಃ |

ದ್ವಯಮಪೀಶಾದನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ಸ್ವಷ್ಟಂ ಚ | ತತ್ರೇಶಜ್ಞಾನಂ ನಿರತಿಶಯಸ್ವಷ್ಟಮ್ |
ನ ತಥಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯನ್ಯೇವ ವಿಶೇಷಃ |

ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್

ಅಥ ವಾ ಪೂರ್ವಮಿತ್ಯನೇನ ಕಾತ್ಸರ್ಯನೇಶವಿಷಯತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮೀಶಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ಸೂಚಿತಮ್ | ತತ್ರ ಕಾತ್ಸರ್ಯನೇತಿ ಲಕ್ಷ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ | ಕೃತ್ಸ ಜಗದ್ವಿಷಯಂ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮಪಿ ಭವತೀತಿಶಗ್ರಹಣಮ್ | ಈಶೇಽನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮ್ | ಈಶಗ್ರಹಣಂ ಸ್ವರೂಪಕಥನಾರ್ಥಮ್ |
ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕತ್ವಾಸಮ್ಭವನಿವೃತ್ತರ್ಥಂ ಚ | ಅನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮಿತಿ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ | ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ | ಈಶೇಽಸಾರ್ವತ್ರಿಕ-
ಮನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಮಿತಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮ್, ಈಶಾದನ್ಯತ್ರಗ್ರಹಣಂ
ವ್ಯಾಘಾತಪರಿಹಾರಾರ್ಥಮ್ | ಈಶೇಽಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ | ಅನ್ಯತ್ರ
ಸರ್ವವಿಷಯಮಿತ್ಯಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ | ಋಜುಜ್ಞಾನೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರಾಯಾ-
ನಾಲೋಚನೇಽಪೀತಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ | ತಸ್ಯಾಽಲೋಚನೇಽನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ |
ಸ್ವಷ್ಟತ್ವ ಇತ್ಯನೇನಾಪಿ ನಿರತಿಶಯಸ್ವಷ್ಟಂ ಈಶಜ್ಞಾನಂ, ಈಶಜ್ಞಾನಮೇವ
ಯತೋಽಧಿಕಸ್ವಷ್ಟಂ ತತ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮ್ ಇತ್ಯನಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಾಂತರಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ |

ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣವಿಭಾಗೌ

ಯೋಗಪ್ರಭಾವಲಬ್ಧಾತಿಶಯಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್ | ತತ್ತ್ರಿವಿಧಮ್
ಋಜುತಾತ್ರಿಕಅತಾತ್ರಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಭೇದೇನ |

ಋಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿರೂಪಣಮ್

ತತ್ರ ಪೂರ್ವವದೃಜುಜ್ಞಾನಂ ನಾನುಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಚೇತ್ಯಾಹ—

ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮೃಜೂನಾಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್|

ಕೇಷಾಂ ಯೋಗಿನಾಂ? ಋಜೂನಾಂ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಯೋಗಿಜ್ಞಾನ ಇತಿ ಪಾಲೇ
ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಶೇಷಃ| ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕತ್ವಾತ್ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ| ತಲ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ—

ಈಶೇ ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್|

ಋಜುವ್ಯತಿರಿಕ್ತಜೀವಜ್ಞಾನೇಭ್ಯ ಏವ| ಈಶ ಇತಿ ಸ್ವರೂಪಕಥನಮ್|

ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮಿತ್ಯಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ| ಅವಧಾರಣೇನೇಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ|
ಲಕ್ಷಣಾಂತರಂ ಚಾಹ—

ಅನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಮ್|

ಅನ್ಯತ್ರ ಈಶಾದಿತಿ ಶೇಷಃ| ಅನ್ಯತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಸಮ್ಭವನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್| ಆಲೋಚನ
ಇತೀಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ| ಸರ್ವಗ್ರಹಣಮಸ್ಮಾದಾದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಾರ್ಥಮ್|

ಋಜುಜ್ಞಾನಂ ಯದ್ಯನಾದಿನಿತ್ಯಂ ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ತತ್ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್? ಯೋಗಜಂ ಹಿ
ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯತ ಆಹ—

ಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಧಮಾನಮ್|

ಯೋಗಪ್ರಭಾವೇನ ವೃದ್ಧಿಸದ್ಭಾವಾತ್ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮ್| ಕ್ರಮೇಣ
ವರ್ಧಮಾನತ್ವೇ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಕಿಂ ವರ್ಧತ ಇತಿ? ನೇತ್ಯಾಹ—

ಆಮುಕ್ತೇಃ|

ಆಪ್ ಮರ್ಯಾದಾಯಾಮ್| ಅಭಿವೃದ್ಧನದೀವತ್ ಪುನಃ ಕಿಂ ಹ್ರಾಸೋ ಭವತಿ? ನೇತ್ಯಾಹ

ತತೋಽವ್ಯಯಮ್|

ತಾತ್ಪರಿಕಾತಾತ್ಪರಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಮ್

ತಾತ್ಪರಿಕಾತಾತ್ಪರಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಂ ಯುಗಪದಾಹ—

ತತೋಽರ್ವಾಕ್ ಕ್ರಮೇಣ ಹ್ರಸಿತಮ್|

ಋಜುಭ್ಯೋಽನ್ಯೇಷಾಂ ಯೋಗಿನಾಂ ಜ್ಞಾನಂ ಈಶಾದನ್ಯತ್ರ ಕ್ರಮೇಣ
ಕಿಂಚಿನ್ನಾತ್ರಹ್ರಾಸಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ| ನೇದಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಯುಕ್ತಮನ್ಯೋನ್ಯಮೃಜುಜ್ಞಾನಾಚ್ಚ
ಅವ್ಯಾವೃತ್ತೇಃ ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ನಾದಿ ಚ ತಾತ್ಪರಿಕೇಭ್ಯೋಽನ್ಯತ್ರ|

ನೈತಾವದೇವ ಲಕ್ಷಣಮ್ | ಕಿಂ ತು? ತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮನಾದಿ
 ಅತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಸಾದಿತ್ಯಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ | ಏತೇನ ಅನಾದಿತ್ವೇ ಸತಿ ಈಶಾದನ್ಯತ್ರ
 ಆಲೋಚನೇಽಪಿ ಹ್ರಸಿತಂ ತಾತ್ವಿಕೋಯಗಿಜ್ಞಾನಮ್, ಸಾದಿತ್ವೇ ಸತಿ
 ಈಶಾದನ್ಯತ್ರಕಿಂಚ್ಛಿನ್ಮಾತ್ರಹ್ರಾಸಯುಕ್ತಮತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯುಭಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಮ್
 ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯೇಽನಾದಿತ್ವೇನ ಅತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ |
 ಈಶಾದನ್ಯತ್ರೇತಿ ಈಶಾವಿಷಯೇ ಅನಾದಿತ್ವೇ ಸತ್ಯಾಲೋಚನೇಽಪಿ
 ಹ್ರಸಿತಲಕ್ಷ್ಯಾ ದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಾರ್ಥಮಾಲೋಚನೇಽಪೀತಿ | ಹ್ರಸಿತಮಿತ್ಯನೇನೈವ
 ಈಶಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಸಾದಿತ್ವಗ್ರಹಣಮೃಜುಚಾತ್ವಿಕಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್ |
 ಕಿಂಚ್ಛಿನ್ಮಾತ್ರಹ್ರಾಸಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಯೋಗಿಜ್ಞಾನ ನಿರಾಸಃ | ಈಶಾದನ್ಯತ್ರೇತಿ
 ತತ್ಸಮ್ಭವಾರ್ಥಮ್ | ಹ್ರಸಿತತ್ವಾದಿಗ್ರಹಣೇನೇವೇಶಾದಿ ಜ್ಞಾನೇಽಪ್ರಸಂಭಃ |

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿರೂಪಣಮ್

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಕಿಮೀಶ್ವರಾದಿಜ್ಞಾನವದನಾದಿನಿತ್ಯಮೇವ ಸದಿನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾದಿನಾಭಿ-
 ವ್ಯಜ್ಯತೇ ಉತಸಾದಿ ವಿನಾಶಿ ಚೇತಿ | ತತ್ರಾಹ -

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮುತ್ತ್ರಿವಿನಾಶವತ್ |

ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ-

ಅಲ್ಪಮ್ |

ಈಶಾದನ್ಯತ್ರಾಲ್ಪವಿಷಯಮ್ |

ಸಾದಿಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿಭಾಗಃ

ಸರ್ವಂ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಮತ್ ಕೇವಲಂ ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಮನುಮಾನಜಮಾಗಮಜಮಿತಿ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದೀನಾಮವಾಂತರಭೇದೇನ ಪುನರ್ಭಿದ್ಯತ ಇತಿ |

ಅನುಪ್ರಮಾಣನಿರೂಪಣಮ್

ಅನುಪ್ರಮಾಣವಿಭಾಗಮಾಹ-

ಅನುಪ್ರಮಾಣಂ ತ್ರಿವಿಧಮ್ |

ತಿಸ್ತ್ರೋ ವಿಧಾ ಉದ್ದಿಶತಿ | ನ್ಯೂನಾಧಿಕಸಂಖ್ಯಾ ನ್ಯತಮಾಂತರ್ಭಾವಾಭಾವ-
 ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋಽಯಂ ವಿಭಾಗಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮನುಮಾನಮಾಗಮ ಇತಿ |

ಪ್ರಾಯೇಣಾಸನ್ನಾವ್ಯವಹಿತವರ್ತಮಾನಕತಿಪಯಾರ್ಥಗ್ರಾಹಕಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್, ಅನಾಸ-
ನ್ನಾತೀತಾನಾಗತವ್ಯವಹಿತಾರ್ಥಗೋಚರಮನುಮಾನಮ್, ಸ್ವಾತನ್ತ್ರೇಣ ಅಶೇಷಾರ್ಥ-
ವಿಷಯ ಆಗಮ ಇತಿ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ರಮೇಣೋದ್ದೇಶಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದನಿರಾಸಃ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೇಕಮೇವೇತಿ ಚಾರ್ವಾಕಃ | ತಸ್ಯೇಷ್ವಾನಿಷ್ಟಸಾಧನಜ್ಞಾನಾಭಾವಾಜ್ಜೀವನ-
ಮೇವಾನುಪಪನ್ನಮ್ | ನ ಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ತಜ್ಞಾ ನೋಪಾಯಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಮಾತ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದನಿರಾಸಃ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೇ ಏವೇತಿ ಕಣಾದಯ ಸೌಗತಾಶ್ಚ | ತೇಷಾಂ ಕಿಮಾಗಮೋ ನ
ಬೋಧಕಃ | ಬೋಧಕೋಽಪಿ ವಾ ನ ಯಥಾರ್ಥಃ | ಯಥಾರ್ಥೋಽಪಿ ವಾನ್ಯತ್ರ
ಅನ್ತರ್ಭೂತಃ | ಪಕ್ಷತ್ರಯಮಪ್ಯನುಭವವಿರುದ್ಧಮಿತಿ | ಅರ್ಥಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಿತಮಕ್ಷಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ |
ಪ್ರಮಾಣಾನ್ತರಾನುಸಾರಣೇನೈವ ಅರ್ಥಪ್ರಮಾಪಕಮನುಮಾನಮ್ | ಸಮ್ಯಗತೀನ್ದ್ರಿ-
ಯಾರ್ಥಾವಗಮಕ ಆಗಮ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಾನಿರುಕ್ತೈವ ಲಕ್ಷಣಸಿದ್ಧೌ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ತಸ್ಯೈವ
ಸ್ಫುಟೀಕರಣಾರ್ಥಂ ಅನುಮಾನಾದೌ ಶ್ರುಜ್ಞಗ್ರಾಹಿಕಯಾ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಚ
ಪುನರ್ಲಕ್ಷಣಾರಮ್ಯಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್

ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಾಹ—

ನಿದೋಷಾರ್ಥೇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ |

ನಿದೋಷತ್ವಮರ್ಥೇನ್ದ್ರಿಯಯೋರ್ವಿಶೇಷಣಮ್ | ಅರ್ಥಗ್ರಹಣೇನಾಕಾಶಾದೀನಾಂ
ಚಕ್ಷುರಾದಿಸನ್ನಿಕರ್ಷವ್ಯುದಾಸಃ | ಅತ್ರ ತತ್ತದ್ನಿದ್ರಿಯವಿಷಯೋಽರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ |
ತನ್ನಿದೋಷತ್ವಗ್ರಹಣೇನ ಅತಿಸಾಮೀಪ್ಯಾದಿದೋಷಯುಕ್ತಾರ್ಥಾನಾಮಿನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷ-
ನಿರಾಸಃ | ಇನ್ದ್ರಿಯಗ್ರಹಣೇನ ಅರ್ಥಾನಾಮೇವ ಅನ್ಯೋನ್ಯಸನ್ನಿಕರ್ಷನಿರಾಸಃ |
ತನ್ನಿದೋಷತ್ವಗ್ರಹಣಮ್ ಮನೋಽನಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಾದಿದೋಷವದ್ನಿದ್ರಿಯಾಣಾಮರ್ಥ-
ಸನ್ನಿಕರ್ಷವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥಮ್ | ಸನ್ನಿಕರ್ಷ ಇತೀನ್ದ್ರಿಯಾದಿಮಾತ್ರವ್ಯುದಾಸಃ | ಸರ್ವೇಣ
ಪ್ರಮಾಣಾನ್ತರವ್ಯುದಾಸಃ |

ಅನುಮಾನಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್

ಅನುಮಾನಲಕ್ಷಣಮಾಹ—

ನಿದೋಷೋಪಪತ್ತಿರನುಮಾನಮ್ |

ಉಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಲಿಙ್ಗಮುಚ್ಯತೇ | ಸಾಹಚರ್ಯಬಲೇನಾರ್ಥಗಮಕಂ ಲಿಙ್ಗಮ್ |
 ನಿರ್ದೋಷಗ್ರಹಣಮನುಮಾನಾಽಭಾಸವ್ಯದಾಸಾರ್ಥಮ್ | ವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾದ್ಯನುಮಾನಲಕ್ಷಣಾ
 ರಹಿತೋಽನುಮಾನವದವಭಾಸಮಾನೋಽನುಮಾನಾಭಾಸಃ | ಉಪಪತ್ತಿಗ್ರಹಣಂ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥಮ್ | ಉಪಪತ್ತಿಶ್ಚ ಯಥಾರ್ಥತೋ ಜ್ಞಾತೈವಾರ್ಥಂ ಬೋಧಯತಿ |
 ಅನ್ಯಥಾತಿಪ್ರಸಂಗಾತ್ |

ಅನುಮಾನವಿಭಾಗಃ

ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮ್ | ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೀತಿ ಕೇಚಿತ್ |
 ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವಾನ್ ಧರ್ಮೀ ಪಕ್ಷಃ | ಸಾಧ್ಯಸಮಾನಧರ್ಮವಾನ್ ಧರ್ಮೀ ಸಪಕ್ಷಃ |
 ಸಾಧ್ಯತತ್ಸಮಾನಧರ್ಮರಹಿತೋ ಧರ್ಮೀ ವಿಪಕ್ಷಃ | ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಕಾರಮನ್ತರೇಣ ಸ ಏವ
 ಧರ್ಮಃ ಸಾಧ್ಯಸಮಾನಧರ್ಮಃ | ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ, ಸಪಕ್ಷವೃತ್ತಿ, ಅವಿದ್ಯಮಾನವಿಪಕ್ಷಂ
 ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ | ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ ತದೇಕದೇಶವೃತ್ತೀತಿ | ತದ್ಯಥಾ,
 ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೌ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್, ಗುಣತ್ವಾದಿತಿ |
 ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಮವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷಂ ವಿಪಕ್ಷಾದ್ವ್ಯಾವೃತ್ತಂ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ | ತದ್ಯಥಾ,
 ಈಶ್ವರಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದಿತಿ || ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ ಸಪಕ್ಷವೃತ್ತಿ ವಿಪಕ್ಷಾತ್
 ವ್ಯಾವೃತ್ತಮನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ ಪೂರ್ವವತ್ ಸಪಕ್ಷತದೇಕದೇಶವೃತ್ತಿಭೇದಾತ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ |
 ತದ್ಯಥಾ, ಜೀವೋ ನಿತ್ಯಃ ನಾಶಕಾರಣಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್, ಚೇತನತ್ವಾದಿತಿ | ಸರ್ವತ್ರ
 ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾನುವೃತ್ತೇರ್ನ ಬಾಧಿತಾದೌ ಪ್ರಸಂಗಃ |

ತತ್ಪುನರ್ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ದೃಷ್ಟಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಂ ಚೇತಿ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಯೋಗ್ಯಾರ್ಥಾನುಮಾಪಕಂ ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ, ಧೂಮೋಽಗ್ನೇಃ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಯೋಗ್ಯಾರ್ಥಾನುಮಾಪಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ,
 ರೂಪಾದಿಜ್ಞಾನಂ ಚಕ್ಷುರಾದೇಃ |

ಪುನಸ್ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಕಾರಣಾನುಮಾನಂ ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನಂ ಸಾಮಾನ್ಯಾನುಮಾನಮಿತಿ |
 ಕಾರಣಂ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಮಾನಮಾದ್ಯಮ್ | ಯಥಾ, ವಿಶಿಷ್ಟಮೇಘೋನ್ನತಿಃ ವೃಷ್ಟೇಃ |
 ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಸ್ಯಾನುಮಾನಂ ದ್ವಿತೀಯಮ್ | ಯಥಾ, ಧೂಮೋಽಗ್ನೇಃ |
 ಅಕಾರ್ಯಕಾರಣಮಕಾರಣಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಮಾನಂ ತೃತೀಯಮ್ | ಯಥಾ ರಸೋ
 ರೂಪಸ್ಯೇತಿ ||

ಆಗಮ ಲಕ್ಷಣಮ್

ಆಗಮ ಲಕ್ಷಣಮಾ -

ನಿದೋಷಃ ಶಬ್ದ ಆಗಮಃ|

ಅಜ್ಞಾನವಿಪರ್ಯಯಸಂಶಯಪ್ರಮಾದವಿಪ್ರಲಮ್ಬಾದಿಪುರುಷದೋಷಪೂರ್ವಕತ್ವಭಾವೋ
ನಿದೋಷತ್ವಮ್| ಶಬ್ದೋ ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಾ| ವಿಭಕ್ತ್ಯಂತಾ ವರ್ಣಾಃ ಪದಮ್|
ಆಕಾಂಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯತಾಸನ್ನಿಧಿಮನ್ತಿ ಪದಾನಿ ವಾಕ್ಯಮ್| ಶ್ರೋತುರಾಕಾಂಕ್ಷು-
ತಾರ್ಥಭಿಧಾಯಕತ್ವಂ ಪೂರ್ವಪದಸಂಜ್ಞಾತಾಕಾಂಕ್ಷು ಪೂರಕತ್ವಂ ವಾ ಆಕಾಂಕ್ಷು ವತ್ತ್ವಮ್|
ತೇನ ವಿರಕ್ತಂ ಪ್ರತಿ ವಾಣಿಜ್ಯೋಪದೇಶಸ್ಯ, ಗೌರಶ್ಚಃ ಪುರುಷೋ
ಹಸ್ತೀತ್ಯಾದೇಶ್ಚಾವಾಕ್ಯತ್ವಂ ಭವತಿ| ಸನ್ನಿಹಿತಾರ್ಥಾಭಿಧಾಯಕತ್ವಂ
ಅವಿಲಮ್ಬೇನೋಚ್ಚರಿತತ್ವಂ ವಾ ಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಮ್| ತೇನ ಚೋಲೇಷು ವರ್ತಮಾನಂ
ತ್ಯಷಿತಂ ಪ್ರತಿ 'ಸನ್ನಿ ಸುರಸರಿತಿ ಶೀತಲಾನಿ ಜಲಾನಿ' ಇತ್ಯುಪದೇಶಸ್ಯ
ವಿಲಮ್ಬೇನೋಚ್ಚರಿತಪದಾನಾಂ ಚ ವಾಕ್ಯತ್ವನಿರಾಸಃ| ಅನ್ಯೋನ್ಯಾನ್ವಯ-
ಯೋಗ್ಯತಾವದರ್ಥಾಭಿಧಾಯಕತ್ವಂ ಯೋಗ್ಯತಾವತ್ತ್ವಮ್| ತಥಾ ಚ 'ಅಗ್ನಿನಾ ಸಿಂಚ್ಚೇದ್'
ಇತ್ಯಾದೇವಾವಾಕ್ಯತ್ವನಿರಾಸಃ| 'ನಿದೋಷ' ಇತ್ಯಾಗಮಾಭಾಸನಿವೃತ್ತಿಃ| 'ಶಬ್ದ' ಇತಿ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವ್ಯುದಾಸಃ| ಆಗಮಶ್ಚ ಸಮ್ಯಗ್ಚ ತ ಏವ ಬೋಧಕಃ, ಅನ್ಯಥಾತಿಪ್ರಸಂಜ್ಞಾತ್|

ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ| ನಿತ್ಯೋಽನಿತ್ಯಶ್ಚ| ನಿತ್ಯೋ ವೇದಃ| ಅನಿತ್ಯಃ ಪುರಾಣಾದಿಃ| ವರ್ಣಾನಾಂ ಚ
ಸರ್ವತ್ರ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪ್ರಬಂಧವಿಶೇಷಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಾನಿತ್ಯತ್ವಾಭ್ಯಾಮಯಂ ವಿಭಾಗಃ|
ವರ್ಣಾಶ್ಚ ಭೇದಕಾಭಾವಾತ್ ಸರ್ವಗತಾ ಏವೇತಿ ||

ಅರ್ಥಾಪತ್ತೇರನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಸಮರ್ಥನಮ್

ನನು ಕಥಂ ತ್ರಿಣ್ಯೇವ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ? ಅರ್ಥಾಪತ್ತುಪಮಾನಯೋರಪಿ ಪೃಥಕ್
ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಅರ್ಥಾಪತ್ತುಪಮೇ ಅನುಮಾವಿಶೇಷಃ|

ಅನುಪಪದ್ಯಮಾನಪ್ರಮಿತಿರರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ| ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ, ಶ್ರುತಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ
ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಶ್ಚೇತಿ| ತತ್ರಾದ್ಯಾ ಯಥಾ, 'ಜೀವಂಶ್ಚೈತ್ರೋ ಗೃಹೇ ನಾಸ್ತಿ' ಇತಿ
ಶ್ರುತವತೋ ಜೀವತೋ ಗೃಹಾಭಾವಪ್ರಮಿತಿಃ| ದ್ವಿತೀಯಾ ಯಥಾ, ಜೀವತೋ
ಗೃಹಾಭಾವಂ ದೃಷ್ಟವತಸ್ತತ್ರಮಿತಿರಿತಿ| ತಯಾ ಬಹಿರ್ಭಾವಪ್ರಮಾ ಭವತೀತಿ ಸಾ

ಅನುಮಾನೇ ಅನ್ತರ್ಭವತಿ | 'ವಿಮತೋ ಬಹಿರಸ್ತಿ ಜೀವನವತ್ತೇ ಸತಿ ಗೃಹೇಽಸತ್ತಾತ್
ಯಥಾಹಮ್' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ |

ಮೀಮಾಂಸಕೋಕ್ತೋಪಮಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಷ್ಟಂತರ್ಭಾವಃ

ಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಸಾಧನಮುಪಮಾನಮ್ | ತತ್ತಿವಿಧಮ್ | ಗೃಹ್ಯಮಾಣೇಸ್ಮರ್ಯಮಾಣ-
ಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಸಾಧನಮ್ | ಯಥಾ, ಗಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವನಙ್ಗತಸ್ಯ
ಗೃಹ್ಯಮಾಣಗವಯೇ ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣಗೋಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಣಂ 'ಗೋಸದೃಶೋಽಯಂ
ಗವಯಃ' ಇತಿ | ಗೃಹ್ಯಮಾಣಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಸ್ಮರ್ಯಮಾಣ ಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಸಾಧನಂ
ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಗೃಹ್ಯಮಾಣಗತಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಮ್ | ಯಥಾ, ಗಾಮನು-
ಭೂಯ ವನಂ ಗತಸ್ಯ ಗವಯೇ ಗೋಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣೇ ಗವಿ
ಗೃಹ್ಯಮಾಣಗವಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಕ ಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಸಾಧನಮ್ | 'ಗೋಸದೃಶೋಽಯಂ
ಗವಯಃ, ತಸ್ಮಾತ್ ಗವಯಸದೃಶೋಽಸೌ ಗೌಃ' ಇತಿ | ನಿರ್ದೋಷವಾಕ್ಯಂ
ಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಸಾಧನಮ್ ಯಥಾ, 'ಯಥಾ ಗೌಃ ಗವಯಸ್ಮಾ ಇತಿ |

ತದೇತತ್ರಯಂ ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದ್ಯಂತರ್ಭೂತಮ್ | ವಿಮತೋ ಗೌಃ ಗವಯಸದೃಶಃ
ಗವಯಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಾತ್ ಯೋ ಯದ್ಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಸ
ತತ್ಸದೃಶಃ ಯಥಾ ಯಮೋ ಯಮಾನ್ತರೇಣ' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ |

ತಾರ್ಕಿಕೋಕ್ತೋಪಮಾನಸ್ಯಾನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಅಕೃತಸಮಯಸಂಜ್ಞಾಸ್ಮರಣಸಹಾಯಂ ತತ್ಸಮಭಿವ್ಯಾಹೃತವಾಕ್ಯಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾ-
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಉಪಮಾನಮ್ | ಸಂಜ್ಞಾಸಂಜ್ಞಿಸಮ್ಭವಪ್ರಮಿತಿಸ್ತತ್ಪಲಮಿತ್ಯನ್ಯೇ |
ತತ್ರಾತಿದೇಶವಾಕ್ಯಾರ್ಥಸ್ತವಿಧಃ | ಸಾಧಮ್ಯಂ ವೈಧಮ್ಯಂ ಧರ್ಮಮಾತ್ರಂ ಚೇತಿ |
ತದ್ಭೇದಾತ್ ತತ್ತ್ರತಿಸನ್ಧಾನಾತ್ಮಕಮುಪಮಾನಮಪಿ ತ್ರಿಧಾ ಭಿದ್ಯತೇ | ತತ್ರ
ಸಾಧಮ್ಯೋಪಮಾನಂ ಯಥಾ, 'ಯಥಾಗೌರ್ಗವಯಸ್ತಥಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಾತಿದೇಶವಾಕ್ಯಸ್ಯ
ನಾಗರಿಕಸ್ಯ ವನಂ ಗತಸ್ಯ ಗೋಸದೃಶಂ ಗವಯಮವಲೋಕ-
ಯತೋಽವ್ಯುತ್ಪನ್ನಗವಯಪದಸ್ಮರಣವತಃ 'ಅಯಮಸೌ ಗೋಸದೃಶಃ ಯ
ಆಪ್ತೇನೋಪದಿಷ್ಟ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಸನ್ಧಾನಂ, ತೇನ ತಸ್ಯ ಗವಯಪದಾರ್ಥತ್ವಪ್ರಮ |
ವೈಧಮ್ಯೋಪಮಾನಂ ಯಥಾ, 'ಗವಾದಿವತ್ ದ್ವಿಶಫೋ ನ ಭವತ್ಯಶ್ಚಃ'
ಇತ್ಯತಿದೇಶವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತವತಃ ಅಶ್ಚಂ ಪಶ್ಯತಃ ಅಶ್ಚಪದಂ ಸ್ಮರತಃ 'ಅಯಮಸೌ
ಗವಾದಿವಿಸದೃಶಃ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಸನ್ಧಾನಮ್, ತಸ್ಯ ತೇನಾಶ್ಚಪದಾರ್ಥತ್ವಪ್ರಮಿತಿಃ |

ಧರ್ಮಮಾತ್ರೋಪಮಾನಂ ಯಥಾ, 'ದೀರ್ಘಗ್ರೀವತ್ವಾಽದಿಮಾನ್ ಪಶುರುಷ್ಪ' ಇತ್ಯತಿರ್ದೇಶವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತವತಃ ಕ್ರಮೇಲಕಂ ಪಶ್ಯತ ಉಷ್ಪಪದಸ್ಮೃತಿಮತಃ 'ಅಯಮನೌ ತದ್ವರ್ಮಾ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಸನ್ಧಾನಮ್, ತೇನೋಷ್ಪಪದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರಿತಿ |

ತದೇತತ್ ತ್ರಯಮಪ್ಯನುಮಾನ ಏವಾನ್ತರ್ಭೂತಮ್ | ವಿಮತೋ ಗವಯಶ್ಬವಾಚ್ಯಃ ಅಗೋತ್ವೇ ಸತಿ ಗೋಸದೃಶತ್ವಾತ್ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಘಟವದಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ | ಅತೋ ನ ವಿಭಾಗಾನುಪಪತ್ತಿಃ | ಅತ್ರೋಪಮಾನದ್ವಯಸ್ಯ ಅನ್ತರ್ಭಾವಾನುಕ್ತಿಃ ಅತಿಸ್ಫುಟಪ್ರತಿಭಾಸತ್ವಾತ್, ಆಗಮಾನ್ತರ್ಭೂತತ್ವೇ ವಿವಾದಾಭಾವಾಚ್ಚೇತಿ |

ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಕಾರವೈಚಿತ್ರ್ಯಾತ್ ಕಥಮನುಮಾನತ್ವಮಿತ್ಯತಃ ಉಕ್ತಮ್ - ಅನುಮಾವಿಶೇಷ ಇತಿ || ಯಥಾಖಲ್ವನ್ವಯಿನೋ ವ್ಯತಿರೇಕಿಣಶ್ಚ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಕಾರವೈಚಿತ್ರ್ಯೇಽಪಿ ನಾನುಮಾನಾದ್ಭಿರ್ಭಾವಃ, ಅನುಮಾನವಿಶೇಷತ್ವಾತ್ ಅಪೇಕ್ಷಿತಸಾಧರ್ಮ್ಯಸದ್ಭಾವಾಚ್ಚ, ತಥಾಽತ್ರಾಪೀತಿ | ಏತೇನೋಪಮಾನಸ್ಯಾರ್ಥವಿಶೇಷನಿಷ್ಠತಯಾ ಪಾರ್ಥಕ್ಯಶಙ್ಕಾಪಿ ಪರಾಂತಾ | ತಾದೃಶಸಮ್ಪ್ರತಿಪನ್ನಾನುಮಾನ ವದೇವ ತದುಪಪತ್ತೇಃ | ಅನೇನೈವ 'ನ ಚ ಕೇವಲತರ್ಕೇಣ' ಇತ್ಯಾದಿಪೃಥಗುಕ್ತೇರ್ಗತಿಶ್ಚೋಕ್ತಾ ಭವತಿ ||

ಅನುಪಲಭೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದ್ಯನ್ತರ್ಭಾವಃ

ತಥಾಪಿ ಅಭಾವಾಖ್ಯಂ ಪೃಥಕ್ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ತೀತ್ಯತ ಆಹ-

ಅಭಾವೋಽನುಮಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಚ |

ಅಭಾವವಿಷಯಂ ಪ್ರಮಾಣಮಭಾವಃ | ತತ್ ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾ ಭಾವವಿಷಯಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯಥಾ 'ನಾಸ್ಯತ್ರ ಘಟಃ' ಇತಿ | ಅನುಮಾನಿಕಾರ್ಥಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾಭಾವವಿಷಯಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯಥಾ, ರೂಪಜ್ಞಾನರಹಿತಸ್ಯ 'ನಾಸ್ತಿ ಚಕ್ಷುಃ' ಇತಿ | ಆಗಮಿಕಾರ್ಥಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾಭಾವವಿಷಯಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯಥಾ 'ವೈಧೀ ಹಿಂಸಾ ನ ಪಾಪ ಸಾಧನಮ್' ಇತಿ | ತತ್ರ ಪ್ರಥಮಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಯೋರನ್ತರ್ಭವತಿ | ದ್ವಿತೀಯಮನುಮಾನೇ | ವಿಮತಃ ಚಕ್ಷೂರಹಿತಃ ರೂಪಾಜ್ಞತ್ವಾತ್ ಘಟವದಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ | ತೃತೀಯಮಾಗಮೇ | ಅತೋ ಯುಕ್ತೋ ವಿಭಾಗ ಇತಿ | ಅತ್ರಾಭಾವದ್ವಯಸ್ಯಾನ್ತರ್ಭಾವಾನುಕ್ತಿಸ್ತತ್ರ ವಾದಿನಾಮವಿವಾದಾತ್ | ಉಭಯತ್ರಾನ್ತರ್ಭಾವಾತ್ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ | ಪ್ರಾಯೇಣಾನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಜ್ಞಾಪನಾಯ ಕ್ರಮೋಲ್ಲಂಘನಮ್ |

ಕಥಮೇಕಪ್ರಮಾಣಸ್ಯೋಭಯತ್ರಾನ್ತರ್ಭಾವಃ ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಪರಾಮರ್ಶಾಪರಾಮರ್ಶವಿಶೇಷಾತ್ |

ಯದಾ 'ಅತ್ರ ಘಟೋಽಸ್ತಿ ನ ವಾ' ಇತಿ ಪರಾಮರ್ಶಪೂರ್ವಕಂ ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಭಿರೂಪಂ
ಘಟಾಭಾವಪ್ರಮಾಣಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದಾಽನುಮಾನೇ | 'ಘಟೋ ಅತ್ರ ನಾಸ್ತಿ ಯೋಗ್ಯತ್ವೇ
ಸತ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಗಜವತ್' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ | ಯದಾ
ಪುನರೇವಮಪರಾಮೃಶ್ಯ ಝಡಿತಿ 'ನಾಸ್ತಿ ಘಟಃ' ಇತಿ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇತಿ ನ
ವಿರೋಧಃ | ಅಯಂ ಚ ಬಹಿರೇವ ವಿಭಾಗೋ ನ ತು ಸುಖಾದ್ಯಭಾವಪ್ರಮಾಣೇ | ಸಾಕ್ಷಿಣಃ
ಸುಖಾದಿಸ್ವರೂಪೇ ನಿಶ್ಚಯರೂಪತ್ವೇನ ಪರಾಮರ್ಶಾಭಾವಾತ್ |

ಸಮ್ಭವಪರಿಶೇಷಯೋರನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಸಮ್ಭವಪರಿಶೇಷಾವಪಿ ಪೃಥಕ್ಪ್ರಮಾಣೇ ವಿದ್ಯೇತೇ | ಅತಃ ಕಥಂ ತ್ರಿತ್ವಮ್ || ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ಸಮ್ಭವಪರಿಶೇಷಾವನುಮಾ |

ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಸಾಧನಂ ಬಹುಲಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಭವಃ | ಯಥಾ 'ಶತಮಸ್ಯ ಅಸ್ತಿ' ಇತಿ ಜ್ಞಾನೇ
ಪಞ್ಚಾಶಜ್ಞಾನಮ್ | ಪ್ರಸಕ್ತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಪ್ರತೀತಿಃ ಪರಿಶಿಷ್ಯಮಾಣಪ್ರಮಾಸಾಧನಂ
ಪರಿಶೇಷಃ | ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ | ವಿಧಿಮುಖೋ ನಿಷೇಧಮುಖಶ್ಚ | ತತ್ರಾದ್ಯೋ ಯಥಾ
'ಚೈತ್ರಮೈತ್ರಯೋರಯಂ ಚೈತ್ರಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಽನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಮೈತ್ರಪ್ರಮಾ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ
'ನಾಯಂ ಚೈತ್ರ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಮೈತ್ರಪ್ರಮಾ ಇತಿ ||
ಸಮ್ಭವಪರಿಶೇಷಯೋರನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ | 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಃ ಪಞ್ಚಾಶಬ್ದಾನ್
ಶತವತ್ತ್ವಾತ್ ಸಮ್ಪ್ರತಿಪನ್ನವತ್, ವಿಮತೋ ಮೈತ್ರಃ ಚೈತ್ರಮೈತ್ರಯೋರನ್ಯತರತ್ವೇ
ಸತ್ಯಚೈತ್ರತ್ವಾತ್ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಚೈತ್ರವತ್' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ |
ತಸ್ಮಾದುಪಪನ್ನಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮ್ ತ್ರಿತ್ವಮಿತಿ | ವಾದಿವಿವಾದಭಾವಾಭಾವ-
ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋಽಯಂ ವಿಭಾಗಃ |

ತರ್ಕಸ್ಯಾನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ನನು ತರ್ಕಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ನ ವಾ | ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ | ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ತ್ರಿತ್ವಮ್?
ಇತ್ಯತಸ್ತತ್ತ್ವ ರೂಪಂ ವಿವೃಣ್ಣನ್ನಾಹ —

**ಆತ್ಮಾನೋನ್ಯಾಶ್ರಯಚಕ್ರಕಾನವಸ್ಥಾಕಲ್ಪನಾಗೌರವಶ್ರುತದೃಷ್ಟಹಾನಾದಯೋ
ದೂಷಣಾನುಮಾ |**

ಆದಿಪದೇನಾಶ್ರುತಕಲ್ಪನಮದೃಷ್ಟಕಲ್ಪನಂ ಚ ಸಂಭೃಹ್ಯತೇ | ಏತತ್ಪ್ರಸಂಗನ-
ಮಿಹೋಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ವ್ಯಾಪ್ಯಾಙ್ಗೇಕಾರೇಽನಿಷ್ಟವ್ಯಾಪಕಪ್ರಸಂಗನಂ ತರ್ಕಃ |

ದ್ವಿವಿಧಮನಿಷ್ಠಮ್ | ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಹಾನಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕಕಲ್ಪನಂ ಚ | ತತ್ ಪುನಃ
ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ | ಆತ್ಮಾಶ್ರಯಾನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ಚಕ್ರಕಾನವಸ್ಥಾನಿಷ್ಠಭೇದಾತ್ |
ಸರ್ವಸ್ಯಾನಿಷ್ಠತ್ವೇಽಪಿ ಗೋಬಲೀವರ್ಧನ್ಯಾಯೇನ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ | ತತ್ರಾದ್ಯಚತುಷ್ಟ-
ಯಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕಮ್ | ನ ಹಿ ಕೃತ್ರಾಪ್ಯಾತ್ಮಾಶ್ರಯಾದಿಕಂ
ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧಮ್ | ಪಞ್ಚಮಮುಭಯಾತ್ಮಕಮ್ | ತತ್ರಾಪ್ಯಾದ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಮ್ |
ಶ್ರುತದೃಷ್ಟಹಾನಭೇದಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯಮಪಿ ತಥಾ ಅಶ್ರುತಾದೃಷ್ಟಕಲ್ಪನಭೇದಾತ್ | ತದೇವ
ಕಲ್ಯಾಣೇಕತ್ವೇ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಮ್ | ಏತತ್ರಸಂಜ್ಞನಾತ್ಮಕಸ್ತಕ್ರೋಽಪಿ ಕಞ್ಚಧಾ ಭಿದ್ಯತೇ |
ತಸ್ಯ ಪಞ್ಚಾಜ್ಞಾನಿ | ಪ್ರಸಂಜ್ಞಕಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಜ್ಞನೀಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ, ಪ್ರತಿತರ್ಕೈರಪ್ರತಿಘಾತಃ,
ಪ್ರಸಂಜ್ಞನೀಯಸ್ಯ ವಿಪರ್ಯಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನಂ, ಪ್ರಸಂಜ್ಞನೀಯಸ್ಯಾನಿಷ್ಠತ್ವಂ,
ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾನಾಧಕತ್ವಂ ಚೇತಿ | ತಸ್ಯೈವೋತ್ಪತ್ತಿಜ್ಞಪ್ರಥಮಂ ತದುತ್ಪತ್ತಿಜ್ಞಪ್ರ-
ಪೇಕ್ಷಾಯಾಮಾತ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ | ಯದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಧೀನಂ ಯದುತ್ಪತ್ತಾದಿ,
ತದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಧಮಂ ತದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಾಯಾ- ಮನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ |
ಯದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಧೀನಂ ಯದುತ್ಪತ್ತಾದಿ ತದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಧಮಂ ತದುತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ
ಚಕ್ರಕಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ | ಉತ್ಪತ್ತಾದಾವನ್ಯೋತ್ಪತ್ತಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಾಯಾ ಅಪರ್ಯವಸಾನೇಽ-
ನವಸ್ಥಾಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ | ಅತ್ರ 'ಯದೈವಮಭ್ಯುಪಗಮಃ ತದಾತ್ಮಾಶ್ರಯಾದಿ ಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ |
ಯತ್ಯೈವಮಭ್ಯುಪಗಮಃ ತತ್ರ ತತ್ರಸಂಜ್ಞಃ, ಯಥಾಮುತ್ರ | ಯದಿ ನಾತ್ಮಾಶ್ರಯಾದಿಃ ತರ್ಹಿ
ನೈತದಪಿ' ಇತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರಕಾರಃ | ಸಾಮಾನ್ಯತ ಏವ ವ್ಯಾಪ್ತಿರ್ವಾಚ್ಯಾ | ಶ್ರುತಹಾನಂ
ಯಥಾ 'ಯದೀಶ್ವರೋ ನ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ತರ್ಹಿ ನ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ | ದೃಷ್ಟಹಾನಂ
ಯಥಾ 'ಯದಿ ಪರ್ವತೋಽನಗ್ನಿಮಾನ್ ತರ್ಹಿ ನಿರ್ಧೂಮಃ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ | ಅಶ್ರುತಕಲ್ಪನಂ
ಯಥಾ 'ಯದೀಶ್ವರೋ ಜೀವಾಭಿನ್ನಃ ತರ್ಹಿ ದುಃಖೀ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ | ಅದೃಷ್ಟಕಲ್ಪನಂ ಯಥಾ
'ಯದಿ ಪೀತಿಮುದಕಮನ್ತರಧಕ್ಷತ್ ತರ್ಹಿ ಮಾಮಪಿ ದಹೇದವಿಶೇಷಾತ್' ಇತಿ |
ಯತ್ರಾಪಾದ್ಯಾಪಾದಕಾಯೋರ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ ತತ್ರ ತಥೈವಾನುಪಪತ್ತೌ
ಪ್ರಕಾರಾನ್ತರೇಣೈಕಾಧಿಕರಣತಾಮಾಪಾದ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿರಭಿಧಾತವ್ಯಾ | ಯಥಾ 'ಯದಿ
ದೇವದತ್ತಃ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ತರ್ಹಿ ಯಜ್ಞದತ್ತೋಽಪಿ ತಥಾ ಸ್ಯಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ 'ಯತ್ರ ಯೋ ಧರ್ಮೋ
ವರ್ತತೇ ಸ ತದವಿಶಿಷ್ಟೇಽಪಿ ವರ್ತತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಸೋಽಯಂ ತರ್ಕೋಽನುಮಾನ
ಏವಾನ್ತರ್ಭೂತೋಽತೋ ನ ಪ್ರಮಾಣತ್ರಿತ್ವಭಂಜಃ |

ಉಕ್ತಮಾಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪರಿಹಾರ:

ಸ್ಯಾದೇತತ್ | ನ ತರ್ಕೋಽನುಮಾನಮ್ | ತರ್ಕೇ ಹಿ ಪ್ರಮಾಣಿಕಹಾನಾದಿ ಆಪಾದ್ಯತೇ |
ನ ಚ ತತ್ಸಾಧ್ಯಂ ಭವತಿ, ಅಪಸಿದ್ಧಾನ್ತಾತ್ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾಚ್ಚ,
ಆರೋಪಿತಲಿಂಗತ್ವೇನಾಸಿದ್ಧೇಶ್ಚೇತಿ | ಅತ ಉಕ್ತಮ್— ದೂಷಣೇತಿ || ದ್ವಿವಿಧಂ
ಹ್ಯನುಮಾನಮ್ | ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧನಂ ಪರಪಕ್ಷದೂಷಣಂ ಚ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ
'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಮಪಿ ದ್ವೇಧಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ
'ನಾಯಂ ನಿರಗ್ನಿಕಃ ಅನಿರ್ಧೂಮತ್ವಾತ್' ಇತಿ ವಾ 'ನಿರಗ್ನಿಕತ್ವಾಙ್ಗೇಕಾರೇ
ನಿರ್ಧೂಮತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಃ' ಇತ್ಯನಿಷ್ಠಪ್ರಸಂಗರೂಪೇಣ ವಾ ತತ್ರ ದೂಷಣಾನುಮಾನೇ
ತರ್ಕಸ್ಯಾನ್ತರ್ಭಾವಃ | ಪ್ರಸಂಗರೂಪಾನುಮಾನೇ ಚ ನ ಸಾಧ್ಯವದಾಪಾದ್ಯಸ್ಯ
ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾದ್ಯಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ದೂಷಣಮಿತಿ ವಕ್ಷ್ಯತೀತಿ ನ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿರೋಧ ಇತಿ | ಏತದರ್ಥ
ಏವ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ |

ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಮನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ:

ತಥಾಽಪಿ ವಾಕ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾಪಕಾನ್ಯುಪಕ್ರಮಾದೀನಿ ಪೃಥಕ್ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಸನ್ನೀತ್ಯತ
ಆಹ—

ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರತದೈಕರೂಪ್ಯಾಭ್ಯಾಸಾಪೂರ್ವತಾಫಲಾರ್ಥವಾದಾಶ್ಚ

ಚೋಽನುಮೇತ್ಯಸ್ಯಾನುಕರ್ಷಣಾರ್ಥ | ಪ್ರಕರಣಾದಿರುಪಕ್ರಮಃ | ತದಂತ ಉಪಸಂಹಾರಃ |
ತಯೋರುಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರಯೋರೇಕಾರ್ಥತ್ವಂ ತದೈಕರೂಪ್ಯಮ್ | ಏಕಪ್ರಕಾರಾ-
ಸಕೃದುಕ್ತಿರಭ್ಯಾಸಃ | ಪ್ರಾಚುರ್ಯೇಣ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ತರಾಪ್ರಾಪ್ತತಾಽಪೂರ್ವತಾ | ಫಲವತ್ತ್ವಂ
ಫಲಮ್ | ಸ್ತುತಿನಿನ್ನಾ ಪರಕೃತಿಃ ಪುರಾಕಲ್ಪೋಽರ್ಥವಾದಃ | ಏತೇಷಾಂ
ವಾಕ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯೇಽನುಮಾನ್ತಾನೋಕ್ತವಿರೋಧಃ | ಯದ್ಯೇತೇಽನುಮಾನೇಽ-
ನ್ತರ್ಭೂತಾಸ್ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ತೇಷಾಂ 'ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರಾವಭ್ಯಾಸೋಽಪೂರ್ವತಾ
ಫಲಮ್ | ಅರ್ಥವಾದೋಪಪತ್ತೀ ಚ ಲಿಂಗಂ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ' ಇತಿ ಉಪಪತ್ತಿತಃ
ಪೃಥಗುಕ್ತಿರಿತ್ಯತ ಆಹ —

ಉಪಪತ್ತಿವಿಶೇಷಾಃ |

ಯಥಾ ಖಲು ಪಾಣ್ಡವಾನಾಂ ಕೌರವಾನ್ತರ್ಭಾವೇಽಪಿ ಕೌರವೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ ಕೌರವ
ವಿಶೇಷತ್ವೇನ ಸಾಕ್ಷಾದೇಕತ್ವಾಭಾವೇನ ಕೌರವಪದೇನ ತದತಿರಿಕ್ತಗ್ರಹಣಾತ್ತಥಾ
ಪ್ರಕೃತೇಽಪೀತಿ |

ನನ್ನೇವಂ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಮನ್ಯಥಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಯೈಷಾಮನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಾಜ್ಞೇಕಾರೇ ಕೋ ಹೇತುಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ತ ಏವ ಸೋಪಪತ್ತಯೋ ಲಿಂಗ್ನಾನಿ|

ಉಕ್ತಾ ಇತಿ ಶೇಷಃ| ಯಥಾ 'ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರೌ' ಇತ್ಯತ್ರೋಪಪತ್ತೇಃ ಲಿಂಗತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ತಥಾ ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಮಪಿ| ಅತೋ ಯುಕ್ತಮುಕ್ತಮ್|

ಕಿಂ ಚ ಯಥೋಪಪತ್ತಿರ್ಲಿಂಗಮ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಬಲೇನಾರ್ಥಧೀಹೇತುಃ ತಥೋಪಕ್ರಮಾದಯೋಽಪಿ 'ಯತ್ರ ಯತ್ ಉಪಕ್ರಮ್ಯತೇ ತತ್ರಾಪವಾದಾಭಾವೇ ತತ್ ತಾತ್ಪರ್ಯಗೋಚರಃ' ಇತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಪ್ತಿಬಲೇನೈವಾರ್ಥಬೋಧಕಾಃ| ಅತಃ ಕಥಂ ನಾನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ? ಇತ್ಯಾಹ — ತ ಏವೇತಿ|| ಏತೇನಾಗಮಾನ್ತರ್ಭಾವೋಽಪಿ ಪರಾಂತಃ| ನಹ್ಯಾಗಮವತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮನಪೇಕ್ಷ್ಯ ಬೋಧಕಾ ಏತೇ ಅನುಭೂಯಂತೇ| ತೇಷಾಮಾಗಮಾರ್ಥವಿಷಯತ್ವಜ್ಞಾನಪಾರ್ಥೋ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ|

ಸಮಾಖ್ಯಾದೀನಾಮನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ತಥಾಪಿ ಸಮಾಖ್ಯಾದೀನಿ ಪೃಥಕ್ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಸಂತೀತ್ಯತ ಆಹ —

ಸಮಾಖ್ಯಾವಾಕ್ಯಪ್ರಕರಣಸ್ಥಾನಾನಿ ಚ |

ಅನುಮೇತ್ಯಸ್ಯಾನುಕರ್ಷಣಾರ್ಥಶ್ಚಕಾರಃ| ನಿರ್ಣೀತಸ್ಥಲೇ ಸಮಾನೋಕ್ತಿಃ ಸಮಾಖ್ಯಾ| ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ| ಅರ್ಥತಃ ಶಬ್ದತೋಽಪೀತಿ| ವಾಕ್ಯಮುಕ್ತಮ್| ಕಯಾಚಿದ್ಧಿವಕ್ಷಯೈಕಾರ್ಥಾವಚ್ಛಿನ್ನಂ ವಾಕ್ಯಜಾತಂ ಪ್ರಕರಣಮ್| ತಾದೃಶಂ ಪ್ರಕರಣಜಾತಂ ಸ್ಥಾನಮ್| ಏತೇಷಾಮನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವದುಕ್ತಮುಪಪನ್ನಮ್| ಸಮಾಖ್ಯಾಯಾ ವಾಕ್ಯಾದೇರವತ್ರೇಽಪಿ ತದಾದಿತ್ವೇನ ಗ್ರಹಣಂ 'ಶ್ರುತಿರ್ಲಿಂಗಮ್ ಸಮಾಖ್ಯಾ ಚ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಕರಣಂ ತಥಾ' ಇತಿ ಅವಿವಕ್ಷಿತಕ್ರಮಂ ವಾಕ್ಯಮನುಸೃತ್ಯ ಕೃತಮ್| ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗತ್ವಂ, ಏತೇಷಾಮರ್ಥ ಏವೇತಿ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ| ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಂ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಆಗಮತ್ವೇಽಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಏವ ಲಿಂಗತ್ವಾತ್ ನೋಕ್ತವಿರೋಧಃ| ತರ್ಹಿ ಶ್ರುತಿರ್ಲಿಂಗಮಿತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾದೀನಾಂ ಲಿಂಗ್ನಾತ್ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ ಕಥಮಿತ್ಯತ ಆಹ —

ಲಿಂಗವಿಶೇಷಾಃ|

ಪೂರ್ವವತ್ಪರಿಹಾರಃ| ಅತ್ರಾಪ್ಯನುಮಾನಾನ್ತರ್ಭಾವೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಯುಕ್ತಿರನುಸಂಧೇಯೇತಿ|

ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರೂಪಣಮ್

ಯದುಕ್ತಂ ನಿರ್ದೋಷಂ ಪ್ರಮಿತಂ ಲಿಙ್ಗಮನುಮಾನಮಿತಿ ತದಯುಕ್ತಮ್ |
ನಾರಿಕೇಲದ್ವೀಪವಾಸಿನೋ ಧೂಮದರ್ಶನೇಽಪಿ ವಹ್ನಿಪ್ರಮಾನುದಯಾದಿತ್ಯತ ಆಹ-

ವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪಪತ್ರಿ ಮೂಲಮ್ |

ವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ವಿಷಯೇಣ ವಿಷಯಿಣಃ ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ನ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಮಿತಂ
ಲಿಙ್ಗಮಾತ್ರಮನುಮಿತಿಜನಕಮಙ್ಗೇಕ್ರಿಯತೇ | ಕಿಂ ನಾಮ? ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾನ್ತರ್ಗತ-
ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರಮಿತಿಪೂರ್ವಕಮೇವ | ನ ಚ ತಾದೃಶಂ ನಾನುಮಿತಿಜನಕಮ್ | ಅವಿನಾಭಾವೋ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಅನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯೇನ ಸಾಧನಸ್ಯ
ವ್ಯಾಪ್ತಿರನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಯಥಾ 'ಯೋ ಧೂಮವಾನಸಾವಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ |
ಸಾಧನಾಭಾವೇನ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಯಥಾ, 'ಯೋಽಗ್ನಿಮಾನ್
ಭವತಿ ಸ ಧೂಮವಾನ್ ಭವತಿ' ಇತಿ | ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ ಹಿ ಧೂಮಂ ಪಶ್ಯನ್ ತತ್ರಾಗ್ನಿಂ
ಪಶ್ಯತಿ, ಅಗ್ನಿಭಾವಂ ಪಶ್ಯಂಶ್ಚ ಧೂಮಾಭಾವಮ್ | ತತೋ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ ಧೂಮಾಗ್ನೋಃ
ಸಾಹಚರ್ಯಾದನ್ವಯವಿನಾಭಾವ ಇತಿ | ಗೃಹೀತವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಪರ್ವತೇ ಧೂಮಂ
ಪಶ್ಯಂಸ್ತಾಮನುಸ್ಮರತಿ 'ಯತ್ಸನ್ನಿಧೌ ಯೋ ದೃಷ್ಟಃ ಸ ತಸ್ಯ ಸ್ಮಾರಕಃ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ |
ಸ್ಮೃತವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಧೂಮಂ ಪರ್ವತೇ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜಾನಾತಿ | ತೇನಾಗ್ನಿನುಮಿತಿರಿತಿ
ಯುಕ್ತಂ ಲಕ್ಷಣಮಮಿತಿ |

ಅನುಮಾನವಿಭಾಗಃ

ದ್ವಿವಿಧಮನುಮಾನಮ್ | ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಪರಾರ್ಥಂ ಚೇತಿ | ಪರೋಪದೇಶಾನಪೇಕ್ಷಂ
ಸ್ವಾರ್ಥಮ್ | ತದಪೇಕ್ಷಂ ಪರಾರ್ಥಮ್ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಮಲ್ಲಿಙ್ಗಬೋಧಕಂ ವಾಕ್ಯಂ
ಪರೋಪದೇಶಃ |

ಅವಯವನಿಯಮನಿರಾಕರಣಮ್

ತಸ್ಯಾವಾನ್ತರವಾಕ್ಯಾನ್ಯವಯವಾಃ ತೇ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸಂಶಯಶಕ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ
ಪ್ರಯೋಜನಸಂಶಯವ್ಯುದಾಸಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೂದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನಾನೀತಿ
ದಶೇತಿ ಜರನ್ನೈಯ್ಯಾಯಿಕಾಃ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಯಃ ಪಞ್ಚೈವೇತಿ ನವೀನಾಃ |
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೂದಾಹರಣಾನಿ ಉದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನಾನಿ ತ್ರಯ ಏವೇತಿ
ಮೀಮಾಂಸಕಾಃ | ಉದಾಹರಣೋಪನಯೌ ದ್ವಾವೇವೇತಿ ಬೌದ್ಧಾಃ | ತತ್ರ
ತೃತೀಯಪಕ್ಷವ್ಯತಿರಿಕ್ತನಿಯಮಪಕ್ಷಾಸ್ತಾವನ್ನೋಪಪನ್ನಾ ಇತ್ಯಾಹ -

ನಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುದೃಷ್ಟಾನ್ತರೂಪಾ|

ಸೇತ್ಯುಪಪತ್ತಿಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ವಾಕ್ಯಮುಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ| ದೃಷ್ಟಾಂತೇತಿ ತತ್ರಪ್ರತಿಪಾದಕ
ಮುದಾಹರಣಮ್| ಪ್ರತಿಪಾದನಾಯ ಪಕ್ಷವಚನಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ| ಯಥಾ
‘ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್’ ಇತಿ| ಸಾಧನತ್ವಾಭಿವ್ಯಂಜವಿಭಕ್ಯಂತಂ ಲಿಙ್ಗವಚನಂ ಹೇತುಃ|
ಯಥಾ ‘ಧೂಮವತ್ಪಾತ್ನಾತ್’ ಇತಿ| ವ್ಯಾಪ್ತಿದರ್ಶನಪುರಸ್ಕರಂ
ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಾನ್ತಾಭಿಧಾನಮುದಾಹರಣಮ್| ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ| ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ|
ಸಾಧರಮ್ಯದೃಷ್ಟಾನ್ತೋವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾನ್ತಶ್ಚೇತ್ಯೇಕೇ| ಅನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ
ಸಾಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಃ| ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಃ| ಅತ
ಏವೋದಾಹರಣಮಪ್ಯೇವಂ ದ್ವಿವಿಧಮ್| ತತ್ರ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಂ ಯಥಾ ‘ಯೋ
ಧೂಮವಾನಸಾವಗ್ನಿಮಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸ’ ಇತಿ| ವೈಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಂ ಯಥಾ
‘ಯೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಭವತಿ ಸ ಧೂಮವಾನ್ ಭವತಿ ಯಥಾ ಹ್ರದಃ’ ಇತಿ|
ಏತ್ಯೆಸ್ಮಿಭಿರೇವಾವಯ್ಮಿರುಪಪತ್ತೇಬೋಧಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾನ್ ತಾದೃಶಾವಯವತ್ವಾದಿ-
ನಿಯಮೋ ಯುಕ್ತಃ| ಅಥ ವಾ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಪದೇನ ತದ್ವಚನಮಾತ್ರೋಪಲಕ್ಷಣೇನೇದಂ
ಪಕ್ಷಾನ್ತರಮ್| ಉಪಲಕ್ಷಣಂ ಚೈತತ್| ಉದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನೈಃ
ಉದಾಹರಣೋಪನಯಾಭ್ಯಾಂ ವಾ ಶಕ್ಯತೇ ಬೋಧಯಿತುಮ್| ದೃಷ್ಟಾನ್ತೋಪಮಾನೇನ
ಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ಪಕ್ಷೇ ಉಪಸಂಹಾರಃ ಉಪನಯಃ| ಸೋಽಪ್ಯುದಾರಹಣಾನುಸಾರೇಣ ದ್ವಿವಿಧ
ಇತಿ| ‘ತಥಾ ಚಾಯಂ ಧೂಮವಾನ್ ಪರ್ವತಃ’ ಇತಿ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೋಪನಯಃ| ‘ನ ತಥಾಯಂ
ನಿರ್ಧೂಮಃ ಪರ್ವತಃ’ ಇತಿ ವೈಧರ್ಮ್ಯೋಪನಯಃ| ಹೇತುಪುರಸ್ಕರಂ ಪಕ್ಷೇ
ಸಾಧರ್ಮ್ಯೋಪಸಂಹಾರೋ ನಿಗಮನಮ್| ಯಥಾ ‘ತಸ್ಮಾತ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನೇವ’
ಇತಿ| ಕಿಂ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಯಃ ಶಬ್ದಾ ಏವ ನ ಭವಂತಿ| ಕುತೋ ವಾಕ್ಯಾವಯವಾಃ|
ಕುತಸ್ತರಾಂ ತನ್ನಿಯಮಃ| ಉಪನಯನಿಗಮನಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುಭ್ಯಾಂ
ಗತಾರ್ಥತ್ವಾಚ್ಚೇತಿ|

ತ್ಯವಯವಾದಿನಿಯಮೋಽಪ್ಯನುಪಪನ್ನ ಇತಿ ಭಾವೇನಾಹ-

ಹೇತುಗರ್ಭಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಕೇವಲಾಽಪಿ|

ಉಪಪತ್ತಿಜ್ಞಾಪಿಕೇತಿ ಶೇಷಃ| ‘ಧೂಮವಾನ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್’ ಇತಿ ಹೇತುಗರ್ಭಾ
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಅವಯವಾನ್ತರಂ ವಿಹಾಯೋಪಪತ್ತಿಜ್ಞಾಪಿಕಾ ಭವತೀತಿ ನ ಕೋಽಪಿ
ನಿಯಮಪಕ್ಷೋ ಯುಜ್ಯತೇ| ತಾವನ್ಮಾತ್ರೇಣೋಪಪತ್ತೇಬೋಧೇ

ಜಾತೇಽಪ್ಯವಯವಾನ್ತರಂ ವದತ ಆಧಿಕ್ಯಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ | ನ ಚೈವಂ ತ್ರ್ಯವಯವಾಭ್ಯುಪಗಮೇ
ವ್ಯಾಘಾತಃ | ಯಸ್ಯೈತಾವತಾ ನ ಬೋಧಸ್ತಂ ಪ್ರತಿ ತದಭಿಧಾನಸ್ಯೇಷ್ವತ್ನಾತ್ |
ವಿಚಿತ್ರಬುದ್ಧಯೋ ಹಿ ಪುರುಷಾ ಇತಿ | ಇತೋಽಪಿ ನ ನಿಯಮಪಕ್ಷೋ ಯುಜ್ಯತ ಇತ್ಯಾಹ -

ಸಿದ್ಧೌ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ ಹೇತುಮಾತ್ರಂ ಚ |

ಪರ್ವತಾದಗ್ನಿಮಾನಯ ಇತಿ ನಿಯುಕ್ತಃ ಕಶ್ಚಿದ್ ಬ್ರೂತೇ 'ನಾಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತಃ' ಇತಿ |
ಅನ್ಯಸ್ತು 'ಅಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ | ಏವಂ ವಿವಾದೇನೈವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸಿದ್ಧೌ ಕುತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್?
ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೋ ಯದಾ 'ಧೂಮವತ್ನಾತ್' ಇತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ತದಾಪಿ
ಭವತ್ಯೇವೋಪಪತ್ತಿಜ್ಞಾನಮಿತಿ ನಾವಯವನಿಯಮೋ ಯುಕ್ತ ಇತಿ | ಇತೋಽಪಿ ನ ಯುಕ್ತ
ಇತ್ಯಾಹ -

ದೃಷ್ಟಾಂತಃ ಸಪ್ರತಿಜ್ಞೋ ಹೇತುಗರ್ಭಃ |

ಅತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಇತಿ ತದ್ವಚನೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ | 'ಧೂಮಾವನ್ಮಹಾನಸವತ್'
ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ ಹೇತುಗರ್ಭೇಣ ಸಪ್ರತಿಜ್ಞೇನ ದೃಷ್ಟಾಂತವಚನಮಾತ್ರೇಣ
ಉಪಪತ್ತಿಜ್ಞಾನಸಮ್ಭವಾತ್ | ಶ್ಲೋತ್ರಾಕಾಙ್ಕ್ಷಾನುಸಾರೇಣೈವಾವಯವಕಲ್ಪನಾ ಯುಕ್ತಾ
ನ ತು ತನ್ನಿಯತಿರಿತಿ |

ಉಪಪತ್ತಿದೋಷನಿರೂಪಣಮ್

ನಿದೋಷೋಪಪತ್ತಿರನುಮೇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಕೋ ದೋಷ ಉಪಪತ್ತೇಃ ಸಮ್ಭವತಿ? ದ್ವಿವಿಧ
ಉಪಪತ್ತಿದೋಷಃ | ಸಾಕ್ಷ್ಯಾತ್ ವಾಚನಿಕಶ್ಚೇತಿ | ಯಸ್ತತ್ರೋಪಪತ್ತೇರೇವ
ಸಾಧನದೂಷಣಕ್ಷಮತ್ವಾಪಾದಕಃ ಸ ಸಾಕ್ಷಾದುಪಪತ್ತಿದೋಷಃ | ತಂ ವಿಭಜ್ಯ ದರ್ಶಯತಿ-

ಉಪಪತ್ತಿದೋಷೌ ವಿರೋಧಾಸಂಭವೇ |

ಉಪಪತ್ತಿದೋಷೋ ದ್ವಿವಿಧಃ | ವಿರೋಧೋಽಸಂಭವಶ್ಚೇತಿ | ಅನ್ವಯಯೋಗ್ಯತಾವಿರಹೋ
ವಿರೋಧಃ | ಆಕಾಙ್ಕ್ಷಾಭಾವೋಽಸಂಭವಃ | ಇಮೌ ಚಾರ್ಥವಚನಯೋರಪಿ ಸಮ್ಭವತಃ |
ಅರ್ಥಾ ಸಾಧುತ್ವೇ ವಚನಸ್ಯಾಪಿ ತಥಾತ್ವಾದಿತಿ | ವಚನಸ್ಯೈವಾಸಾಧುತ್ವಾಪಾದಕೋ
ವಾಚನಿಕ ದೋಷಃ | ತಂ ವಿಭಜ್ಯ ದರ್ಶಯತಿ-

ನ್ಯೂನಾಧಿಕೇ ವಾಚನಿಕೇ |

ದ್ವಿವಿಧೋ ವಾಚನಿಕದೋಷಃ | ನ್ಯೂನಾಧಿಕಂ ಚೇತಿ | ಅಪೇಕ್ಷಿತಸಮ್ಪೂರ್ತಿನ್ಯೂನಮ್ |
ಅಪೇಕ್ಷಿತಾಧಿಕಮಧಿಕಮ್ | ನ್ಯೂನಾಧಿಕೇ ಚ ಪರಾರ್ಥಪ್ರಯೋಗ ಏವ ಸಮ್ಭವತಃ |
ವಚನದ್ವಾರೇಣೈವೋಪಪತ್ತೇರಪಿ ದೂಷಿತೇ ಸ್ಯಾತಾಮಿತಿ |

ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಂ ವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟವೃತ್ತಭಾವಃ

ನ ಕೇವಲಮುಪಪತ್ತಿದೋಷಾಣಾಮೇವ ವಿರೋಧಾದಿಭಿಃ ಸಜ್ಜಹಃ| ಕಿಂ ನಾಮ?
ಪರನಿರೂಪಿತಾಶೇಷನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನ್ಯಪಿ ವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟೇವಾವೃತ್ತಭವಂತೀತ್ಯಾಹ-

ಸಂವಾದಾಯುಕ್ತಿಯುತಾ ನಿಗ್ರಹಾಃ|

ನಿಗ್ರಹಾಃ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಿ| ಕಥಾಯಾಮುಖಣ್ಣಿತಾಹಚ್ಚಾರೇಣ ಪರೇಣ
ಪರಸ್ಯಾಹಚ್ಚಾರಖಣ್ಣನಂ ಪರಾಜಯೋ ನಿಗ್ರಹಸ್ತನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ತತ್ತ್ವಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಲಿಖ್ನಮ್ ವಾ
ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್| ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಶ್ಚೇತಿ|
ಪರೋಕ್ತಸ್ವವಕ್ತವ್ಯಾಯೋರಜ್ಞಾನಮ್ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ| ತಯೋರೇವ ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನಮ್
ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ| ತಾನಿ ಚ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ(1) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಮ್(2) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ(3)
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಃ(4) ಹೇತ್ವಂತರಮ್(5) ಅರ್ಥಾಂತರಮ್(6) ನಿರರ್ಥಕಮ್(7)
ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಕಮ್(8) ಅಪಾರ್ಥಕಮ್(9) ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್(10)
ನ್ಯೂನಮ್(11)ಅಧಿಕಮ್(12)ಪುನರುಕ್ತಮ್(13) ಅನನುಭಾಷಣಮ್(14) ಅಜ್ಞಾನಮ್(15)
ಅಪ್ರತಿಭಾ(16) ವಿಕ್ಷೇಪಃ(17) ಮತಾನುಜ್ಞಾ(18) ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್(19)
ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ(20) ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ(21) ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾಃ(22)
ಉದಾಹರಣಾಭಾಸಾಃ(23) ತರ್ಕಪರಾಹತಿಃ(24) ಚೇತಿ|

ಏತಾನಿ ಚ ಕಥಾಬಾಹ್ಯಾನಿ ಕಥಾಯಾಮುಪಸ್ಮಾರೋನ್ಮಾದಾದಿದಶಾಪನ್ನಾನಿ ಝಟಿತಿ
ಸಂವರಣೇನ ತಿರೋಹಿತೋದ್ಭಾವನಾವಸರಾಣಿ ಪುರಃಸ್ಫೂರ್ತಿಕಾ
ನಾಧಿಕೃತೋಽದ್ಭಾವಿತಾನಿ ನ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಿ| ತಾತ್ಕಾಲಿಕಾತತ್ವಜ್ಞಾನಲಿಖ್ನತ್ವೇಽಪಿ
ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ತದಭಾವಾತ್ ಇತಿ|

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ (1)

ತತ್ರ ಯೇನ ಯತ್ ಯಥಾ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾದಿನಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ತಸ್ಯ ತಥಾ ನಿರ್ವಾಹಾದರ್ಶನೇನ
ಪುನಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ| ದ್ವಿಧಾ ಚೈಷಾ| ಸಾಧನಹಾನಿರೂಪಣಹಾನಿಶ್ಚೇತಿ|
ತತ್ರಾದ್ಯಾದ್ಯಾದಶವಿಧಾ|

ಪಕ್ಷೇ ತಾವತ್ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಧರ್ಮಿತದ್ವಿಶೇಷಣಹಾನಿಭೇದಾತ್ ಷಟ್-ಪ್ರಕಾರಾ| ಏವಂ
ದೃಷ್ಟಾಂತೇಽಪಿೇತಿ| ದ್ವಿತೀಯಾಪಿ ದ್ವಿವಿಧಾ| ಸ್ವರೂಪತೋ ವಿಶೇಷತಶ್ಚೇತಿ| ಸರ್ವಾ
ಪುನರ್ದ್ವಿವಿಧಾ| ಅಸದ್ವಿಷಯಾ ಸದ್ವಿಷಯಾ ಚೇತಿ| ಸರ್ವಾ ಚೇಯಂ ದ್ವಿಧಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ
ಕಣ್ಣತೋಽರ್ಥತಶ್ಚೇತಿ| 'ದುಷ್ಟಂ ಚೇನ್ಮಾಭೂತ್' ಇತಿ ಕಣ್ಣತಃ | 'ಅನ್ಯಥಾಸ್ತು' ಇತ್ಯರ್ಥತಃ|

ತತ್ರಾಸದ್ವಿಷಯಾ ಪಕ್ಷೇ ಸಾಧ್ಯಹಾನಿಯರ್ಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್'
 ಇತ್ಯತ್ರಾನ್ಯೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ ಮಾಸ್ತಗ್ನಿಮಾನಿತಿ, ನಿರಗ್ನಿಕೋಽಸ್ತಿತಿ ವಾ|
 ಸಾಧನಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಹೇತೌ ತಥಾ ದೂಷಿತೇ ಮಾಸ್ತಸೌ ಹೇತುರಿತಿ,
 ಧೂಮವತ್ವಮಸ್ತಿತಿ ವಾ| ಧರ್ಮಿಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ಹೃದಪರ್ವತಾವಗ್ನಿಮನ್ತಾವಿತ್ಯತ್ರ ಭಾಗೇ
 ಬಾಧಾಭಿದಾನೇ ಮಾಸ್ತು ತರ್ಹಿ ಹೃದಃ ಪಕ್ಷ ಇತಿ, ಪರ್ವತ ಏವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ|
 ಸಾಧ್ಯವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ, 'ಪರ್ವತ ಉಷ್ಣಾಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯತ್ರ
 ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷಣತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ಮಾಸ್ತು ತರ್ಹಿ ತಥೇತಿ, ಅಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ|
 ಸಾಧನವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ಸುರಭಿಧೂಮವತ್ವಾದಿತ್ಯತ್ರ ತಥೈವ ದೂಷಿತೇ ಮಾಸ್ತು
 ತರ್ಹೇವಮಿತಿ, ಧೂಮವತ್ವಾದಿತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ| ಧರ್ಮಿವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ,
 ಅಯಂ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯತ್ರ ತಥೈವ ದೂಷಿತೇ ತರ್ಹಿ ತಥಾ ಮಾಸ್ತಿತಿ, ಪರ್ವತ
 ಇತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ| ದೃಷ್ಟಾನ್ತೇ ಸಾಧ್ಯಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್
 ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಮಹಾನಸವದಿತ್ಯತ್ರಾನ್ಯೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ ಮಾಸ್ತು ತರ್ಹಿ
 ಮಹಾನಸೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ, ನಿರಗ್ನಿಕೋಽಸ್ತಿತಿ ವಾ| ಸಾಧನಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ತತ್ಯೇವ
 ಪ್ರಯೋಗೇ ತಥೈವ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ಮಾಸ್ತು ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್, ಮಹಾನಸೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ,
 ಧೂಮವತ್ವಾದಿತಿ ವಾ|| ಧರ್ಮಿಹಾನಿಯರ್ಥಾ, ಹೃದವದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಾತ್
 ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ಮಾಸ್ತು ಸ ದೃಷ್ಟಾನ್ತ ಇತಿ, ಮಹಾನಸೋಽಸ್ತಿತಿ ವಾ|
 ಸಾಧ್ಯವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ 'ಯೋ ಧೂಮವಾನಸಾವುಷ್ಣಾಗ್ನಿಮಾನ್ ಯತಾ
 ಮಹಾನಸಃ', ಇತ್ಯತ್ರ ವಿಶೇಷಣವೈಯರ್ಥೈರ್ಭಿಹಿತೇ ಮಾಸ್ತು ತಥೇತಿ,
 ಸೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ| ಸಾಧನವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ 'ಯಃ
 ಸುರಭಿಧೂಮವಾನಸಾವಗ್ನಿಮಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ತಥೈವ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ
 ಮಾಸ್ತು ತರ್ಹೇತ್ಯಮಿತಿ, ಯೋ ಧೂಮವಾನಿತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ|
 ಧರ್ಮಿವಿಶೇಷಣಹಾನಿಯರ್ಥಾ, 'ಯಃ ಸುರಭಿಧೂಮವಾನಸಾವಗ್ನಿಮಾನ್
 ತನ್ಮಹಾನಸವತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ತಥೈವ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ಮಾಸ್ತೇವಮಿತಿ,
 ಮಹಾನಸವದಿತ್ಯೇವಾಸ್ತಿತಿ ವಾ|

ದೂಷಣಹಾನಿಃ ಸ್ವರೂಪತೋ ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್'
 ಇತ್ಯತ್ರಾಸಿದ್ಧೇರುದ್ಭಾವನೇ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗೇನ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ 'ತರ್ಹಿ ಮಾ
 ಭೂತ್ತತ್' ಇತಿ 'ಅನ್ಯೈಕಾನ್ತಿಕತಾ ಭವತು' ಇತಿ ವಾ| ವಿಶೇಷತೋ ಯಥಾ

‘ಹೃದಪರ್ವತಾವಗ್ನಿಮನ್ತೌ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧ್ಯದ್ಭಾವನೇ
ಪೂರ್ವವತ್ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ‘ತರ್ಹಿ ಮಾಸ್ತು’ ಇತಿ ‘ಭಾಗಾಸಿದ್ಧೋ ಭವತು’ ಇತಿ ವಾ |

ಸದ್ವಿಷಯಾ ತು ‘ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ
ಅನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ ‘ತರ್ಹಿ ಮಾಸ್ತು ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್’
ಇತ್ಯಾದ್ಯುದಾಹರ್ತವ್ಯಾ | ಸಾ ಚ ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯಾಪೇಕ್ಷಣಸಹಚಾರಿಣೀತಿ | ನನು
ಯದೋಷಭಯಾದುಕ್ತಂ ತ್ಯಜತಿ ಸ ಏವ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮಸ್ತು ಕಿಂ ಹಾನೈತಿ ಚೇನ್ನ |
ಸದ್ಧಾನೌ ತಸ್ಯಾ ಏವ ನಿಗ್ರಹಹೇತುತ್ವಾತ್ | ಅಸದ್ಧಾನಾವಪಿ ತತ ಏವ ಪರಿಹೃತತ್ವಾತ್ |
ಹಾನಿಮನುದ್ಭಾವ್ಯಪ್ರಾಚೀನದೋಷಸ್ಥಾಪನಾನುಪತ್ತೇಶ್ಚ | ನ ಚಾಸ್ಯಾಸ್ತಾದರ್ಥ್ಯಂ,
ಸ್ವಯಮಪಿ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಸೂಚಕತ್ವಾತ್ | ನ ಚೈವಂ ಸ್ವವಚನವಿರೋಧ ಏವ |
ಹಾನಿಮನುದ್ಭಾವ್ಯ ವಿರೋಧೋದ್ಭಾವನಾನುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ||(1)||

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನ್ತರಮ್(2)

ದೋಷಪರಿಚಿಹೀರ್ಷಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸಾಧ್ಯಭಾಗೇಽಧಿಕಪ್ರಕ್ಷೇಪಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನ್ತರಮ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ
ಉದಾಹರಣೇ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಭಾಗಃ ನಿಗಮನಂ ಚೇತಿ ಸಾಧ್ಯಭಾಗಃ | ದ್ವಿವಿಧಂ ಚೇದಂ-
ದೋಷಪರಿಹಾರಹೇತುಃ ತದಹೇತುಶ್ಚೇತಿ | ದೋಷಸದಸದ್ಭಾವಾಭ್ಯಾಂ
ಪುನರ್ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ತತ್ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ |
ಪಕ್ಷತದ್ವಿಶೇಷಣಸಾಧ್ಯತದ್ವಿಶೇಷಣಪ್ರಕ್ಷೇಪಭೇದಾತ್ | ಪಕ್ಷಪ್ರಕ್ಷೇಪೋಽಪಿ ದ್ವೇಧಾ |
ಸ್ವರೂಪತಃ ಪಕ್ಷಾನ್ತರತಶ್ಚೇತಿ | ಏವಂ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಕ್ಷೇಪೋಽಪಿ | ತತ್ರ
ಸದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಮಾದ್ಯಂ, ಯಥಾ ‘ಅನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ ನ್ಯೂನತಯಾ
ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ‘ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ’ ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ ‘ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಐನ್ವಿಯಕತ್ವಾತ್’
ಇತ್ಯತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯೇನಾನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೇ ಅಭಿಹಿತೇ ‘ತದಪಿ ಪಕ್ಷ’ ಇತಿ | ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ,
ತತ್ಯವ ಧ್ವನಿಭಿಃ ಸಿದ್ಧಸಾಧನತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ ‘ವರ್ಣಾತ್ಮಕಃ ಶಬ್ದಃ ಪಕ್ಷ’ ಇತಿ | ಚತುರ್ಥಂ
ಯಥಾ ‘ಶಬ್ದಃ ಕೃತಕತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ ನ್ಯೂನತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ ‘ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ’ ಇತಿ |
ಪಞ್ಚಮಂ ಯಥಾ ‘ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಸುರಭಿ ಮಲಿನ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ
ವಿಶೇಷಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇ ಅಭಿಹಿತೇ ‘ಸಾಗ್ನಿಕೃಷ್ಣಾಗರುಮಾನ್’ ಇತಿ | ಷಷ್ಠಂ ಯಥಾ
‘ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿಕಂ ಕಾರಣಪೂರ್ವಕಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ ಸಿದ್ಧಸಾಧನತ್ವೋಕ್ತೌ
ಉಪಾದಾನಾದಿಬುದ್ಧಿಮತ್ಕಾರಣಪೂರ್ವಕಮಿತಿ |

ಉದಾಹರಣೆ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಭಾಗೇ
 ಪ್ರಯೋಜ್ಯಸ್ವರೂಪತದಂತರತದ್ವಿಶೇಷಣಧರ್ಮಿತದ್ವಿಶೇಷಣಪ್ರಕ್ಷೇಪಭೇದೇನ
 ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ 'ಯೋ ಧೂಮವಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ' ಇತ್ಯತ್ರ
 ನ್ಯೂನತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ 'ಸೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಯತ್
 ಸುರಭಿಮಲಿನಧೂಮವತ್ ತತ್ ಅಗ್ನಿಮತ್ ಯಥಾ ಸಮ್ಪ್ರತಿಪನ್ನಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ
 ಪ್ರಯೋಜ್ಯಭಾಗೇ ನ್ಯೂನತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ 'ತತ್ ಸಾಗ್ನಿಕೃಷ್ಣಾಗರುಮತ್' ಇತಿ |
 ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಯತ್ ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ ಕಾರಣಪೂರ್ವಕಂ ಯಥಾ ಘಟಃ' ಇತ್ಯತ್ರ
 ನ್ಯೂನತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ 'ತತ್ ಉಪಾದಾನಾದಿ ಬುದ್ಧಿಮತ್ಕಾರಣಪೂರ್ವಕಮ್' ಇತಿ |
 ಚತುರ್ಥಃ ಯಥಾ ಯೋ ಧೂಮವಾನಸಾವಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಪ್ರಾಗಿವ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ
 'ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ' ಇತಿ | ಪಞ್ಚಮಂ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ನಿತ್ಯಗುಣತ್ವಾತ್
 ಪರಮಾಣುರೂಪವತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯೇಽಭಿಹಿತೇ 'ಅಪಾರ್ಥಿವಪರಮಾಣುರೂಪಂ
 ದೃಷ್ಟಾಂತಃ' ಇತಿ |

ನಿಗಮನೇಽಪಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಮಿವೋದಾಹರ್ತವ್ಯಮ್ | ಹೇತು-ಪ್ರಕ್ಷೇಪೋಽತ್ರಾಧಿಕಃ | ಸ
 ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ನ್ಯೂನತಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ, ತಸ್ಮಾತ್
 ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ | ಅಸದ್ಗೋಷಪರಿಹಾರಹೇತುರ್ಯಥಾ
 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಬಾಧೋಕ್ತಾವುಷ್ಣಾಗ್ನಿನಾಮಿತ್ಯಾದಿ |
 ಸದ್ಗೋಷಪರಿಹಾರಹೇತುರ್ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಐನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ
 ಸಾಮಾನ್ಯೇನಾನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ 'ಸರ್ವಗತಃ ಶಬ್ದಃ ಪಕ್ಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿ |
 ಅಸದ್ಗೋಷಪರಿಹಾರಹೇತುರ್ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ
 ಸಾಮಾನ್ಯೇನಾ ನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ 'ತದಪಿ ಪಕ್ಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿ | ನ ಚ
 ದೋಷಾಪರಿಹಾರೇ ಅರ್ಥಾಂತರತಾ | ಪ್ರಕೃತೋಪಯೋಗಸದ್ಭಾವಾಭಿಮಾನೇನ
 ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಸ್ಯೈವ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ | ನ ಚೇಯಂ ಹಾನಿರೇವ |
 ಪೂರ್ವಾಂಜ್ಞೇಕೃತಸ್ಯಾತ್ಯಾಗಾತ್ | ವಿಶೇಷಣಾಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರಾಗನಜ್ಞೇಕೃತತ್ವಾದಿತಿ || 2 ||

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ (3)

ಏಕವಾಕ್ಯೇ ಅವಾಂತರವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಪದಾನಾಂ ಚ ಮಿಥೋ ವ್ಯಾಘಾತಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ |
 ಸ ಚ ಬಹುಪ್ರಕಾರಃ | ತತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ ಧರ್ಮಪದಯೋರ್ಯಥಾ 'ಶ್ವೋತ್ಯತ್ಸೇ ಸತಿ
 ಬಧಿರಃ' ಇತಿ | ಸಾಧ್ಯಪದಯೋರ್ಯಥಾ 'ವಿಮತೋ ಬಧಿರತ್ಸೇ ಸತಿ ಶ್ವೋತಾ' ಇತಿ |

ಧರ್ಮಿಸಾಧ್ಯಪದಯೋಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ | ತತ್ರ ಧರ್ಮವಿಧಾನಾದ್ಯಥಾ 'ಮೂಕೋ ವಕ್ತಾ' ಇತಿ |
 ತನ್ನಿಷೇಧಾದ್ಯಥಾ 'ಪ್ರಮೇಯಂ ನ ಪ್ರಮಾಣಸಾಪೇಕ್ಷಮ್' ಇತಿ | ಧರ್ಮಿ ವಿಧಾನಾದ್
 ಯಥಾ 'ಅತೀತಮಸ್ತಿ' ಇತಿ | ತನ್ನಿಷೇಧಾದ್ಯಥಾ 'ವರ್ತಮಾನಂ ನಾಸ್ತಿ' ಇತಿ |
 ಹೇತುಪದಯೋರ್ಯಥಾ 'ಮೂಕತ್ವೇ ಸತಿ ವಕ್ತೃತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಉದಾಹರಣೇ
 ಸಾಧನಪದಯೋರ್ಹೇತುಪದವತ್ | ಸಾಧ್ಯಪದಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಮಿವ | ಪರಸ್ಪರಂ ತು
 ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಹೇತುವಿರೋಧವತ್ | ದೃಷ್ಟಾನ್ತಧರ್ಮಿಣಿ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮಿವತ್ |
 ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮಿಪದಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಮಿವ ಚತುರ್ವಿಧಃ |
 ಉಪನಯಪದಯೋರ್ಹೇತುಪದವತ್ | ನಿಗಮನೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವತ್ | ಹೇತ್ವಂಶೇನ
 ವಿರೋಧಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುವಿರೋಧಾತ್ |

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತ್ವೋರ್ಯಥಾ 'ದ್ರವ್ಯಂ ಗುಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಅವ್ಯತಿರಿಕ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ |
 ಪ್ರತಿಜ್ಞೋದಾಹರಣಯೋರ್ಯಥಾ 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನೋ ವಕ್ತಾ ಮೂಕವತ್' ಇತಿ |
 ಪ್ರತಿಜ್ಞೋಪನಯಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುವಿರೋಧವತ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಿಗಮನಯೋರ್ಯಥಾ
 'ಪರ್ವತೋ ಅಗ್ನಿಮಾನ್ ತಸ್ಮಾನ್ನಿರಗ್ನಿಕಃ' ಇತಿ | ಹೇತೂದಾಹರಣಯೋರ್ಯಥಾ
 'ವಕ್ತೃತ್ವಾನ್ಮೂಕವತ್' ಇತಿ | ಹೇತೂಪನಯೋರ್ಯಥಾ 'ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್ ತಥಾ ಚಾಯಂ
 ನಿರ್ಧೂಮಃ' ಇತಿ | ಹೇತುನಿಗಮನಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುವಿರೋಧವತ್ |
 ಉದಾಹರಣೋಪನಯಯೋರ್ಹೇತೂದಾಹರಣವಿರೋಧವತ್ |

ಉದಾಹರಣನಿಗಮನಯೋಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞೋದಾಹರಣವಿರೋಧವತ್ |
 ಉಪನಯನಿಗಮನಯೋರಪಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುವಿರೋಧವತ್ | ಏವಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ
 ವಿರೋಧೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ನ ಚ ವಿರುದ್ಧಹೇತ್ವಾಭಾಸಸಂಕರಃ | ತತ್ರ
 ಸಾಧ್ಯವಿಪರ್ಯಯವ್ಯಾಪ್ತಿದರ್ಶನೇನ ವಿರೋಧಃ | ಅತ್ರ ಪುನಃ ಅಸ್ತಿ ನಾಸ್ತೀತಿವತ್
 ಉಕ್ತಿಮಾತ್ರೇಣೇತಿ ಭೇದಾತ್ | ಅತ ಏವ
 ಪ್ರಥಮಮುಪಲಭ್ಯೇದೋಷಾನ್ತರಸಮ್ಭವೇಪ್ಯೇತದೇವೋದ್ಭಾವ್ಯಮಿತಿ ||3||

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಃ (4)

ಸ್ತೋತ್ರಾಪಲಾಪಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಃ | ಹಾನಿವದವಾನ್ತರಭೇದಭಿನ್ನಃ | ಚತುರ್ಥಾ ಚ
 ಪ್ರವರ್ತತೇ | ಕೇನೇದಮುಕ್ತಮ್? ಇತಿ ವಾ ಪರಮತಮೇತನ್ಮಯೋಕ್ತಮ್ ಇತಿ ವಾ
 ತ್ವಯೇಮುಕ್ತಮ್ ಇತಿ ವಾ ಪರೋಕ್ತಂ ಮಯಾನೂದಿತಮ್ ಇತಿ ವೇತಿ ||4||

ಹೇತ್ವನ್ತರಮ್ (5)

ದೋಷಪರಿಚಿಹೀರ್ಷಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸಾಧಕಾಂಶೇ ಅಧಿಕಪ್ರಕ್ಷೇಪೋ ಹೇತ್ವನ್ತರಮ್ | ಹೇತುಃ ಉದಾಹರಣೇ ಪ್ರಯೋಜಕಭಾಗಃ ಉಪನಯ ಇತಿ ಸಾಧಕಾಂಶಃ | ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್- ಸಾಧನದೂಷಣನಿಷ್ಟಭೇದಾತ್ | ಸರ್ವಂ ಸ್ವರೂಪತೋ ವಿಶೇಷತಶ್ಚೇತಿ ದ್ವೇಧಾ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ, ಹೇತ್ವಾದ್ಯಪ್ರಯೋಗೇ ನ್ಯೂನತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ ತದುಪಾದಾನಮ್ | ದ್ವಿತೀಯಮಪಿ ದೋಷಪ್ರತೀಕಾರಾಪ್ರತೀಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ದೋಷಸದಸದ್ಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ಚ ದ್ವೇಧಾ | ತತ್ರ ಸಾಧನೇ ಹೇತೌ ಸದ್ದೋಷಪರಿಹಾರಹೇತುರ್ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಐನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರಾನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೇನ ದೂಷಿತೇ ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ವೇ ಸತೀತಿ | ಉದಾಹರಣೇ ಪ್ರಯೋಜಕಭಾಗೇ ಯಥಾ 'ಐನ್ದ್ರಿಯಕಃ ಸೋಽನಿತ್ಯಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ನ್ಯೂನತ್ವೇ ಅಭಿಹಿತೇ ಪೂರ್ವವತ್ ವಿಶೇಷಣಮ್ | ಉಪನಯೇ ಯಥಾ 'ತಥಾ ಚಾಯಮೈನ್ದ್ರಿಯಕಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಪೂರ್ವವತ್ ವಿಶೇಷಣಮ್ | ದೂಷಣೇ ಹೇತೌ ಯಥಾ 'ನಾಯಂ ಸಾಧ್ಯಸಾಧಕಃ ಸಪಕ್ಷೇ ಸತ್ತಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೇ 'ವಿಪಕ್ಷವೃತ್ತಿತ್ವೇ ಸತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಸದ್ದೋಷಾಪ್ರತೀಕಾರೋ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಐನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಅನೈಕಾನ್ತಿಕತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ 'ಪ್ರಮೇಯತ್ವೇ ಸತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅಸದ್ದೋಷಪ್ರತೀಕಾರೋ ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಮಹಾನಸೇ ವ್ಯಭಿಚಾರ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ 'ತದನ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅಸದ್ದೋಷಾಪ್ರತೀಕಾರೋ ಯಥಾ ತತ್ತ್ವವ 'ಪ್ರಮೇಯತ್ವೇ ಸತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾದಿಸಮ್ಭವೇಽಪಿ ತಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ ಸಿದ್ಧಂ ಹೇತ್ವನ್ತರಮೇವೋದ್ಭಾವ್ಯಮಿತಿ ||5||

ಅರ್ಥಾನ್ತರಮ್(6)

ಪ್ರಕೃತಾನುಪಯುಕ್ತಾನ್ವಿತೋಕ್ತಿರರ್ಥಾನ್ತರಮ್ | ತಚ್ಚತುರ್ವಿಧಮ್ | ಸ್ವಪರೋಭಯಾನುಭಯಮತರೀತಿಭೇದಾತ್ | ತತ್ರ ಸ್ವಮತೇನ ನೈಯಾಯಿಕಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಕಂ ಪ್ರತಿ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಚ ಚಾಕಾಶವಿಶೇಷಗುಣಃ' ಇತಿ | ಪರಮತೇನ ಯಥಾ 'ದ್ರವ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಉಭಯಮತೇನ ಯಥಾ 'ಶ್ರೋತ್ರಗ್ರಾಹ್ಯೋಽಸೌ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅನುಭಯಮತೇನ ಯಥಾ 'ಗನ್ಧಾಧಿಭಿಃ ಸಮಾನಾಶ್ರಯೋಽಸೌ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ನ್ಯೂನಾದಿಸಮ್ಭವೇಽಪಿ ತಸ್ಯೋಕ್ತಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾದಸ್ಯ ಚೋಚ್ಯಮಾನಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ ಇದಮೇವೋದ್ಭಾವ್ಯಮಿತಿ ||6||

ನಿರರ್ಥಕಮ್(7)

ಅಬೋಧಕಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗೋ ನಿರರ್ಥಕಮ್ | ತಚ್ಚ ಬಹುಪ್ರಕಾರಮ್ |
ಕಚಟತಪೇತ್ಯಾದಿಮಾತ್ಯಕಾಪಾರಮಾತ್ರಮ್ | ಲಿಙ್ಗವಿಭಕ್ತಿವರ್ಣವಿಪರ್ಯಾಸಃ ಕೃತ್ತದ್ಧಿತ
ಸಮಾಸಾಖ್ಯಾತವಿಪರ್ಯಾಸಃ ಭಾಷಾಂತರಸಂಚರಶ್ಚೇತ್ಯಾದಿ | ಕಥಂತ್ ಜ್ಞಾಪಕತ್ವಾತ್
ಕಥಮೇತನ್ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮಿತಿ ಚೇನ್ಮೈವಮ್ | ನಹಿ ಕಥಂತ್ ಜ್ಞಾಪಕತ್ವಂ ಶಬ್ದಧರ್ಮಃ
ಪ್ರಕರಣಾದಿನೈವ ತತ್ರ ಜ್ಞಾನೋದಯಾತ್ | ಭಾಷಾಂತರಸಂಚರೋಽಪಿ
ಸಮಸಮಯತ್ವಾಭಾವೇ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಸಂಚೂಹನಾರ್ಥಂ ಸ್ವಭಾಷಯಾ
ಪ್ರತ್ಯವತಿಷ್ಠಮಾನಂ ಪ್ರತಿ ತದನಭಿಜ್ಞಸ್ಯೋತ್ತರಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾದಿತಿ || 7 ||

ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಕಮ್(8)

ತ್ರಿವಾರಮುಕ್ತೇಽಪಿ ಪರಿಷತ್ಪ್ರತಿವಾದಿಭ್ಯಾಮವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಬೋಧಕಪದಪ್ರಯೋಗೋ-
ಽವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಕಂ | ತಚ್ಚತುರ್ವಿಧಮ್ | ಸ್ವತನ್ತ್ರಮಾತ್ರಸಿದ್ಧಮ್, ರೂಢಿಮನಪೇಕ್ಷ್ಯ
ಕೇವಲಯೋಗೇನ ಪ್ರವೃತ್ತಮ್, ನಿರ್ಣಾಯಕಾಭಾವೇನ ಸಂಶಯಾಕ್ರಾಂತಮ್,
ಅತಿದ್ರುತೋಚ್ಚಾರಿತಂ ಚೇತಿ | ಆದ್ಯಂ ಯಥಾ 'ಕಪಾಲಪುರೋಡಾಶಾದಿ'
ಮೀಮಾಂಸಕಾನಾಮ್ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಕಶ್ಯಪತನಯಾ ಧೃತಿಹೇತುರಯಂ
ತ್ರಿಣಯನತನಯಾಸನಸಮಾನನಾಮಧೇಯಯುಕ್ತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ | ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ
'ಶ್ವೇತೋ ಧಾವತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ
ಪರಸ್ಪರಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿಜ್ಞತಾಶೌಣ್ಡೀರ್ಯಾಭಿಮಾನೇನ ಉಪಾದೀಯೇತಾಪಿ | ಉತ್ತರಂ ತು
ನೋಪಾದೇಯಮೇವ | ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಶಬ್ದಸ್ಯ | ಅನವಧಾನಾದಿಶಕ್ತ್ಯಾನಿರಾಸಾಯ
ಪುನರ್ವಚನಂ ಪ್ರಾಶ್ನಿಕೈರಪೇಕ್ಷ್ಯತೇ | ತ್ರಿರಿತಿ ನಿಯಮಶ್ಚ | ತತಃ ಪರಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ವಚನದೋಷಹೇತುತ್ವನಿಶ್ಚಯಾತ್ | ನ ಹಿ ಪ್ರಾಶ್ನಿಕಾಪೇಕ್ಷಯೋಚ್ಯಮಾನೇ
ತೇಷಾಮನವಧಾನಂ ಸಮ್ಭವತಿ | ನಾಪಿ ಪರಿಷದವಿದುಷೀ, ಯೇನಾದೋಷಮಪಿ ನ
ಜಾನೀಯಾದಿತಿ || 8 ||

ಅಪಾರ್ಥಕಮ್(9)

ಅನನ್ವಿತಾರ್ಥವಾಚಕಪದಾದಿಪ್ರಯೋಗೋಽಪಾರ್ಥಕಮ್ | ತತ್ ತ್ರವಿಧಮ್ |
ಸರ್ವಥಾಽಪ್ಯಸಮ್ಭವದನ್ವಯಂ ಯಥಾ 'ದಶಾ ದಾಡಿಮಾನಿ ಷಡಪೂಪಾಃ
ಕುಣ್ಡಮಜಾಜಿನಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ | ವ್ಯವಹಿತಾನ್ವಯಂ ಯಥಾ 'ಓದನಂ ಸ್ನಾತೋ ಗ್ರಾಮಂ

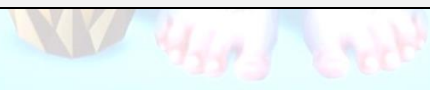
ಸರಸಿ ಗತ್ವಾಶ್ಚಾತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ| ಸಮ್ಭವತ್ಸರ್ವಾನ್ವಯಪಕ್ಷನಿರಾಸೇ ಸತ್ಯಸಮ್ಭವದನ್ವಯಂ
ಚೇತಿ || 9 ||

ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್(10)

ವಿವಕ್ಷಿತಕ್ರಮವಿಪರ್ಯಾಸೋಽಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್ | ಅಯಂ ವಾದಜಲ್ಪಯೋಃ ಕ್ರಮಃ |
ಸಭ್ಯಾದಿಸಂಜ್ಞಹಪುರಸ್ಕರಂ ಕಥಾನಿಯಮಬನ್ಧೇ ಕೃತೇ ವಾದಿನಾ
ಪ್ರಮಾಣಮಭಿಧಾಯಾಭಾಸೋದ್ಧಾರಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ | ಪ್ರತಿವಾದಿನಾಪಿ
ವಾದಿಸಾಧನಮನೂದ್ಯ ದೂಷಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಪಕ್ಷೇ ಪ್ರಮಾಣಮಭಿಧಾಯಾಭಾಸೋದ್ಧಾರಃ
ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ | ತತ್ರ ಯದಿ ವಾದೀ ಸಾಧನಮುಕ್ತಾ ಕಥಾನಿಯಮಬನ್ಧನಮಿಚ್ಛತಿ
ತದಾರಮ್ಭವಿಪರ್ಯಾಸಃ | ಯದಾಽಽಭಾಸೋದ್ಧಾರಾನಂತರಂ ಸಾಧನಂ ಪ್ರಯುಜ್ಯೇ
ತದಾ ವಾದಾಂಶವಿಪರ್ಯಾಸಃ | ಪ್ರತಿವಾದೀ ಚ ಯದಾ ಸ್ವಪಕ್ಷೇ ಸಾಧನಮಭಿಧಾಯ
ಪರಪಕ್ಷಂ ದೂಷಯತಿ ತದಾ ವಾದವಿಪರ್ಯಾಸಃ | ಧೂಮವತ್ಪಾತ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್
ಇತ್ಯಾದ್ಯವಯವವಿಪರ್ಯಾಸಃ | ಅಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತ
ಇತ್ಯಾದ್ಯವಯವಾಂಶವಿಪರ್ಯಾಸಃ | ವಿತಣ್ಣಾಯಾಂ ತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ
ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧನಾಭಾವಾತ್ ವಾದಾವಿಪರ್ಯಾಸಾಭಾವಾ ಇತಿ || 10 ||

ನ್ಯೂನಮ್

ಅವಶ್ಯೋಪಾದೇಯಾನಾಮನ್ಯತಮಾನುಪಾದಾನಂ ನ್ಯೂನಮ್ | ತದಪಿ
ಬಹುಪ್ರಕಾರಮ್ | ಕಥಾಸಮಯಬನ್ಧಮಕೃತ್ವಾ ಸಾಧನಪ್ರಯೋಗೇ ಆರಮ್ಭನ್ಯೂನಮ್ |
ಸಾಧನಮಪ್ರಯುಜ್ಯಾಭಾಸೋದ್ಧಾರೇ ತತ್ರಯುಜ್ಯ ಚಾಭಾಸಾನುದ್ಧಾರೇ
ಅನುಕೂಲತರ್ಕಾನುಕ್ತೌ ಚ ವಾದಾಂಶನ್ಯೂನಮ್ | ಪ್ರತಿವಾದಿನಾಪಿ
ವಾದಿಸಾಧನಮದೂಷಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧನಾಭಿಧಾನೇ, ದೂಷಯಿತ್ವಾ ವಾ
ತದನಭಿಧಾನೇ ವಾದನ್ಯೂನಮ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದ್ಯವಯವಾಭಾವೇ ಅವಯವನ್ಯೂನಮ್ |
ಧರ್ಮಾದ್ಯನುಕ್ತಾವಯವವಾಂಶನ್ಯೂನಮ್ | ಇದಂ ಚ
ತತ್ತತ್ಸಿದ್ಧಾಂತರೀತ್ಯೋದ್ಭಾವನೀಯಮ್ | ನ ಚೈವಮಪಸಿದ್ಧಾಂತ ಏವ | ನ ಹಿ
ಸಿದ್ಧೇಂತವಿರುದ್ಧಕರಣಮಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ತಥಾತ್ಮೇ ಸರ್ವನಿಗ್ರಹಸ್ತಾನಾನಾಮಪಿ
ತಥಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತೇಃ | ಕಿಂ ನಾಮ? ತದಭ್ಯುಪಗಮೋ ವಸ್ತುತತ್ವಾನುಸಾರೇಣ ವೇತಿ || 11 ||

ಅಧಿಕರ್ಮ || 12 ||

ಅನ್ವಿತೋಪಯುಕ್ತಾಪುನರುಕ್ತಕೃತಕಾರ್ಯಪ್ರಯೋಗೋಽಧಿಕರ್ಮ | ತತ್ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ |
ಹೇತೂದಾಹರಣೋಪನಯದೂಷಣಾನುವಾದಾಧಿಕಭೇದೇನ |
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಿಗಮನಯೋರಾಧಿಕ್ಯಂ ಏಕಾರ್ಥತ್ವೇ ಪುನರುಕ್ತಂ, ಅನ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇ
ಪ್ರಕೃತಸಂಭವಾರ್ಥಾಂತರಂ, ಅಸಂಭವಾರ್ಥಕರ್ಮ | ದ್ವಿವಿಧಂ ಚೈತತ್ ವಿಶೇಷತಃ
ಸಾಮಾನ್ಯತಶ್ಚ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ 'ಧೂಮವತ್ಪಾದಾಲೋಕವಿಶೇಷವತ್ಪಾದಿತಿ,
ಧೂಮವತ್ಪಾದೇಃ' ಇತಿ ವಾ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ ಪಾಕಸ್ಥಾನಮಿತಿ,
ಯಥಾ ಮಹಾನಸಾಧಿಃ' ಇತಿ ವಾ | ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ 'ತಥಾ ಚಾಯಂ
ಧೂಮವಾನಾಲೋಕವಿಶೇಷವಾನಿತಿ, ಧೂಮಾದಿಮಾನ್' ಇತಿ ವಾ | ಚತುರ್ಥಂ ಯಥಾ
'ಅನೈಕಾನ್ತಿಕೋ ಹೇತುಃ ಕಾಲಾತೀತಶ್ಚೇತಿ, ಅನೈಕಾನ್ತಿಕಾದಿಃ' ಇತಿ ವಾ | ಪಞ್ಚಮಂ ತು
ಅದೂಷ್ಯಭಾಗಸ್ಯ ಸ್ವವಚನೇನಾನುವಾದಃ ಆದಿಶಬ್ದೇನ ವೇತಿ || 12 ||

ಪುನರುಕ್ತಮ್ || 13 ||

ಪ್ರತೀತಾರ್ಥಸ್ಯ ಪುನಃ ಸ್ವವಚನೇನ ಪ್ರಯೋಜನೇನ ವಿನಾ ಅಭಿಧಾನಂ ಪುನರುಕ್ತಮ್ |
ತತ್ ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಅರ್ಥತಃ ಶಬ್ದತೋಽಪ್ಯಾಕ್ಷೇಪತಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ
'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಗಿರಿವಹ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ
'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತಿ | ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಜೀವಂಶ್ಚೈತ್ಯೋ
ಗೃಹೇ ನಾಸ್ತಿ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ಬಹಿರಸ್ತಿ' ಇತಿ || 13 ||

ಅನನುಭಾಷಣಮ್ || 14 ||

ವಾದಿನೋಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಶ್ನಿಕೈರ್ವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ ವಾದಿನಾ ಪರಿಷದಾ ವಾ ಪುನರನೂದ್ಯ
ದತ್ತಸ್ಯೋಚ್ಚಾರಣಯೋಗ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾಜ್ಞಾನಮನಾವಿಷ್ಟುರ್ವತಾ ಕಥಾಮವಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ಯತ್
ಅಪ್ರತ್ಯುಚ್ಚಾರಣಮ್ ತತ್ ಅನನುಭಾಷಣಮ್ | ತತ್ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ |
ಯತ್ತದಿತ್ಯಾದ್ಯನುವಾದಃ ದೂಷ್ಯಕದೇಶಾನುವಾದಃ ಅನ್ಯಥಾನುವಾದಃ ಕೇವಲಂ
ದೂಷಣೋಕ್ತಿಃ ತೂಷ್ಟೀಮ್ಭಾವೇ ದೂಷಣಾದ್ಯಪ್ರತೀತೇಃ, ದೂಷಣಮಾತ್ರಾಭಿಧಾನೇ
ನಿರಾಶ್ರಯದೂಷಣಸ್ಯಾದೂಷಕತ್ವಾತ್, ಅನ್ಯಥಾನುವಾದೇ ವ್ಯಧಿಕರಣತ್ವಾತ್,
ದೂಷ್ಯಕದೇಶಾನುವಾದೇ ವಿಶಿಷ್ಟಾದೂಷಣಾತ್, ಯತ್ತದಿತ್ಯಾದ್ಯನುವಾದೇ
ಅನನುವಾದಾವಿಶೇಷಾತ್ | ನ ಚ ದೂಷಣಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಯಾ ದೂಷ್ಯವಿಶೇಷಸಿದ್ಧಿಃ |
ಸನ್ನಿಗ್ಧತ್ವಾದಿನಾ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ದೂಷ್ಯತ್ವಾತ್ | ಯೋಗ್ಯಮೇವಾಯಂ ಬ್ರವೀತೀತಿ

ನಿಯಮಾಭಾವಾತ್ | ನ ಚ ಪಞ್ಚಮಮಜ್ಞಾನಮಪ್ರತಿಭಾ ವಾ | ಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ
ಸ್ಫುರದುತ್ತರಸ್ಯಾಪಿ ಸಭಾಕ್ಷೋಭಾದಿನಾ ತೂಷ್ಣಮ್ಭಾವೋಪಪತ್ತೇಃ | ತಥಾ
ಚಾನನುಭಾಷಣಮೇವ ನಿರ್ಣೇತಂ, ನಾನ್ಯದಿತಿ || 14 ||

ಅಜ್ಞಾನಮ್(15)

ವಾದಿನಾ ತ್ರಿರಭಿಹಿತಸ್ಯಾಪಿ ಪರಿಷದಾ ವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ
ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಜ್ಞಾನಮ್ | ತಚ್ಚಾಜ್ಞಾನಮ್ ಆವಿಷ್ಕರಣೇನ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ |
ಯಥಾ 'ನಾಸ್ಯಾರ್ಥೋಜ್ಞಾಯತೇ ಮಯಾ' ಇತಿ | ಅನಾವಿಷ್ಕರಣೇ ತು
ಅನನುಭಾಷಣಮೇವ || 15 ||

ಅಪ್ರತಿಭಾ(16)

ವಾದಿನೋಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಪ್ರತಿಭಾ | ಸಾ ಚಾನೂದ್ಯ ತೂಷ್ಣೀಮ್ಭಾವ ಏವ |
ಅನನುವಾದೇ ತ್ವನನುಭಾಷಣತ್ವಾತ್ | ಶ್ಲೋಕಪಾರಾದಾವರ್ಥಾನ್ತರಪ್ರಸಂಗ್ನಾತ್
ಇತಿ || 16 ||

ವಿಕ್ಷೇಪಃ(17)

ಕೇನಚಿತ್ | ವ್ಯಾಜೇನ ಕಥಾವಿಚ್ಛೇದೋ ವಿಕ್ಷೇಪಃ | ಯಥಾ 'ಅದ್ಯ ಮೇ ಮಹತ್
ಪ್ರಯೋಜನಮಸ್ತಿ | ಸ್ಮಿನವಸಿತೇ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ' ಇತಿ || (17) ||

ಮತಾನುಜ್ಞಾ(18)

ಅನಿಷ್ಠಭ್ರಮೇಣೇಷ್ವಾಪಾದನಂ ಮತಾನುಜ್ಞಾ | ಯಥಾ ಕೇನಚಿತ್
ಸ್ವಸ್ಯಚೋರತ್ವಮಭ್ಯುಪೇತ್ಯ 'ತ್ವಂ ಚೋರಃ ಪುರುಷತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ 'ತರ್ಹಿ
ತವಾಪಿಚೋರತ್ವಪ್ರಸಂಗ್ನ' ಇತಿ ನ ಹ್ಯನೇನಾತ್ಮನಶ್ಚೋರತ್ವಂ ಪರಿಹೃತಮ್ | ನಾಪ್ಯಯಂ
ಪ್ರಸಂಗಃ ಇಷ್ವಾಪತ್ತಿರೂಪತ್ವಾತ್ ಇತಿ || 18 ||

ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್(19)

ಅವಶ್ಯೋದ್ಭಾವ್ಯತಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಿನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಮನುದ್ಭಾವನಂ
ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್ | ನ ಚೇದಮಪ್ರತಿಭೈವ | ಸ್ಫುರತೋಽಪಿ
ದೋಷಸ್ಯಾಲ್ಪತ್ವಾದಿನೋಪೇಕ್ಷಣಸಮ್ಭವಾ | ಪ್ರಾಶ್ನಿಕೈರುದ್ಭಾವ್ಯಮೇತತ್ | ವಾದಿನೈವ ವಾ
'ಅಸ್ಯ ವ್ಯಾಮೋಹಾಯೇದಂ ಮಯೋಕ್ತಂ ನಾನೇನ ಜ್ಞಾತಮ್' ಇತಿ || 19 ||

ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ(20)

ಅತನ್ನಿಗ್ರಹಪ್ರಾಪ್ತೌ ತನ್ನಿಗ್ರಹೋದ್ಭಾವನಂ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ |
 ತಚ್ಚತುರ್ವಿಧಮ್ | ಛಲಂ ಜಾತಿಃ ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸೋಽಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ಗ್ರಹಣಂ ಚೇತಿ |
 ಛಲಜಾತೀ ವಕ್ಷ್ಯೇತೇ | ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸೋ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಸರ್ವಧಾಹಾನ್ಯಾದ್ಯಭಾವಪ್ರಾಪ್ತೌ
 ತದುದ್ಭಾವನಮ್ ಅನ್ಯಪ್ರಾಪ್ತವನ್ಯೋದ್ಭಾವನಂಽಪಿ ತತ್ರಾದ್ಯೇಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ |
 ಸಾದೃಶ್ಯಾದಿನಾ ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾಮೋಹನಾಯ ವೇತಿ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಭ್ರಾನ್ತ್ಯೈವ | ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ
 ಯಥಾ, ಅನೇಕವಿಕಲ್ಪಸ್ಫುರಣೇನ ವಿಕಲ್ಪಯತೋಽನಿಷ್ಟವಿಕಲ್ಪತ್ಯಾಗೇ
 ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿರಿತ್ಯಾದಿ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದೌ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಾದಿ
 ಇತ್ಯಾದಿ | ತತ್ತದುದ್ಭಾವನಾವಸರಮಪ್ರಾಪ್ಯ ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ ವಾ ತನ್ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನೋದ್ಭಾವನಂ
 ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ಗ್ರಹಣಮ್ | ಅನುಕ್ತೋಚ್ಯಮಾನೋಕ್ತಗ್ರಾಹ್ಯಭೇದಾತ್ ತ್ರಿವಿಧಾ
 ಹ್ಯದ್ಭಾವನಕಾಲಃ | ತತ್ಕೋಚ್ಯಮಾನಗ್ರಾಹ್ಯಮುತ್ತರಂ ಉದ್ಭಾವಯತೋ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್
 ಇತ್ಯಾದಿ || 20 ||

ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತ(21)

ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಾಪ್ತಸಿದ್ಧಾಂತಮಭ್ಯುಪೇತ್ಯ ತದ್ವಿರುದ್ಧಾಂಶೋಽಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ |
 ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತಯಾ ಅಜ್ಞೇಕೃತೋಽರ್ಥಃ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ |
 ಸರ್ವತನ್ತ್ರಪ್ರತಿತನ್ತ್ರಾಧಿಕರಣಾಭ್ಯುಪಗಮಸಿದ್ಧಾಂತಭೇದಾತ್ | ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧೋಽರ್ಥಃ
 ಸರ್ವತನ್ತ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಯಥಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ | ಸ್ವಶಾಸ್ತ್ರಮಾತ್ರಸಿದ್ಧೋಽರ್ಥಃ
 ಪ್ರತಿತನ್ತ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಯಥಾ ನೈಯಾಯಿಕಾನಾಮೀಶ್ವರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ | ಏಕಸ್ಯ
 ಸಿದ್ಧಾವಾನುಷ್ಠೇಕೋಽಯೋಽರ್ಥಃ ಸೋಽಧಿಕರಣಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಯಥಾ ಈಶ್ವರಸ್ಯ
 ಸ್ವಕರ್ತೃತ್ವಸಿದ್ಧೌ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಮ್ | ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರೇ ಪರೀಕ್ಷಿತಃ ಸ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇ
 ಚಾನಿಷಿದ್ಧೋಽಭ್ಯುಪಗಮಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಯಥಾ ಮನಸ ಇನ್ದ್ರಿಯತ್ವಮ್ |
 ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತೋಽಪ್ಯತಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ | ಯಥಾ ಇದಾನೀಮಿವ ಸರ್ವತ್ರ
 ದೃಷ್ಟಾನ್ನಾಧಿಕಮಿಷ್ಟತೇ ಇತಿ ಪ್ರತಿತನ್ತ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಮಭ್ಯುಪಗತವತೋ ಮೀಮಾಂಸಕಸ್ಯ
 ಸರ್ಗಪ್ರಲಯಾಭ್ಯುಪಗಮ ಇತ್ಯಾದಿ | ನ ಚಾಯಂ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಃ |
 ಉಭಯೋಸ್ತದಾಚಾರ್ಯೋಕ್ತೌ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮ್ಮತೇಃ | ತತ್ತ್ವವ
 ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಪ್ರಸರಾತ್ | ಮೂಲಪ್ರಮಾಣೇ ಚ ಸನ್ನೇಹಾದಿತಿ || 21 ||

ಹೇತ್ವಾಭಾಸಃ(22)

ಹೇತೋರುಕ್ತರೂಪೇಷು ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದಿಷು ಕೈಶ್ಚಿದ್ಯುಕ್ತಾಃ ಕೇನಚಿದ್ ರಹಿತಾ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾಃ| ತೇ ಚಾಸಿದ್ಧವಿರುದ್ಧಾನೈಕಾನ್ತಿಕಾನವಧ್ಯವಸಿತಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟ ಪ್ರಕರಣಸಮಸತ್ಯತಿಪಕ್ಷಾಃ

ಅಸಿದ್ಧಃ(22-1)

ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಪ್ರತೀತಿಃ ಸಿದ್ಧಿಃ, ತದ್ರಹಿತೋಽಸಿದ್ಧಃ| ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ| ವ್ಯಾಪ್ತಪಕ್ಷತದ್ಧರ್ಮತ್ವೈತತ್ಪ್ರತೀತಿರಾಹಿತ್ಯಭೇದಾತ್| ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೋ ದ್ವೇಧಾ| ಸ್ವರೂಪತೋ ವೈಯರ್ಥ್ಯೇನ ಚೇತಿ| ತತ್ರಾದ್ಯೋ ಯಥಾ 'ಯತ್ ಸತ್ ತತ್ ಕ್ಷಣಿಕಂ ಯಥಾ ಘಟಃ' ಇತಿ| ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ವೇ ಸತಿ ಕೃತಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ|| ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷ್ಯಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಕೃತಕತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧೋ ದ್ವೇಧಾ| ಧರ್ಮಿಣಃ ಸಾಧ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾತ್|

ತತ್ರಾದ್ಯೋ ಯಥಾ 'ಪ್ರಧಾನಂ ನಿತ್ಯಂ ಅಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಆಶ್ರಯೈಕದೇಶಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ನಿತ್ಯೌ ಅಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ 'ಪರಮಾಣವೋ ನಿತ್ಯಾಃ ಅಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ಧಃ ಪಞ್ಚವಿಧಃ| ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಶ್ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಘಟಸ್ಯ ಕೃತಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ವಿಶೇಷ್ಯಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ವೇ ಸತಿ ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಭಾಗಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಪ್ರಯತ್ನಾನನ್ತರೀಯಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ|

ಸನ್ನಿಘ್ನವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಸ ಶ್ಯಾಮೋ ಮಿತ್ರಾತನಯತ್ವಾತ್'| ಸೋಪಾಧಿಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಸನ್ನೇಹಾತ್| ಸನ್ನಿಗ್ಧಾಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ | 'ಭವಿಷ್ಯದ್ಧೇವದತ್ತಪುತ್ರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧಾಶ್ರಯೈಕದೇಶಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ದೇವದತ್ತಃ ತದ್ಭವಿಷ್ಯತ್ಪುತ್ರಶ್ಚ ವೇದಯೋಗ್ಯೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರತ್ವಾತ್' ಸನ್ನಿಗ್ಧಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ, ಧೂಮಬಾಷ್ಪಾವಿವೇಕೇ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ವಿಮತೋ ರಾಗಾದಿಯುಕ್ತಃ ಸರ್ವದಾ ತತ್ಪಜ್ಞಾನರಹಿತತ್ವೇ ಸತಿ ಪುರುಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧವಿಶೇಷ್ಯಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ ಪುರುಷತ್ವೇ ಸತಿ ಸರ್ವದಾ ತತ್ಪಜ್ಞಾನರಹಿತತ್ವಾತ್

ಇತಿ | ಸನ್ನಿಗ್ಧಭಾಗಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ ಏಕತ್ರ ಧೂಮನಿಶ್ಚಯೇ ಅನ್ಯತ್ರಾನಿಶ್ಚಯೇ
'ಪರ್ವತಾವಗ್ನಿಮನ್ತೌ ಧೂಮವತ್ಪಾತ್' ಇತಿ | ವಿಶೇಷಣವೈಯರ್ಥ್ಯಾದೌ ಸನ್ನೇಹೋ ನ
ಸಮ್ಭವತಿ ||22.1 ||

ವಿರುಧಃ(22.2)

ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಯೋರೇವ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುವಿರುಧಃ | ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ |
ವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷೋಽವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷಶ್ಚೇತಿ | ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚತುವಿಧಃ | ತತ್ರ ಸತಿಪಕ್ಷೇ
ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ನಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ
ವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ 'ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ಯೇ ಸತಿ
ಅಸ್ಮದಾದಿಬಾಹ್ಯೈಕೇನ್ವಿಯಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ
'ಪ್ರಯತ್ನಾನಂತರೀಯಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಪೃಥಿವೀ
ನಿತ್ಯಾ ಕೃತಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ |

ಅಸತಿ ಸಪಕ್ಷೇ ಪ್ರಥಮೋ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದ ಆಕಾಶವಿಶೇಷಗುಣಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ |
ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ತೃತೀಯೋ ಯಥಾ
'ಪ್ರಯತ್ನಾನಂತರೀಯಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಚತುರ್ಥೋ ಯಥಾ 'ಅಪದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್'
ಇತಿ ||22.2 ||

ಅನ್ಯೇಕಾನ್ತಿಕಃ (22.3)

ಪಕ್ಷತ್ರಯವೃತ್ತಿರನ್ಯೇಕಾನ್ತಿಕಃ | ಸೋಽಪಿ ಬಹುವಿಧಃ | ತತ್ರ ಪಕ್ಷತ್ರಯವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ-
'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಃ ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ
'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ 'ಅಯಂ
ಗೌರ್ವಿಷಾಣಿತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಃ ಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ 'ನಾಯಂ
ಗೌರ್ವಿಷಾಣಿತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷತ್ರಯೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ 'ಪೃಥಿವೀ ನಿತ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್'
ಇತಿ | ಪಕ್ಷಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಆತ್ಮಮನಸೀ ದ್ರವ್ಯೇ
ಅಮೂರ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಃ ಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಆತ್ಮಮನಸೀ
ನ ದ್ರವ್ಯೇ ಅಮೂರ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಃ ಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ
'ಆತ್ಮಮನಸೀ ನ ದ್ರವ್ಯೇ ಅಮೂರ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ | ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಃ
ಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ 'ಆಕಾಶಾತ್ಮಮನಾಂಸಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ
ಕ್ಷಣಿಕವಿಶೇಷಗುಣರಹಿತತ್ವಾತ್' ಇತಿ ||22.3 ||

ಅನಧ್ಯವಸಿತಃ(22.4)

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧಕಃ ಪಕ್ಷ ಏವ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುರನಧ್ಯವಸಿತಃ| ಸ ಚಾನೇಕಪ್ರಕಾರಃ|
ತತ್ರಾವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಃ ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಸರ್ವಮನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್'
ಇತಿ| ಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಃ
ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಆಕಾಶವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ತದೇಕದೇಶವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಸರ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಮನಿತ್ಯಮ್ ಕ್ರಿಯಾವತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ವಿದ್ಯಮಾನವಿಪಕ್ಷೋಽವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷಃ ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕೋ ಯಥಾ 'ಸರ್ವಂ
ಕಾರ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಸಾವಯವತ್ವಾತ್'
ಇತಿ| ಏತೇ ಚಾಸಿದ್ಧಾದಯಃ ಉಭಯಾನ್ಯತರಸಮ್ಮತ್ಯಾ ದ್ವೇಧಾ ಭವನ್ತಿ|
ವಿರುದ್ಧಾದಿತ್ರಯಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಸಾಂಖ್ಯಯೇಽಪಿ
ಉಭಯವ್ಯವಹಾರವಿಷಯತ್ವಾದವಿರೋಧಃ ||22.4 ||

ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಃ(22.5)

ಪ್ರಮಾಣಬಾಧಿತವಿಷಯಃ ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಃ| ಸೋಽಪ್ಯನೇಕವಿಧಃ| ತತ್ರ
ಪರ್ತ್ಯಕ್ಷಬಾಧಿತೋ ಯಥಾ 'ಅಗ್ನಿರನುಷ್ಟಃ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಬಾಧಿತೈಕದೇಶೋ ಯಥಾ 'ಜಲಾನಲೌಶೀ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ಅನುಮಾನಬಾಧಿತೋ ಯಥಾ 'ದೇವದತ್ತಶ್ಚಕ್ಷೂರಹಿತಃ ಪುರುಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ಅನುಮಾನಬಾಧಿತೈಕದೇಶೋ ಯಥಾ 'ದೇವದತ್ತಶ್ಚಕ್ಷುವಿಷಾಣರಹಿತಃ ಪುರುಷತ್ವಾತ್'
ಇತಿ| ಆಗಮಬಾಧಿತೋ ಯಥಾ 'ಸುರಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಪೇಯಾ ದ್ರವದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ|
ಆಗಮಬಾಧಿತೈಕದೇಶೋ ಯಥಾ 'ಸುರಾಸೋಮೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಪೇಯೌ
ದ್ರವದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ ||22.5 ||

ಪ್ರಕರಣಸಮಃ(22.6)

ಸ್ವಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾವಪಿ ತ್ರಿರೂಪೋ ಹೇತುಃ ಪ್ರಕರಣಸಮಃ| ಯಥಾ 'ವಿಮತಂ ಮಿಥ್ಯಾ
ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತಿ| 'ಸತ್ಯತ್ವೇಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಕ್ತಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್| ಉಭಯತ್ರ ತೈರೂಪ್ಯಂಚ
ವಾದಿಪ್ರತಿವಾದಿನೋರಾಭಿಮಾನಿಕಮಿತಿ ನಾಸಮ್ಭವಃ ||22.6 ||

ಸತ್ಯತಿಪಕ್ಷಃ(22.7)

ಸಮಬಲತಯಾಭಿಮತಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧಃ ಸತ್ಯತಿಪಕ್ಷಃ| ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುದ್ಧೋ ಯಥಾ
'ವಿಮತಃ ಶಿಷ್ಯಃ ಶುಕ್ಲಃ ಶಿಷ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ 'ಪೀತಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ|

ಅನುಮಾನವಿರುದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಆಕಾಶಂ ನಿತ್ಯಂ ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ
'ಆಕಾಶಮನಿತ್ಯಂ ಅಸ್ಮದಾದಿಬಾಹ್ಯೇನ್ವಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಗುಣಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯನುಮಾನಾತ್
ಅನಿತ್ಯಮಪಿ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ| ಆಗಮವಿರುದ್ಧೋ ಯಥಾ 'ಪ್ರಧಾನಂ ನ ಸ್ವತನ್ತ್ರಂ
ಜಡತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಕಾಪಿಲಾಗಮಾತ್ 'ಸ್ವತನ್ತ್ರಮಪಿ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ ||22.7||

ಇತಿ ಹೇತ್ವಭಾಸಃ ||22||

ಉದಾರಹಣಾಭಾಸಾಃ ||23||

ಉದಾಹರಣರೂಪೇಷು ಕೈಶ್ಚಿದ್ಯುಕ್ತಾಃ ಕೈಶ್ಚಿದ್ರಹಿತಾ ಉದಾಹರಣಾಭಾಸಾಃ| ತೇ
ಚಾನೇಕಪ್ರಕಾರಾಃ| ತತ್ರ ಸಾಧಮ್ಯೋದಾಹರಣೇ ತಾವತ್ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಮ್ ಯಥಾ,
ಮನೋಽನಿತ್ಯಂ ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ 'ಯನ್ಮೂರ್ತಂ ತದನಿತ್ಯಂ ಯಥಾ ಪರಮಾಣುಃ' ಇತಿ|
ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಮ್ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ಕರ್ಮ' ಇತಿ| ಉಭಯವೈಕಲ್ಯಮ್ ಯಥಾ
'ಯಥಾಕಾಶಮ್' ಇತಿ| ಆಶ್ರಯಹೀನಮ್ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ಶಶವಿಷಾಣಮ್' ಇತಿ|
ಅವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಮ್ ಯಥಾ 'ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ ಘಟವತ್' ಇತಿ|
ವಿಪರೀತವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಮ್ ಯಥಾ 'ಯದನಿತ್ಯಂ ತನ್ಮೂರ್ತಮ್ ಯಥಾ ಘಟಃ' ಇತಿ|
ವೈಧಮ್ಯೋದಾಹರಣೇ ಸಾಧ್ಯಾವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಯದನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ ತತ್ ಮೂರ್ತಂ
ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಕರ್ಮ' ಇತಿ| ಸಾಧನಾವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಯಥಾ ಪರಮಾಣುಃ' ಇತಿ|
ಉಭಯಾವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಥಾ 'ಯಥಾ ಘಟಃ' ಇತಿ| ಆಶ್ರಯಹೀನತ್ವಮ್ ಪೂರ್ವವತ್|
ಅವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಮ್ ಯಥಾ 'ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ ಆಕಾಶವತ್' ಇತಿ|
ವಿಪರೀತವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಮ್ ಯಥಾ 'ಯನ್ಮೂರ್ತಂ ನ ಭವತಿ ತದನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ
ಯಥಾಕಾಶಮ್' ಇತಿ|

ಸನ್ನಿಗ್ಧಸಾಧ್ಯೋ ಯಥಾ 'ಅಯಂ ಮಹಾರಾಜ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ಸೋಮವಂಶೋದ್ಭೂತತ್ವಾತ್
ರಾಜಪುತ್ರಾನ್ತರವತ್' ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧಸಾಧನೋ ಯಥಾ 'ಅಯಂ ನ ಸರ್ವಜ್ಞಃ
ರಾಗಾದಿಮತ್ವಾತ್ ರಥ್ಯಾಪುರುಷವತ್' ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧೋಭಯೋಯಥಾ 'ದೇವದತ್ತಪುತ್ರಃ
ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ಧರ್ಮವತ್ವಾತ್ ದೇವತಾನ್ತರವತ್' ಇತಿ| ಸನ್ನಿಗ್ಧಾಶ್ರಯೋ ಯಥಾ
'ಯಥಾ ಭವಿಷ್ಯದ್ದೇವದತ್ತಪುತ್ರಃ' ಇತಿ| ಏತೇಷ್ಟೇವ ಪ್ರಯೋಗೇಷು
ಸನ್ನಿಗ್ಧಸಾಧ್ಯಾವ್ಯಾವೃತ್ತೋ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಜ್ಞಃ' ಇತಿ|

ಸನ್ನಿಗೋಭಯಾವ್ಯಾವೃತ್ತೋ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ರಥ್ಯಾಪುರುಷಃ' ಇತಿ | ಸನ್ನಿಗಾಶ್ರಯಃ
ಪೂರ್ವವದಿತಿ ||23||

ತರ್ಕಪರಾಹತಿಃ ||24||

ತರ್ಕಪರಾಹತಿಶ್ಚ ಪ್ರಾಗುದಿತಾತ್ಮಾಶ್ರಯಾದಿಪ್ರಸಂಗದಷ್ಟತ್ವಮಿತಿ ||24||

ಅನುಕೂಲತರ್ಕಭಾವೇ ತು ಉಪಾಧಿವ್ಯಭಿಚಾರಶಙ್ಕಾ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತಿ |
ಯದ್ಯಪ್ಯದಾಹರಣಾಭಾಸಾದಯೋಹೇತ್ವಾಭಾಸೇಷ್ಟಂತರ್ಭವಂತಿ | ತಥಾಪಿ
ತದ್ರೂಪೇಣೋದ್ಯಾವ್ಯತ್ವಾತ್ ಪೃಥಗಪಾದಾನಮಿತಿ | ಏತೇಷು ಯಾನಿ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಿ
ವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟೇವಾಂತರ್ಭೂತಾನಿ | ವಸ್ತುದೋಷಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದೀನಾಂ
ಕಥಮುಪಪತ್ತಿವಚನದೋಷೇಷು ವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟಂತರ್ಭಾವಃ? ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್—
ಸಂವಾದಾನುಕ್ತಿಯುತಾ ಇತಿ || ಶಕ್ತಿವೈಕಲ್ಯಾತ್ ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಪ್ರಮೇಯಜ್ಞೇಕಾರಃ
ಸಂವಾದಃ | ವಕ್ತವ್ಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶಕ್ತಿವೈಕಲ್ಯಾದೇವ ತೂಷ್ಟೀಮ್ಭಾವೋಽನುಕ್ತಿರಿತಿ ||

ಇತಿ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಿ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ

ಯದಕ್ತಂ ತ್ರೀಣೈವ ಪ್ರಮಾಣಾನೀತಿ ತದಯುಕ್ತಮ್ | ಸಾಕ್ಷಿಣಃ ಪೃಥಕ್ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್
ಇತ್ಯತಸ್ತಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಂತರ್ಭಾವಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮ್ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನನ್ಯಾಯೇನ
ತದ್ವಿಭಾಗಮಾಹ—

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸಪ್ತವಿಧಮ್ |

ಸಾಪ್ತವಿಧ್ಯಂಕಥಮ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ —

ಸಾಕ್ಷಿಷಡ್ವಿನ್ವಿಯಭೇದೇನ |

ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್

ದ್ವಿವಿಧಮಿನ್ವಿಯಮ್ | ಪ್ರಮಾತೃಸ್ವರೂಪಂ ತದತಿರಿಕ್ತಞ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪೇನ್ವಿಯಮ್
ಸಾಕ್ಷೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಸ ಚ ಜ್ಞಾನರೂಪಃ | ತಸ್ಯಆತ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವಂ
ತದ್ಧರ್ಮಾಶ್ಚಸುಖಾದಯೋಬಹಿಶ್ಚಾಕಾಶಕಾಲಾದಯೋಽಪಿ ವಿಷಯಾಃ | ಸುಖಾದೀನಾಂ
ಭಿನ್ನೇನ್ವಿಯವಿಷಯತ್ವೇ ಕದಾಚಿದಪರೋಕ್ಷಭ್ರಮವಿಷಯತಾಪಾತಾತ್ |
ಅನನ್ಯಥಾತ್ವನಿಯಮಃ ಸಾಕ್ಷಿಣ ಏವ ಹಿ ಧರ್ಮಃ ನ ತ್ವನ್ಯಸ್ಯ | ನ ಚ
ಕಾಲಾದೇರಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವಮ್ | ರೂಪಾದ್ಯಭಾವೇನ ಚಕ್ಷುರಾದ್ಯವಿಷಯತ್ವಾತ್ |
ಮನಸೋ ಬಹಿರಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾ ಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ | ಅನನುಸಂಹಿತವ್ಯಾಪ್ತೀನಾಮಪಿ ಪ್ರತೀತೇಃ

ನಾನುಮಾನಾತ್ ತಜ್ಞಾನಮ್ | ಜಾತಿಬಧಿರಾಣಾಮಪ್ಯುಪಲಮ್ಭೇನ
ನಾಗಮವಿಷಯತಾಪೀತಿ |

ಅಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಷಡ್ವಿಧಮ್ | ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷತ್ರಕ್ಷುರ್ಜಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣಮನೋಭೇದಾತ್ |
ಏವಮಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಭೇದೇನ ತತ್ಸನ್ನಿಹರ್ಷಾಽತ್ಮಕಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಪಿ ಸಪ್ತವಿಧಮಿತಿ || ಇದಂ
ಚ ನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ | ಚತುರ್ವಿಧಂ ಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್
ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಯೋಗ್ಯಯೋಗಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭೇದೇನ | ತತ್ರೇಶಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸರ್ವದಾ
ಸ್ವರೂಪೇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಹರ್ಷಾತ್ಮಕಮೇವಾ | ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ್ಯಪಾರತನ್ತ್ರ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ತದ್ವಿಶೇಷಃ |
ಯೋಗಿನಾಮಯೋಗಿನಾಂ ಚ ಆಮುಕ್ತೇಃ ಉಭಯವಿಧೇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಹರ್ಷಾತ್ಮಕಮ್ | ತತ್ರ
ಯೋಗಿನಾಂ ದೇಶಕಾಲವಸ್ತುಸ್ವಭಾವವ್ಯವಹಿತಾರ್ಥಮಪಿ ವಿಷಯೀಕರೋತಿ |
ಅಯೋಗಿನಾಂ ತು ದೇಶಕಾಲಾದ್ಯವ್ಯವಹಿತಮೇವೇತಿ | ದ್ವಿವಿಧಂ ಚೈತತ್ |
ಅತೀತವರ್ತಮಾನತಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಷಯಮ್ | ಯಥಾ 'ಸೋಽಯಂ ಘಟಃ' ಇತಿ
ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಹೇತುಸಂಸ್ಕಾರಸಹಕೃತಮ್ | ವರ್ತಮಾನವಿಷಯಂ ಚ | ಯಥಾ 'ಅಯಂ
ಘಟಃ' ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಹೇತುರಿತಿ |

ತಾರ್ಕಿಕಾಭಿಮತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸವಿಕಲ್ಪಕಭೇದಾತ್ ದ್ವಿವಿಧಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯೇಕೇ | ಯತ್
ದ್ರವ್ಯಗುಣಾದಿಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಾವಗಾಹಿ ನ ತು ತದ್ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವವಿಷಯಂ ತತ್
ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮ್ | ಯಥಾ 'ಯತ್ಕಿಂಚಿದೇತತ್' ಇತಿ, ಜ್ಞಾನಸಾಧನಮ್, ಪ್ರಾಥಮಿಕಮ್ |
ಸಇಶ್ಚಾ ಗುಣಕರ್ಮಜಾತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥವಿಷಯಂ ಸವಿಕಲ್ಪಕಮ್ | ಯಥಾ 'ಶುಕ್ಲೋ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಗಚ್ಛತಿ' ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯಮ್ ಇತಿ |

ಸೌಗತಾಭಿಮತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರಣವಿಭಾಗಃ

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮೇವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯಪರೇ |

ತಾರ್ಕಿಕಸೌಗತಮತಋಣನಮ್

ತದೇತದಯುಕ್ತಮ್ | ಗುಣಾದೇದ್ರವ್ಯೇಣಾತ್ಯನ್ತಭೇದಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಶೇಷಭೇದಸ್ಯ ಚಾಭಾವೇನ
ವಿಶಿಷ್ಟಬೋಧಸ್ಯೈವ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ |

ಏತೇನೈತದಪಿ ನಿರಸ್ತಮ್ | ಯದಾಹುಃ 'ಸನ್ನಿಹರ್ಷಃ ಷೋಧಾ ಭಿದ್ಯತೇ | ಸಂಯೋಗಃ
ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಯುಃ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯುಃ ಸಮವಾಯುಃ
ಸಮವೇತಸಮವಾಯುಃ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಚಕ್ಷುಃ ಸ್ಪರ್ಶನಾಭ್ಯಾಂ

ಸಂಯೋಗೇನ ಘಟಾದಿಜ್ಞಾನಂ, ಮನಸಾ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಮ್ | ತೈಃ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಯೇನ
 ಸ್ವವಿಷಯದ್ರವ್ಯಸಮವೇತಗುಣಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನಂ, ಘ್ರಣೇನ ಗಂಧಜ್ಞಾನಂ, ರಸನೇನ
 ರಸಜ್ಞಾನಮ್ | ತೈರೇವ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯೇನ
 ಗುಣಕರ್ಮಸಮವೇತಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನಮ್ | ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಸಮವಾಯೇನ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನಮ್ |
 ತೇನೈವ ಸಮವೇತಸಮವಾಯೇನ ಶಬ್ದಸಮವೇತಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನಮ್ |
 ತತ್ತದ್ವಿನ್ದಿಯೈರ್ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವೇನ
 ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯವೃತ್ತಿಸಮವಾಯಾಭಾವಜ್ಞಾನಮ್ |
 ಸೋಪ್ಯುಕ್ತಪಿಪ್ಪಲವಿಧಸಮ್ಭವಧವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವತ್ವೇನ ಪಿಪ್ಪಲವಿಧಃ | ಯಥಾ
 'ಘಟೇ ರೂಪಸಮವಾಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ | ಯಥಾ ಚ 'ಇಹ ಭೂತಲೇ ಘಟಾಭಾವಃ' ಇತ್ಯಾದಿ |
 ನ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಾತ್ ಗುಣಾದಿಕಮನ್ಯತ್ | ಏನ ತತ್ಸಮ್ಭವಃ ಸಮವಾಯಃ ಸಮ್ಭವತಿ |

ತಾರ್ಕಿಕಮತೇನ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಕ್ಷೇಪಃ

ನನು ಸ್ಮೃತಿಃ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮ್ ನ ವಾ | ಆದ್ಯೇ ಕೇವಲಸ್ಯ
 ಉತ್ಪತ್ತಿಮತೋಽನುಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯತ್ವಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಅತಃ ತದ್ಧೇತೋಃ ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಜ್ಞೇಕಾರ್ಯಮ್ | ತತಶ್ಚ ನೋಕ್ತವಿಭಾಗೋ ಯುಕ್ತಃ | ನಹಿಸಂಸ್ಕಾರೋ
 ಯಾದೃಚ್ಛಿಕಸಂವಾದೀ | ಯೇನಾಪ್ರಮಾಣಮಪಿ ಕೇವಲಸ್ಯ ಹೇತುಃ ಸ್ಯಾತ್ |
 ಚಕ್ಷುರಾದಿಸಾಮ್ಯಾತ್ | ನಚಾಸಾವುಕ್ತೇಽನ್ತರ್ಭವತಿ | ಅನಿನ್ದಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷರೂಪತ್ವಾತ್ |
 ಅಜ್ಞಾತಸ್ಯೈವ ಕರಣತ್ವಾತ್ ನಾನುಮಾನಾಗಮಯೋಃ | ದ್ವಿತೀಯಕೇವಲ-
 ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಸ್ಮೃತೇರಪಿ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ಮಾನಸಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಾ ಸ್ಮೃತಿಃ |

ಭವತ್ಯೇವ ಸ್ಮೃತಿಃ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮ್ | ನ ಚೈವಂ
 ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಪೃಥಕ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮಪ್ರಸಂಭವಃ | ಸ್ಮೃತೇರ್ಮಾನಸಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಭ್ಯು-
 ಪಗಮಾತ್ | ದ್ವಿವಿಧಮ್ ಹಿ ಜ್ಞಾನಂ ಮನೋ ಜನಯತಿ | ತತ್ತದ್ವಿನ್ದಿಯಾಧಿಷ್ಠಾತ್ಯತ್ವೇನ
 ತತ್ತದ್ವಿನ್ದಿಯವಿಷಯಮ್, ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣಸ್ಮರಣಂ ಚೇತಿ | ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ತು
 ಪ್ರತ್ಯಾಸತ್ತಿಮಾತ್ರಮ್ | ನ ತಾವತಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜನ್ಯತ್ವಾಭಾವಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿಜ್ಞಾವದೇವೇತಿ | ನ ಚ
 ವಾಚ್ಯಮತೀತೇನ ಮನಸಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಾಯೋಗೇನ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜನ್ಯತ್ವಂ
 ಸ್ಮೃತೇರಿತಿ | ಅತೀತಾದಿವಿಷಯಯೋಗಿಪ್ರಮಾಯಾಮಪಿ ತಥಾತ್ವಾಪಾತಾದಿತಿ |

ಪ್ರಾಭಾಕರಮತೇನ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಕ್ಷೇಪಃ

ಸ್ಮೃತಿಃ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮೇವ ನ ಭವತಿ | ಗೃಹೀತಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಾತ್ | ಅನುವಾದವತ್ |
ಅತಃ ಕಥಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯತ್ವಮ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ಸ್ಮೃತ್ಯನುವಾದಯೋರ್ನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ |

ಪ್ರಾಭಾಕರೋಕ್ತಾಕ್ಷೇಪನಿರಾಸಃ

ನ ಹಿ ಗೃಹೀತಗ್ರಾಹಿತ್ವೇನ ಸ್ಮೃತೇರನುವಾದಸ್ಯ ಚಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಸತಿ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಸಿದ್ಧಾರ್ಥಾನುವಾದಕಸ್ಯ 'ಅಗ್ನಿಹಿಮಸ್ಯ ಭೇಷಜಮ್' ಇತ್ಯಾದೇರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ-
ಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ | ಅತೋ ಗೃಹೀತಗ್ರಾಹಿತ್ವೇಽಪಿ ಸ್ಮೃತೇರನುವಾದವತ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮೇವ
ಯಥಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಇತಿ |

ಅನ್ಯಸ್ತಾಹ- ನ ಸ್ಮೃತಿಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ ಅಯಥಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ನ ಹಿ ಯದಾ
ಯಾದೃಶೋಽರ್ಥಃ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ತದಾಽಸೌ ತಾದೃಶಃ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥಾಯಾ ನಿವೃತ್ತತ್ವಾತ್ |
ಅತೋ ನಾನುಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯತ್ವಮಿತಿ | ತತ್ರಾಹ-

ಯಥಾರ್ಥತ್ವಾನುಭವಾತ್ |

ಸ್ಮೃತೇರ್ನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತ್ಯನುವರ್ತತೇ | ನ ಹಿ ಯದಾ ಯಾದೃಶೋಽರ್ಥೋ
ವಿಷಯೀಕ್ರಿಯತೇ ತದಾತಸ್ಯ ತಾದೃಶತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಯಥಾರ್ಥ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಸತಿ
ಅತೀತಾದಿವಿಷಯಾನುಮಾನಾದೇಃ ಅಯಥಾರ್ಥತ್ವಾಪಾತಾತ್ | ಕಿಂ ನಾಮ?
ಯದೇಶಕಾಲತಯಾ ಯೋಽರ್ಥೋ ಯಾದೃಶೋ ವಿಷಯೀ ಕ್ರಿಯತೇ ತಸ್ಯ
ತದೇಶಕಾಲಯೋಸ್ತಾದೃಶತ್ವೇ | ತಾದೃಶಂ ಚ ಯಥಾರ್ಥ್ಯಂ ಸ್ಮೃತೇಃ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧಮ್ |
'ತತ್ರ ತದಾ ಅಸೌ ತಾದೃಶಃ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿರರ್ಥಂ ವಿಷಯೀಕರೋತಿ | ನ ಹಿ 'ತತ್ರ ತದಾಸೌ
ನ ತಾದೃಶಃ' ಇತಿ |

ತಟಸ್ಥಶಙ್ಕಾಪರಿಹಾರೌ

ನ ಚ ವಾಚ್ಯಮ್ ನ ನಿವೃತ್ತಪೂರ್ವವಸ್ಥತಯಾ ಸ್ಮೃತಿರರ್ಥಂ ವಿಷಯೀಕರ್ತುಮೀಷ್ಟೇ |
ತಥಾನನುಭವಾತ್ | ಅನನುಭೂತವಿಷಯತ್ವೇ ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ ಇತಿ |
ಅನನುಭೂತೈತಾವನ್ಮಾತ್ರವಿಷಯತ್ವಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾತಿಪ್ರಸಜ್ಞಾಯೋಗಾತ್ |
ತದಿದಮುಕ್ತಮ್- ಯಥಾರ್ಥತ್ವಾನುಭವಾದಿತಿ |

ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಬಾಧಕಾಭಾವಃ

ಕಿಂಚ್ಚ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಙ್ಗೀಕಾರೇ ಅನಿಷ್ಟಾಭಾವಾತ್ ತದಙ್ಗೀಕಾರೋ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯಾಹ-

ಅಹಾನೇಶ್ಚ|

ಹಾನಿಪದಮನಿಷ್ಠಮಾತ್ರೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ |

ತರ್ಕಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಶಙ್ಕಾಪರಿಹಾರೌ

ಏತೇನೈವ 'ತರ್ಕೋ ನ ಪ್ರಮಾಣಮ್, ಕಿನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮನುಗ್ರಾಹಕಃ |

ಪ್ರಾಮಾಣವಿಷಯವಿಪರ್ಯಯಶಙ್ಕಾವ್ಯವಚ್ಛೇದಸ್ತದನುಗ್ರಹಃ' ಇತ್ಯೇತದಪಾಸ್ತಮ್ |

ತಸ್ಯಾಪ್ಯನುಮಾನವತ್ ಯಥಾರ್ಥತ್ವಾನುಭವಾತ್ ಅಹಾನೇಶ್ಚ ಇತಿ |

ವಿರೋಧವಿಭಾಗಃ

ವಿರೋಧಾದಿಷು ಸರ್ವನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಮನ್ತರ್ಭಾವ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತದ್ವದರ್ಶನಾರ್ಥಂ
ವಿರೋಧೇ ತಾವದ್ವಿಷಯಂ ವಿವೇಚಯತಿ |

ವಿರೋಧೋ ಮಾನಸ್ತವಾಕ್ಯಾಭ್ಯಾಮ್ |

ದ್ವಿವಿಧ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ವಿರೋಧೋ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಸಮಯಬನ್ಧಾದಿರೂಪವತ್ಯಾಂ ಕಥಾಯಾಂ
ಸರ್ವರೂಪಸಾಧಾರಣೋಽಸಾಧಾರಣಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಅಸಾಧಾರಣಃ ಪ್ರಮಾಣೇನ
ಸ್ವವಾಕ್ಯೇನ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧೋ ಭವತಿ |

ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಜಾತ್ಯೋಃ ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧಂ ವಿಭಜ್ಯ ದರ್ಶಯತಿ |

ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧೋಽಪಸಿದ್ಧಾಂತಜಾತಿರೂಪೇಣ |

ದ್ವಿವಿಧ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯವಚನಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಾಭ್ಯುಪಗತತ್ವೇನ ಸ್ವವಾಕ್ಯತ್ವಾತ್
ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧೋ ಭವತಿ |

ಜಾತಿನಿರೂಪಣಮ್

ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿರ್ಜಾತಿಃ | ಏಕವಾಕ್ಯವಿಷಯತ್ವಾನ್ನಾಪಸಿದ್ಧಾಂತೇಽತಿಪ್ರಸಂಜ್ಞಃ | ತ್ರಿವಿಧಾ
ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಃ ಏಕವಾಕ್ಯಗತಪದಾದೇರನ್ಯೋನ್ಯಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿತ್ವಂ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಃ
ತದ್ವಾಕ್ಯನ್ಯಾಯೇನ ತದ್ವಾಕ್ಯವಿರೋಧಶ್ಚೇತಿ |

ತತ್ರ ಸಮಯಬನ್ಧಾದೌ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾದಿಪ್ರಪಂಚಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಉದಾಹರತವ್ಯ ಇತಿ
ಸೂಚಯನ್ ಆದ್ಯಜಾತಿಂ ತಾವತ್ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಮುದಾಹರತಿ—

ಜಾತಿಃ 'ನ ಮೇಯೇ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷಾ' ಇತ್ಯಾದಿಕಾ |

ಮಾನಸಾಪೇಕ್ಷಂ ಹಿ ಜ್ಞೇಯಂ ಮೇಯಮುಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ
'ಮೇ ಮಾತಾ ವನ್ಯಾ' ಇತಿವತ್ ವ್ಯಾಹತಾ ಭವತಿ | ಆದಿಪದೇನ ಸಮಯಬನ್ಧಾದಾವಪಿ
ಇಯಮೇವೋದಾಹರಣವ್ಯೇತಿ ಸೂಚಯತಿ |

ದ್ವಿತೀಯಜಾತೇರಪೀದಮೇವೋದಾಹರಣಮ್ | ಜಾತಿರಿತಿ || ಮೇಯಂ ಮಾನಾನಪೇಕ್ಷಮ್
ಇತಿ ವದಿತಿ | ತಜ್ಞಾಪನಾಯ ಪ್ರಮಾಣಂ ಚಾಭಿಧತ್ತೇ | ಅತೋ 'ಮೂಕೋಽಹಮ್'
ಇತಿವತ್ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧ ಇತಿ |

ತೃತೀಯಾಯಾ ಅಪ್ಯೇತದೇವೋದಾಹರಣಮ್ || ಜಾತಿರಿತಿ || ತತ್ಕಥಮ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ -
ಮೇಯೇ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷಾಽಸ್ತೀತಿ ಚ |

ತೇನೈವ ನ್ಯಾಯೇನ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ | ಯಥಾ 'ಮೇಯೇ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷ ನಾಸ್ತಿ'
ಇತ್ಯೇತನ್ಮೇಯಂ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ತತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವೈಯರ್ಥ್ಯಾತ್ |
ತನ್ನ್ಯಾಯೇನೈವ 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಮೇಯೇಽಪಿ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷಾಽಸ್ತಿ' ಇತ್ಯಸ್ಯ ಅರ್ಥಸ್ಯ
ಸಾಧಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಇಯಮೇವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ತೃತೀಯಜಾತ್ಯುದಾಹರಣಂ ಭವತಿ |

ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧಜಾತೇಃ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧೇಪ್ಯಂತರ್ಭಾವಃ
ನ ಕೇವಲಮಿಯಂ ಜಾತಿಃ ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧಾಂತರ್ಗತಾ | ಕಿನ್ತು? ಮಾನವಿರೋಧೇಽಪಿ
ಇತ್ಯಾಹ-

ಮಾನವಿರೋಧಶ್ಚ |
'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ಪ್ರಮೇಯಂ ಪ್ರಮಾಣಸಾಪೇಕ್ಷಂ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಮೇಯೇ ಮಾನಾಪೇಕ್ಷಾ
ನಾಸ್ತೀತ್ಯೇತನ್ಮೇಯವತ್' ಇತ್ಯನುಮಾನಸಮ್ಭವಾತ್ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧೇ ಚೇಯಂ
ಜಾತಿರಂತರ್ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ್ಯಾ ಯೋಜನೀಯಮ್ |

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಾದೀನಂ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾದಿಷ್ಟಂತರ್ಭಾವಃ
ತದನೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸವಿರೋಧಾಪಸಿದ್ಧಾಂತಾನಾಂ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗೇ ಚ
ಜಾತೇಃ ವಿರೋಧ ಏವಾಂತರ್ಭಾವಃ ಸೂಚಿತೋ ಭವತಿ | ಸನ್ನ್ಯಾಸಸ್ಯ
ಮಾನಸಿದ್ಧಾಪಲಾಪರೂಪತ್ವಾತ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಸ್ಯ
ಏಕವಾಕ್ಯಗತಪದಾಽದಿವಿರೋಧರೂಪತ್ವಾತ್ | ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗ್ರಹಣಾತ್ |
ಪರೋಕ್ಷಜಾತೇಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಾಽಽತ್ಮಕತೃತೀಯಜಾತಿರೂಪತ್ವಾದಿತಿ |

ಸಿದ್ಧಮಪಿ ದೂಷಣಾಸಮರ್ಥಮುತ್ತರಮ್ ಜಾತಿಃ | ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಚ
ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಾಧಾರಣಮಸಾಧಾರಣಶ್ಚ ತತ್ರ ಸಾಧಾರಣಂ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಃ |

ಅಸಾಧಾರಣಂ ತು ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹೀನತ್ವಂ ಅವಿಶಯವೃತ್ತಿತ್ವಙ್ಗೇತಿ | ದ್ವಯಂ ಚ ಕ್ವಚಿತ್
ಅಙ್ಗಾಙ್ಗೇಭಾವೇನ |

ತಾಶ್ಚ ಪ್ರತಿಧರ್ಮೋತ್ಕರ್ಷಾಪರರ್ಷವರ್ಣ್ಯವರ್ಣ್ಯವಿರಲ್ಪಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಪ್ರಸಂಗಪ್ರತಿ-
ದೃಷ್ಟಾಂತಾನುತ್ಪತ್ತಿಸಂಶಯಪ್ರಕರಣಹೇತ್ವರ್ಥಾಪತ್ಯಾವಿಶೇಷೋಪಪತ್ತುಪಲಬ್ಧಿ-
ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಕಾರ್ಯಸಮಾಃ ||

ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಾದಃ ಪ್ರತಿಭಾಕ್ಷಯೋ ವಾ ಅವಸರಃ | ಆರೋಪ್ಯಮಾಣದೋಷಭ್ರಾಂತಿಃ
ಫಲಮ್ ||

ಪ್ರತಿಧರ್ಮಸಮಜಾತಿಃ || 1 ||

ತತ್ರಾನಭ್ಯುಪೇತಯುಕ್ತಾಙ್ಗೇನ ಪ್ರತಿಪ್ರಮಾಣೇನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತಯಾ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ
ಪ್ರತಿಧರ್ಮಸಮಃ | ಸ ಚ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೇಣ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ, ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ
ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಯದಿ ಮಹಾನಸಸಾಧರ್ಮ್ಯಾತ್
ಹ್ರದವೈಧರ್ಮ್ಯಾತ್ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ವಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ತರ್ಹಿ
ಹ್ರದಸಾಧರ್ಮ್ಯಾತ್ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ ನಿರಗ್ನಿಮಾನ್ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಅವಿಶೇಷಾತ್' ಇತಿ | ತಥಾ
'ಮಹಾನಸವೈಧರ್ಮ್ಯಾತ್ ಪರ್ವತತ್ವಾತ್ ಅನಗ್ನಿಕಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್' | ಏವಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿನಾ ಚ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನೋದಾಹರಣಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ |

ಅತ್ರ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹೀನಪ್ರತಿಪ್ರಮಾಣೋಪಲಮ್ಬೋ ದ್ವಾರಮ್ |
ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಮಾರೋಪ್ಯಮ್ | ವ್ಯಾಪ್ತಾಭ್ಯಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ |
ತದನಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ 'ನೇದಂ ಸಾಧಕಂ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಜಾತ್ಯುತ್ತರಮಪಿ ನ
ದೂಷಣಂ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ || 1 ||

ಉತ್ಕರ್ಷಸಮಜಾತಿಃ || 2 ||

ವಾದಿಸಾಧನಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯೈವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಿನಾ ಕಸ್ಯಚಿದನಿಷ್ಟಧರ್ಮಸ್ಯ
ದೃಷ್ಟಾಂತಾತ್ ಪಕ್ಷೇ ಉತ್ಕರ್ಷಃ ಉತ್ಕರ್ಷಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಯದಿ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್
ಮಹಾನಸವತ್ ಅಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತಃ ತರ್ಹಿ ತತ ಏವ ಸ್ಥಾಲ್ಯಾದಿಮಾನಪಿ ಸ್ಯಾತ್,
ಅವಿಶೇಷಾದಿತಿ |

ಅತ್ರ ಸಾಧನಸಾಹಚರ್ಯದರ್ಶನಮುತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ವಿಶೇಷವಿರುದ್ಧತ್ವಮಾರೋಪ್ಯಮ್ |
ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿ | ತದನಙ್ಗೇಕಾರೇ 'ನೇದಂ ಸಾಧಕಂ
ವಿಶೇಷವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ನಿತ್ಯತ್ವಸಾಧಕಕೃತಕತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಹೇತಾವಪಿ

ನಿತ್ಯತ್ವಸಾಧಕಕೃತಕತ್ವವತ್ ತತ ಏವ ಹೇತೋರ್ಧೂಮವತ್ಸನ್ಯಾಮೂರ್ತವೃತ್ತಿತ್ವಂ ಚ
ಸ್ಯಾದಿತ್ಯುತ್ಕರ್ಷಸಾಮ್ಯಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ ||2||

ಅಪಕರ್ಷಸಮಜಾತಿಃ ||3||

ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ ವಾ ವ್ಯಾಪಕಂ ಕಿಂಚಿತ್
ಧರ್ಮಮಾರೋಪ್ಯವ್ಯಾಪಕನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾಪ್ಯನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ಪಕ್ಷೇ ತನ್ನಿವೃತ್ತ್ಯಾ
ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರನ್ಯತರಾಪಕರ್ಷಃ ಅಪಕರ್ಷಸಮಃ| ಯಥಾ ಮಹಾನಸೇ
ಅಗ್ನಿಮತ್ವಸ್ಯ ಧೂಮವತ್ವಸ್ಯ ವಾ ವ್ಯಾಪಕಂ ಸ್ಥೂಲ್ಯಾದಿಮತ್ವಂ ಪರ್ವತಾತ್
ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಂ ತತ್ ವ್ಯಾವರ್ತಯತಿ| ವ್ಯಾಪಕಾಭಿಮತ ವ್ಯಾವೃತ್ಯುಪಲಮ್ಬಃ
ಅತ್ರೋತ್ಥಾನಬೀಜಮ್| ಸಾಧ್ಯಾಪಕರ್ಷೇ ಬಾಧಿತವಿಷಯತ್ವಂ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಂ ವಾ
ಆರೋಪ್ಯಮ್|ಸಾಧನಾಪಕರ್ಷೇ ಅಸಿದ್ಧತ್ವಮ್| ವ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗತ್ಯಾಗಃ|
ತದನಭ್ಯುಪಗಮೇ 'ನೇದಂ ಸಾಧಕಂ ಬಾಧಿತತ್ವಾತ್ ಅನುಷ್ಠತ್ವಸಾಧಕಪದಾರ್ಥತ್ವವತ್'
ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಹೇತಾವಪಿ ಪದಾರ್ಥತ್ವೇ ಅಸಾಧಕತ್ವಂ ಬಾಧಿತವಿಷಯತ್ವಂ ವಾ
ಸರ್ವಧರ್ಮಿನಿಷ್ಠತ್ವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ದೃಷ್ಟಮಿತಿ ಧೂಮವತ್ವಾತ್
ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಮಸಾಧಕತ್ವಾದ್ಯಪಿ ವ್ಯಾವರ್ತಯತೀತ್ಯಪಕರ್ಷಸಾಮ್ಯಾತ್
ವ್ಯಾಹತಿರಿತಿ ||3||

ವರ್ಣ್ಯಸಮಜಾತಿಃ ||4||

ಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತರೂಪವಧೇತುಮತ್ವತದಭಾವಯೋಃ ಸಪಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ
ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಽಽಪಾದನಂ ವರ್ಣ್ಯಸಮಃ| ಅಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಂ ಆರಭಸಾಧ್ಯಜ್ಞಾಪನಶಕ್ತಿಮತ್ವಂ
ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಗ್ರಾಹಕಪ್ರಮಾಣಶೂನ್ಯತ್ವಂ ಸಂಶಯಸಮಾನವಿಷಯತ್ವಂ
ಸ್ವರೂಪವಿಶೇಷಶ್ಚೇತ್ಯೇತಾನಿ ಹೇತೋಃ ಪಕ್ಷಮಾಣವಿವಕ್ಷಿತರೂಪಾಣಿ| ತತ್ರಾಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ
ಪರ್ವತ ಇವ ಮಹಾನಸೇ ಧೂಮವತ್ವಂ ವರ್ತತೇ ನ ವಾ| ಆದ್ಯೇ ಮಹಾನಸೋಽಪಿ
ಸಾಧ್ಯವತ್ವೇನ ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್| ಅನ್ಯಥಾ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಾಪಾತಾತ್| ದ್ವಿತೀಯೇ
ತದ್ರೂಪಹೇತುಮತ್ಯಾ ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್| ಅನ್ಯಥಾ ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಾಪಾತಾತ್| ಏವಂ
ರೂಪಾಂತರೇಷ್ವಪಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್|

ಅತ್ರ ಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತರೂಪವಧೇತುಮತ್ವಾದರ್ಶನಮುತ್ಥಾನಹೇತುಃ
ಸಾಧ್ಯಸಾಧನವೈಕಲ್ಯೇ ಆರೋಪ್ಯೇ|| 'ನಾಯಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ ಸಾಧನಾಙ್ಗಂ
ಸಾಧ್ಯಾದಿವಿಕಲ್ಪತ್ವಾತ್ ಸಮ್ಮತವತ್' ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಯಥೋಕ್ತಸಾಧ್ಯತ್ವಸ್ಯ ವಕ್ತುಂ

ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ | ಪಕ್ಷವೃತ್ತಿಹೇತುರೂಪಾಣಾಂ ಸಪಕ್ಷವರ್ತಿನ್ಯಪಿ ಸಂಜ್ಞಾರಣಾತ್
ಅವಿಷಯವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ | ಅಯುಕ್ತಾಜ್ಞಾಧಿಕೃತಂ ವಾ ಸಪಕ್ಷವೃತ್ತಿಹೇತೋರಯುಕ್ತಾನಾಮೇವಾ
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಾದೀನಾಮಜ್ಞೇಕಾರಾದಿತಿ ||4||

ಅವರ್ಣ್ಯಸಮಜಾತಿಃ ||5||

ಸಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತರೂಪವಧೇತುಮತ್ವತದಭಾವಯೋಃ ಪಕ್ಷಸ್ಯ
ಅಸಾಧ್ಯತ್ವಾಪಾದನಮವರ್ಣ್ಯಸಮಃ | ಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಸಾಧ್ಯಜ್ಞಾಪನಶಕ್ತಿಮತ್ವಾಭಾವಃ,
ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಾಹಕಪ್ರಮಾಣವತ್ವಂನಿಶ್ಚಯಸಮಾನವಿಷಯತ್ವಂ ರೂಪಭೇದಶ್ಚ ಇತ್ಯೇತಾನಿ
ಹೇತೋಃ ಸಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತರೂಪಾಣಿ | ತತ್ರ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಧೂಮವತ್ವಂ ಮಹಾನಸ
ಇವ ವರ್ತತೇ ವರ್ತತೇ ನ ವಾ? ಆದ್ಯೇ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಪಕ್ಷೇ ನ ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ |
ದ್ವಿತೀಯೇಽಪಿ ಹೇತೋಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಅಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ | ಏವಂ
ರೂಪಾಂತರೇಷ್ವಪಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ | ಅತ್ರ ಸಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತರೂಪವಧೇತುಮತ್ತಯಾ
ಪಕ್ಷಸ್ಯ ಅಸಿದ್ಧಿಃ ಕಾರಣಮ್ | ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಾದಿ ಆರೋಪ್ಯಮ್ | ವರ್ಣ್ಯಸಮವದೇವ
ದೃಷ್ಟತ್ವಮೂಲಮಿತಿ ||5||

ವಿಕಲ್ಪಸಮಜಾತಿಃ ||6||

ಸಾಧನಸ್ಯ ಧರ್ಮಾಂತರೇಣ ಧರ್ಮಾಂತರಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮೇಣ ಧರ್ಮಾಂತರಸ್ಯ
ಧರ್ಮಾಂತರೇಣ ವಾ ವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಸಾಧನಸ್ಯಾಪಿ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರಾಽಽಪಾದನಂ
ವಿಕಲ್ಪಸಮಃ | ತತ್ರ ಸಾಧನಸ್ಯ ಧರ್ಮಾಂತರೇಣ ವ್ಯಭಿಚಾರಸ್ತಿವಿಧಃ | ಪಕ್ಷದೃಷ್ಟಾಂತಯೋಃ
ಪಕ್ಷಯೋರ್ವ್ಯಾಷ್ಟಾಂತಯೋಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಆದ್ಯೋ ಯಥಾ 'ಮಹಾನಸೇ
ಧೂಮವತ್ವಮಪರ್ವತತ್ವೇನ ಸಹ ವರ್ತಮಾನಮಪಿ ಯಥಾ ಪಕ್ಷೇ ತೇನ ಸಹ ನ
ವರ್ತತೇ, ತಥಾ ಅತ್ರ ಅಗ್ನಿಮತ್ವೇನ ಸಹ ವರ್ತಮಾನಮಪಿ ಪಕ್ಷೇ ನ ತಥಾ ವರ್ತೇತ್'
ಇತಿ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ಗಿರಿಶಿಖರಯೋರುಚ್ಚನೀಚತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಧೂಮವತ್ವಸ್ಯ
ವ್ಯಭಿಚಾರಸ್ತಥಾಽಗ್ನಿಮತ್ವೇನಾಪಿ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ | ತೃತೀಯೋ ಯಥಾ 'ಯಥಾ
ಮಹಾನಸಯೋರಲ್ಪತ್ವಮಹತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಧೂಮವತ್ವಂ ವ್ಯಭಿಚರತಿ ತಥಾ
ಅಗ್ನಿಮತ್ವೇನಾಪಿ ವ್ಯಭಿಚರೇತ್' ಇತಿ | ಧರ್ಮಾಂತರಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮೇಣ ಯಥಾ 'ಯಥಾ
ದ್ರವ್ಯತ್ವಮಗ್ನಿಮತ್ವವ್ಯಭಿಚಾರಿ ತಥಾ ಧೂಮವತ್ವಮಪಿ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ | ಧರ್ಮಾಂತರಸ್ಯ

ಧರ್ಮಾನುರೇಣ ಯಥಾ 'ಯಥಾ ರೂಪಂ ರಸವ್ಯಭಿಚಾರಿ ತಥಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವ ಮಗ್ನಿಮತ್ತ್ವ ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಸ್ಯಾದಿತಿ |

ಅತ್ರ ಕ್ಷಚಿಡ್ವ್ಯ ಭಿಚಾರದರ್ಶನಮುತ್ಥಾನಹೇತುಃ | ಅನ್ಯೇಕಾನಿಕ್ತಮಾರೋಪ್ಯಮ್ | ಅನ್ಯತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರೇಣಾತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರಾಽಽಪಾದನೇ ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ | ತದನಙ್ಗೇಕಾರೇ 'ನೇದಂ ಸಾಧಕಂ ಅನ್ಯೇಕಾನಿಕ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಹೋತೋರಪಿ ತಥಾತ್ವಾಽಽಪಾತೇನ ವ್ಯಾಘಾತಃ' ಇತಿ || 6 ||

ಸಾಧ್ಯಸಮಜಾತಿಃ || 7 ||

ಪಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಸಿದ್ಧಾನಾಮಪಿ ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಪಾದನಂ ಸಾಧ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ ಪರ್ವತಾದಿಸಿದ್ಧರ್ಥಮಪಿ ಧೂಮವತ್ತ್ವಮೇವ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ಕ್ರೋಡೀಕೃತಧರ್ಮ್ಯಾದಿವಿಷಯಸ್ಯ ಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ತತ್ರಾಪ್ರಯೋಜಕತ್ವೇ ಸಾಧ್ಯೇಽಪಿ ತಥಾತ್ವಾಽಽಪಾತಾತ್ | ದೃಷ್ಟಾಂತೇಽಪಿ ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧರ್ಥಮಯಮೇವ ಹೇತುಃ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಃ | ಅನ್ಯಥಾ ಪಕ್ಷೇಽಪಿ ಅಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾಽಽಪಾತಾತ್ | ಅನ್ಯತ್ಸಮಾನಮ್ | ತಥಾ ಚ ತತ್ಸಿದ್ಧಿ ಧರ್ಯಾವತ್ ನ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ತಾವದಾಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದೀತಿ ||

ಅತ್ರ ವಿಶಿಷ್ಟಸಾಧಕತ್ವಾಭಿಮಾನ ಉತ್ತಾನಹೇತುಃ | ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದಿಕಮಾರೋಪ್ಯಮ್ | ಏವಂ ಪ್ರತಿಷೇಧಹೇತಾವಪಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ | ಅಯುಕ್ತಾಙ್ಗಾಧಿಕತ್ವಙ್ಗ ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಸಿದ್ಧೇರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ | ಸಿದ್ಧತ್ವಮಾತ್ರೇಣ ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿದರ್ಶನಾದಿತಿ || 7 ||

ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಜಾತಿಃ || 8 ||

ಸಾಧನಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷನಿರಾಸೇನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಮವಶೇಷ್ಯ ತದ್ಗೂಷಣಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ | ಯಥಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಮ್ ಅಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಉತ್ಪಾದಯತಿ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ವಾ | ದ್ವಿತೀಯೇಽತಿಪ್ರಸಙ್ಗಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯೇತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಸತಾ ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಇತಿ ಪ್ರಾಗೇವ ಅಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಸದ್ಭಾವಾತ್ ವ್ಯರ್ಥಮನುಮಾನಮ್ | ಏವಂ ಧೂಮವತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಅಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ವಾ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಅತಿಪ್ರಸಙ್ಗಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಇತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಲಿಙ್ಗಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ ವಿಷಯವಿಷಯಿಭಾವ ಏವ ಸಮ್ಯವತಿ | ತಥಾ ಚ ಧೂಮವತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇ ವಹ್ನಿಮತ್ತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ಫುರಣಾತ್ ವ್ಯರ್ಥಮನುಮಾನಮಿತಿ |

ಅಪ್ರಾಪ್ತಾವತಿಪ್ರಸಙ್ಗಃ ಅತ್ರೋತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ಸಾಧ್ಯಾತ್ ಪೂರ್ವಂ ಸಿದ್ಧೇಃ ಸಾಧನವಿಶೇಷಣಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ | ವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧಿರಾರೋಪ್ಯಾ | ಪ್ರತಿಷೇಧಹೇತಾವಪಿ 'ಪ್ರತಿಷೇಧಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ವಾ' ಇತ್ಯಾದೇಃ ಸಾಮ್ಯಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ |

ಅಯುಕ್ತಾಜ್ಞಾಧಿಕೃತಂ ಚ ಕಾರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತೇರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್, ಕಾರಣಪ್ರಾಪ್ತಿಸದ್ಭಾವಾತ್,
ವಿಷಯವಿಷಯಿಭವಸ್ಯ ಚಾಯುಕ್ತತ್ವಾತ್, ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಲಿಂಗವಿಷಯಕತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸತ್ತ್ವಾತ್
ಇತಿ || 8 ||

ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಜಾತಿ: || 9 ||

ಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷನಿರಾಸೇನ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಂ ಶೇಷಯಿತ್ವಾ ತದ್ಗೂ ಷಣಮ್ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ | ಯಥಾ,
ಪೂರ್ವವತ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಸ್ಯ ದುಷ್ಟತ್ವಾತ್ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಇತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ನ ಚ ತತ್ ಯುಕ್ತಮ್ |
ನ ಹಿ ಅಪ್ರಾಪ್ಯಾಗ್ನಿಃ ಕಾಷ್ಠಂ ದಹತಿ | ನ ಹಿ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ದೀಪಃ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ |
ಪ್ರಾಪ್ತಾವುಕ್ತಾನುಪಪತ್ತಿದರ್ಶನಮುತ್ಥಾನಹೇತುಃ | ಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ತೇರ್ಹೇತುವಿಶೇಷಣತ್ವೇನ
ವಿಶೇಷಣಸಿದ್ಧಿರಾರೋಪ್ಯಾ | ಪೂರ್ವವತ್ ದುಷ್ಟತ್ವಮೂಲಮ್ ಇತಿ || 9 ||

ಪ್ರಸಂಗಮಜಾತಿ: || 10 ||

ಸಿದ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ಪಕ್ಷಾದೇಃ ಉತ್ಪಾದಕಜ್ಞಾಪಕಾನವಸ್ಥಾಪ್ರಸಂಗಾನಂ ಪ್ರಸಂಗಸಮಃ | ಯಥಾ,
ಪರ್ವತಸ್ಯಾಪಿ ಕಿಮ್ ಉತ್ಪಾದಕಮ್? ತಸ್ಯಾಪಿ ಅನ್ಯತ್ ಇತ್ಯನವಸ್ಥಾ | ಕಸ್ಯಚಿತ್
ಕಾರಣಾಭಾವೇ ಅನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ತತ್ಪ್ರಸಂಗಾತ್ | ತಥಾ ಪ್ರಮಾಣೇಽಪಿ ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಂ?
ತತ್ರಾಪ್ಯನ್ಯದಿತ್ಯನವಸ್ಥಾ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ ವಿನಾ ಸಿದ್ಧಾವನ್ಯತ್ರಾಪಿ
ತಥಾತ್ವಾಪಾತಾದಿತಿ | ಕಾರಣಾದಿನಿಯಮಾಭಿಮಾನೋಽತ್ರ ದ್ವಾರಮ್ |
ತರ್ಕಪರಾಹತಿರಾರೋಪ್ಯಾ | ಜಾತ್ಯುತ್ತರೇಽಪ್ಯೇವಂ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ
ಅವಸ್ಥಾಭಿಮೂಲಕ್ಷತೇರಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಭಿಹಾನಿಶ್ಚೇತಿ || 10 ||

ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮಜಾತಿ: || 11 ||

ಹೇತುಂ ವಿನಾ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಮಾತ್ರೇಣ ಬಾಧಪ್ರತಿರೋಧೋದ್ಭಾವನಂ
ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಹ್ರದವತ್ ಪರ್ವತೋ ನಿರಗ್ನಿರೇವ' ಇತಿ | 'ನಿರಗ್ನಿಕೋಽಪಿ
ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ ವಾ | ಅತ್ರ ಹೇತುರನಗ್ನಂ ಸಾಧ್ಯಾತಿದೇಶೇ ಇತ್ಯಭಿಮಾನ
ಉತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ಬಾಧಾದಿ ಆರೋಪ್ಯಮ್ | ಬಾಧಾದ್ಯಭಿಮಾನ
ಅಧಿಕಬಲಾದೇರನಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ಯುಕ್ತಾಭಿಹಾತಾಃ | ಸಾಧನಸ್ಯ ಹೇತುಸಾಹಿತ್ಯಾತ್ |
ಅತ್ರ ತದನುಪನ್ಯಾಸಾತ್ | ತಸ್ಯಾನಗ್ನತ್ವೇ 'ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತೋ ನ ದೂಷಕಃ ರಾಸಭಾದಿವತ್
ಇತಿ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ || 11 ||

ಅನುತ್ತತ್ತಿಸಮಜಾತಿಃ || 12 ||

ಪಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಪ್ರಾಗುತ್ಪತ್ತೇಃ ಹೇತುವೃತ್ತಭಾವೇನ ಅಸಿದ್ಧಾದ್ಯುದ್ಭಾವನಂ
ಅನುತ್ತತ್ತಿಸಮಃ | ಯಥಾ ಪರ್ವತಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಗಪಿ ಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ ಅನುತ್ತನ್ನೇ ತಸ್ಮಿನ್
ಅವೃತ್ತೇಃ ಧೂಮವತ್ಪ್ರಸ್ಯಾಶ್ರಯಭಾಗಾಸಿದ್ಧಿಃ ಇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ಅನುತ್ತನ್ನಸ್ಯ
ಸ್ವಕಾರ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯಭಿಮಾನಮುತ್ಥಾನಕಾರಣಮ್ | ಅಸಿದ್ಧಾದಿ ಆರೋಪ್ಯಮ್ |

ಜಾತ್ಯುತ್ಪರೇಽಪ್ಯೇವಂ ವಕ್ತಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ | ಅನುತ್ತನ್ನಸ್ಯ
ಅಙ್ಗತ್ವಾದೇರಯುಕ್ತಾಙ್ಗಾಧಿಕ್ಯಾದೀತಿ ಚೇತಿ || 12 ||

ಸಂಶಯಸಮಃ || 13 ||

ಸತ್ಯಪಿ ನಿರ್ಣಯಕಾರಣೇ ಸಂಶಯಕಾರಣಮಾತ್ರೇಣ ಸಂಶಯಾಪಾದನಂ
ಸಂಶಯಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಯದಿ ಧೂಮವತ್ವಾತ್ ಅಗ್ನಿಮತ್ವನಿಶ್ಚಯಃ ತರ್ಹಿ
ಹ್ರದಮಹಾನಸಸಾಧಮ್ಯೇಣ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ತತ್ಸಂಶಯಃ ಸ್ಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ
ಸಮಾನಧರ್ಮಾದಿಮಾತ್ರದರ್ಶನಂ ತದ್ರಹಿತಸ್ಯೈವ

ನಿಶ್ಚಾಯಕತ್ವಾಭಿಮಾನಶ್ಚೋತ್ಥಾನಹೇತುಃ | ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಮಾರೋಪ್ಯಮ್ |
ನಿರ್ಣಯಕಾರಣರಾಹಿತ್ಯಸ್ಯ ಸಂಶಯಾಙ್ಗತ್ವಾನಙ್ಗೇಕಾರಾತ್, ಸಂಶಯಕಾರಣರಾಹಿತ್ಯಸ್ಯ
ಅಯುಕ್ತಸ್ಯೈವ ನಿರ್ಣಯಾಙ್ಗತಾಙ್ಗೇಕಾರಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ ಅಯುಕ್ತಾಙ್ಗಾಧಿಖ್ಯಾಙ್ಗ |
ಅನ್ಯಥಾ ದೂಷಕಾದೂಷಕಸಾಧರ್ಮಾದಿನಾ ಜಾತಾವಪಿ ಸಂಶಯ ಪ್ರಸಙ್ಗಸಾಮ್ಯಾತ್
ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ || 13 ||

ಪ್ರಕರಣಸಮಃ || 14 ||

ಅಙ್ಗೇಕತಾನಾಧಿಕಬಲತ್ವೇನ ಬಾಧಚೋದನಂ ಪ್ರಕರಣಸಮಃ | ಯಥಾ 'ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್
ಪರ್ವತೋ ನಾಗ್ನಿಮಾನೇವ' ಇತಿ | ಅತ್ರ ಪ್ರತಿಪ್ರಮಾಣೋಪಲಮ್ ಉತ್ಥಾನಹೇತುಃ |
ಬಾಧ ಆರೋಪ್ಯಃ | ಬಾಧಕತ್ವೇಽಧಿಕಬಲವತ್ಪ್ರಸ್ಯಾಙ್ಗತ್ವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ | ಬಾಧಕಸ್ಯ
ಅಧಿಕಬಲತ್ವಾನಙ್ಗೇಕಾರೇ ಸ್ಥಾಪನಯೈವ ಜಾತೇರ್ಬಾಧಕಪ್ರಾಪ್ತೇರ್ವ್ಯಾಹತಿರಿತಿ || 14 ||

ಅಹೇತುಸಮಃ || 15 ||

ಹೇತೋಃ ಸಾಧ್ಯಾತ್ ಪೂರ್ವಾಪರಸಹಭಾವನಿರಾಸೇನ ಅಹೇತುತ್ವಚೋದನಂ
ಅಹೇತುಸಮಃ | ಯಥಾ ಧೂಮವತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ಅಗ್ನಿಮತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನಾತ್ ಅಗ್ನಿತ್ವಾದ್ಯಾ ಕಿಂ
ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಉತಾನಂತರಭಾವಿ ಉತ ತೇನ ಸಮಭಾವೀತಿ | ನಾದ್ಯಃ | ಸಾಧ್ಯಾಭಾವೇ

ತಸ್ಯ ಸಾಧನತ್ವಾಯೋಗಾತ್ | ನ ದ್ವಿತೀಯಃ | ಸಾಧನಾಭಾವೇ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ
ತತ್ತ್ವಾಯೋಗಾತ್ | ನ ತೃತೀಯಃ | ಅವಿಶೇಷೇಣ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಯೋಗಾದಿತಿ |

ಪ್ರತತರ್ಕಪ್ರತೀತಿರತ್ಪ್ರೋತ್ಥಾನಹೇತುಃ | ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಾಮಾರೋಪ್ಯಮ್ |
ಪ್ರತಿಷೇಧೋಽಪಿ ಕಿಂ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯಾತ್ ಪೂರ್ವಭಾವೀತ್ಯಾದೇವಕುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್
ವ್ಯಾಘಾತಃ | ಕೃತೌ ಪೂರ್ವಭಾವಿನಾ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವಿಜನ್ಮದರ್ಶನಾತ್ ಜ್ಞಪ್ತೌ ಚ
ಯಥಾಯಥಂ ಪೂರ್ವಭಾವ್ಯಾದಿನಾ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವ್ಯಾದೇಃ ಸಿದ್ಧಿದರ್ಶನಾತ್ ತರ್ಕಸ್ಯ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಹೀನತ್ವೇನ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಶ್ಚ | ಸಾಧನತ್ವಾದಿವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ
ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಸಾಧ್ಯಾದಿನೋಪಪತ್ತೇಃ | ವ್ಯಾಪಾರೇಷ್ಟನ್ಯಾನಪೇಕ್ಷಣಾತ್ ಸಹಭಾವೇ ಚ
ಸಿದ್ಧಿಸಿದ್ಧಿಭ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷಾದಿತಿ || 15 ||

ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಸಮಃ || 16 ||

ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಿನಾ ವಾದ್ಯುಕ್ತಿಮಾತ್ರೇಣ 'ಅರ್ಥಾತ್ ಇದಮಾಕ್ಷಿಪ್ತಂ'
ಇತ್ಯಭಿಮಾನೇನೋಕ್ತವಿಪರೀತಾರೋಪಣೇನ ದೋಷಾಭಿಧಾನಂ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಸಮಃ |
ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಅರ್ಥಾತ್ ಆಪದ್ಯತೇ 'ಅನ್ಯತ್ ಅನಗ್ನಿಮತ್'
ಇತಿ | ತಥಾ ಚ ಸಾಧ್ಯವಿಕಲೋ ದೃಷ್ಟಾನ್ತ ಇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ 'ವಿಶೇಷವಿಧಿಃ ಶೇಷನಿಷೇಧಂ
ಗಮಯತಿ' ಇತ್ಯಭಿಮಾನಮುತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ಸಾಧ್ಯವಿಕಲತ್ವಾದಿ ಆರೋಪ್ಯಮ್ |
ವ್ಯಾಪ್ತೇರಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ | ತದನಪೇಕ್ಷಣೇ 'ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ ಅಸಾಧಕಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ
ಅರ್ಥಾದಾಪದ್ಯತೇ 'ಅನ್ಯತ್ ಸರ್ವಂ ಸಾಧಕಂ' ಇತಿ || ತಥಾ ಚ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಾಭಾವಃ ಇತಿ
ವ್ಯಾಘಾತಃ ಇತಿ || 16 ||

ಅವಿಶೇಷಸಮಃ || 17 ||

ಸಾಧನಪ್ರತಿಬನ್ಧ್ಯಾ ತದಿತರಧರ್ಮೇಣ ತದ್ವತಾಂ
ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಮವಿಶೇಷಾಪಾದನಂ ಅವಿಶೇಷಸಮಃ | ಯತಾ 'ಯದಿ
ಧೂಮವತ್ತ್ವಾತ್ ಪರ್ವತಮಹಾನಸಯೋರಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಾವಿಶೇಷಃ ತರ್ಹಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್
ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಕಸ್ಯಚಿಧರ್ಮಸ್ಯ ಕಿಂಚಿದಸಾಧಕತ್ವ
ದರ್ಶನಮತ್ಪ್ರೋತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ತರ್ಕಪರಾಹತಿಃ ಆರೋಪ್ಯಾ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಹೀನತ್ವಾತ್
ತರ್ಕಸ್ಯ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿರಿತಿ | ಅನ್ಯಥಾ 'ಅಸ್ಯ ಸಮ್ಪ್ರತಿಪನ್ನಸ್ಯ ಚ ತರ್ಕಪರಾಹತತ್ವೇನ
ಅಸಾಧಕತ್ವವಿಶೇಷ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಸರ್ವಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಾವಿಶೇಷಃ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ ವ್ಯಾಘಾತ
ಇತಿ || 17 ||

ಉಪಪತ್ತಿಸಮಃ || 18 ||

ಮತ್ತಕ್ಷೇಪಿ ಕಿಷ್ಟತ್ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ತದುಪಪಾದನಮುಪಪತ್ತಿ ಸಮಃ| ಯಥಾ 'ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ ಯಥಾ ಅಸ್ತಿ ತ್ವತ್ಕ್ಷೇ ಪ್ರಮಾಣಂ ತಥಾ ಮತ್ತಕ್ಷೇಪಿ ಕಿಷ್ಟತ್ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಪಕ್ಷತ್ವಾತ್' ಇತಿ| ಅತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಮಾಣಸಮ್ಭಾವನಾ ಉತ್ಥಾನಬೀಜಮ್| ಬಾಧಃ ಪ್ರತಿರೋಧೋ ವಾ ಆರೋಪ್ಯಃ| ತಸ್ಯಾಪಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ದೋಷೋ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ| ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಶ್ಚ| ಉಪನ್ಯಸ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯನುಪನ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಾದೇರ್ಬಾಧಾದ್ಯಙ್ಗಸ್ಯ ಅನಿಶ್ಚಯಾದಿತಿ ||18||

ಉಪಲಭಿಸಮಃ || 19 ||

ವಾದಿವಾಕ್ಯಸ್ಯಾವಧಾರಣೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾರೋಪ್ಯ ವಿಕಲ್ಪ್ಯ ತದ್ಗೂಷಣಮುಪಲಭಿಸಮಃ| ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಕಿಂ ಪರ್ವತ ಏವಾಗ್ನಿಮಾನ್? ಉತ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನೇವ? ಇತಿ| ನಾದ್ಯಃ| ಮಹಾನಸಾದೇರಪ್ಯಗ್ನಿಮತ್ವಾತ್| ನ ದ್ವಿತೀಯಃ| ಕದಾಚಿದನಗ್ನಿಮತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ| ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾವಧಾರಣೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಾವಶ್ಯಮ್ಭಾವಾಭಿಮಾನೋಽತ್ರೋತ್ಥಾನ ಬೀಜಮ್| ಬಾಧಾದಿ ಆರೋಪ್ಯಮ್| ಜಾತ್ಯುತ್ತರೇಪಿ ಅಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ| ಅಯುಕ್ತಾಙ್ಗಾಧಿಕತ್ವಂ ಚ ಅನ್ಯಯೋಗಾಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದಸ್ಯ ಅಯೋಗಾದಿತಿ ||19||

ಅನುಪಲಭಿಸಮಃ || 20 ||

ಉಪಲಬ್ಧಾದಿವಿಷಯಿಧರ್ಮಾಣಾಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ತದತದ್ರೂಪತಾಂ ವಿಕಲ್ಪ್ಯ ಉಭಯಥಾ ವ್ಯಾಘಾತಾಪಾದನಮ್ ಅನುಪಲಭಿಸಮಃ| ಯಥಾ 'ಉಪಲಬ್ಧತ್ವಾತ್ ಇದಮಸ್ತಿ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸಾ ಉಪಲಭಿಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಉಪಲಭಿತಯಾ ವರ್ತತೇ ನ ವಾ| ಆದ್ಯೇ ನೋಪಲಭಿಃ ಪ್ರಮೇಯವದುಪಲಬ್ಧತ್ವಾತ್| ದ್ವಿತೀಯೇಪಿ ತಥಾ| ಪ್ರಮೇಯವತ್ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ತಥಾ ಅವೃತ್ತೇಃ| ತಥಾ ಚ ಉಪಲಭಿತ್ವಮಸಿದ್ಧಮ್| ಏವಂ 'ಅನುಪಲಭೇರಿದಂ ನಾಸ್ತಿ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಅನುಪಲಭಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಅನುಪಲಭಿತಯಾ ವರ್ತತೇ ಚೇತ್ ಪ್ರಮೇಯವದಸತೀ ಸ್ಯಾತ್| ಅವೃತ್ತೌ ಘಟವತ್ ನಾನುಪಲಭಿಃ| ಅನುಪಲಬ್ಧ ಭಾವಾತ್ ಅನುಪಲಬ್ಧತ್ವಾಸಿದ್ಧಿಃ ಇತ್ಯಾದಿ| ಅತ್ರ ವಿಷಯಿಧರ್ಮೋಪಲಭಿಃ ಉತ್ಥನಬೀಜಮ್| ಅಸಿದ್ಧ್ಯಾದ್ಯಾರೋಪ್ಯಮ್| 'ಅಸಿದ್ಧೋ ಹೇತುಃ' ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಅಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ತಥಾ ವರ್ತತೇ ನ ವೇತಿ ಜಾತಾವಪಿ ಸಮ್ಭವಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ| ಅಯುಕ್ತಾಙ್ಗಾಧಿಕತ್ವಙ್ಚ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ತಥಾವೃತ್ತೇರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್| ವಿಷಯೇ ತಥಾವೃತ್ಯಾ ತತ್ಪೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ || ||20||

ನಿತ್ಯಸಮಃ || 21 ||

ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿಧರ್ಮಸ್ಯ ತದತದ್ರೂಪತಾಂ ವಿಕಲ್ಪ್ಯ ತದ್ಗೂಷಣೇನ ಧರ್ಮಿಣಃ
ತದ್ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಭಜ್ನೋ ನಿತ್ಯಸಮಃ | ಯತಾ 'ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ
ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ವಾ | ಆದ್ಯೇ ಶಬ್ದೋಽಪಿ ತಥಾ ಸ್ಯಾತ್ | ನ ಹಿ ಧರ್ಮೋ ನಿತ್ಯಃ ಧರ್ಮೀ
ಜಾನಿತ್ಯ ಇತಿ ಯುಜ್ಯತೇ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಯದಾಽನಿತ್ಯತ್ವಾಭಾವಸ್ತದಾ ಶಬ್ದಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಮಿತಿ
ಸಾರೂಪ್ಯೇಣ | ವೈರೂಪ್ಯೇಣ ತು ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ ಶಬ್ದಾತ್ ಭಿನ್ನಮಭಿನ್ನಂ ವಾ | ಆದ್ಯೇ
ಅನವಸ್ಥಾ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಅನ್ಯತರಮಾತ್ರಾವಶೇಷೇ ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾದೀತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ
ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವದರ್ಶನಮುತ್ಥಾನಬೀಜಮ್ | ತರ್ಕಪರಾಹತಿರಾರೋಪ್ಯಾ |
ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವನಿರಾಸೇ ಜಾತೇರಪ್ಯನುತ್ಥಾನಾತ್ ವ್ಯಾಘಾತಃ | ತರ್ಕಸ್ಯ
ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಶ್ಚೇತಿ || 21 ||

ಅನಿತ್ಯಸಮಃ || 22 ||

ವಾದಿಸಾಧನಪ್ರತಿಬಂದ್ಯಾ ಧರ್ಮಾಂತರೇಣ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯ-
ಧರ್ಮವತ್ವಾಪಾದನಮನಿತ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಯದಿ ಮಹಾನಸವತ್ ಧೂಮವತ್ವಾತ್
ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ತರ್ಹಿ ಸತ್ತಾತ್ ಸರ್ವಮಪ್ಯಗ್ನಿಮತ್ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ |
ಅವಿಶೇಷಸಮಾಯಾಂ ತು ಸರ್ವಾವಿಶೇಷಮಾತ್ರಾಪಾದನಮ್ | ಅನ್ಯತ್ ಸಮಾನಮ್ |
ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಾತ್ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗಹಾನಿಃ | ತದನಭ್ಯುಪಗಮೇ 'ಯದಿ ಅಸಾಧಕ
ಪ್ರತಿಬಂದ್ವಿಗ್ರಸ್ತತ್ವಾತ್ ಇದಮಸಾಧಕಂ ತರ್ಹಿ ಪದಾರ್ತತ್ವಾತ್ ಸ್ವವಮಪ್ಯಸಾಧಕಂ
ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ || 22 ||

ಕಾರ್ಯಸಮಃ || 23 ||

ಪಕ್ಷಾದೀನಾಮನ್ಯತಮಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಮುದ್ಭಾವ್ಯ ತತ್ಸಾಧಕತ್ವೇನ ಸ್ವಯಮೇವೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಸ್ಯ
ದೂಷಣೇನ ವಾದಿಸಾಧನಭಜ್ನಃ ಕಾರ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ 'ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ
ಪರ್ವತಸ್ಯೈವಾಭಾವಾದಾಶ್ರಯಸಿದ್ಧಿಃ | 'ಯದಿ ಪ್ರತೀಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಸೋಽಸ್ತೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ
ತನ್ನ | ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೌ ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ ಇತಿ | ವ್ಯವಹರ್ತವ್ಯದ್ವೈತಮತ್ರ
ಹೇತುರುತ್ಥಾನಸ್ಯ | ತತ್ತದಙ್ಗಸಿದ್ಧಿರಾರೋಪ್ಯಾ | ಅಸ್ಯ ಜಾತಾವಪಿ ತುಲ್ಯತ್ವೇನ ವ್ಯಾಘಾತಃ |
ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತದೋಷೇಣ ವಾದ್ಯುಕ್ತಸ್ಯಾಸಾಧಕತ್ವೋಕ್ತೇರವಿಷಯವೃತ್ತಿತ್ವಇಷ್ಟೇತಿ || 23 ||

ಛಲಸ್ಯ ಅಸಂಭವಸ್ಯನ್ಯಾಯವಿರೋಧಯೋರನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಅಥ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಾಂಶಸ್ಯ ಛಲಸ್ಯಾಪಿ ಉಕ್ತಾನ್ತರ್ಭಾವಮಾಹ—

ಭಲಮಸಂಜ್ಞತಮ್|

ಪರೋಕ್ಷಸ್ಯಾರ್ಥಾಂತರಂ ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯ ತದ್ಗೂಷಣೇನ ಪರೋಕ್ಷಭಜ್ಞಃ ಭಲಮ್
ಪರೋಕ್ಷದೂಷಣಸ್ಯೈವ ಸಂಜ್ಞತತ್ವೇನ ಅನುಕ್ತಾರೋಪಿತದೂಷಣಂ ಭಲಂ ಅಸಂಜ್ಞತೇ
ಅನ್ತರ್ಭವತಿ|

ಭಲಸ್ಯ ರೋಧೇಽಪಿ ಅನ್ತರ್ಭಾವಃ

ನ ಕೇವಲಮಸಂಜ್ಞತಂ ಭಲಮ್| ಕಿಂ ತರ್ಹಿ? ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ಅನ್ಯಚ್ಛ

ಅಸಂಜ್ಞತಾತ್ ಅನ್ಯೋಽರ್ಥದೋಷೋ ವಿರೋಧಃ| ತತ್ರಾಪ್ಯನ್ತರ್ಭವತಿ ಭಲಮ್|
ಭಲವಾಕ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಾಂತರಂ ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯ ದೂಷಣಸಮ್ಭವೇನ ಸ್ವವಚನನ್ಯಾಯೇನ
ಸ್ವವಿರೋಧೇಽನ್ತರ್ಭಾವಾತ್|

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸಾಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಯೋಃ ಅಸಂಜ್ಞತಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಾಂಶಾನ್ತರದ್ವಯಸ್ಯಾಪ್ಯಸಂಜ್ಞತಾನ್ತರ್ಭಾವಮಾಹ-

ಅನ್ಯಚ್ಛ

ಉಕ್ತಾತ್ ಭಲಾತ್ ಜಾತೇಶ್ಚ ಅನ್ಯತ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಾಂಶದ್ವಯಂ ಚ
ಅಸಂಜ್ಞತಮೇವ| ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯೈವ ಹಾನ್ಯಾದೇರುದ್ಭಾವನಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲ ಏವ ಗ್ರಹಣಸ್ಯ ಚ
ಸಂಜ್ಞತತ್ವಾತ್|

ಅರ್ಥಾನ್ತರಾದೀನಾಂ ಅಸಂಜ್ಞತಾನ್ತರ್ಭಾವಃ|

ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನ್ತರಸ್ಯಾಪಿ ಅಸಂಜ್ಞತಾನ್ತರ್ಭಾವಮಾಹ-

ಅನ್ಯಚ್ಛ

ಉಕ್ತಾತ್ ಅನ್ಯದಪಿ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಅಸಂಜ್ಞತಮೇವ| ಯಥಾ ಅರ್ಥಾನ್ತರಮ್|
ಪ್ರಕೃತೋಪಯೋಗಿನ ಏವ ಸಂಜ್ಞತತ್ವಾತ್| ಪರಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ
ತದಜ್ಞಪದಪ್ರಯೋಗ ಏವ ಸಂಜ್ಞತ ಇತಿ ನಿರರ್ಥಕಮಪಿ| ಅತ ಏವ ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಮ್|
ಅಪಾರ್ಥಕಸ್ಯ ಸ್ಫುಟಸ್ತತ್ರಾನ್ತರ್ಭಾವಃ| ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ತು ಅವಯವವಿಪರ್ಯಾಸಾದಿ
ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮೇವ ನ ಭವತಿ ಅರ್ಥಾವಿರೋಧಾತ್ ಭನ್ನೋಭಜ್ಞಾಧಿವತ್| ಅರ್ಥವಿರೋಧಿ
ಅಸಂಜ್ಞತಮೇವ| ವಿವಕ್ಷಿತ ಕ್ರಮಾನುಲ್ಲಂಘನೇ ಹಿ ಸಂಜ್ಞತಿಃ ಸ್ಯಾತ್| ಅನ್ಯಥಾನುಭಾಷಣಂ ಚ,
ಉಕ್ತಾನುವಾದಸ್ಯೈವ ಸಂಜ್ಞತತ್ವಾತ್| ಪ್ರಾಪ್ತದೂಷಣೋದ್ಭಾವನಸ್ಯೈವ ಸಂಜ್ಞತತ್ವೇನ
ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮಪಿ ಅಸಂಜ್ಞತಿರೇವೇತಿ|

ಅವಿಶಿಷ್ಟನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಂ ಸಂವಾದಾದಿಷು ಅನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಏವಮುಕ್ತಾದನ್ಯಚ್ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಮುಕ್ತಾನ್ತರ್ಭೂತಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ -

ಅನ್ಯಚ್ಚ

ಯಥಾ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ ಸಂವಾದೇ, ಅನ್ತರ್ಭವತಿ | ಅರ್ಥತೋ ಹಾನಿರಸಂಭವಪಿ | ಪ್ರಕೃತದೋಷಪರಿಹಾರೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ 'ಅನ್ಯಥಾಽಸ್ತು' ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸಂಭವದರ್ಶನಾತ್ | ಏವಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನ್ತರಮಪಿ | ಅವಿಶಿಷ್ಟದೋಷಣಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ತದ್ದೋಷಣಪರಿಹಾರಸ್ಯೈವ ಸಂಭವತ್ಯಾತ್ | ಹೇತ್ವನ್ತರಮಪ್ಯನೇನೋಕ್ತಮ್ | ನ್ಯೂನಾಧಿಕೇ ನ್ಯೂನಾಧಿಕಯೋಃ | ತತ್ರ ಅವಯವನ್ಯೂನಮದೋಷಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಏವಂ ಆಭಾಸಾನುದ್ಧಾರಃ ಅನುಕೂಲತರ್ಕಾನುಕ್ತಿಶ್ಚ | ಅಬುಭುತ್ಸಿತೋಕ್ತೇರೇವ ದೋಷತ್ಯಾತ್ | ತರ್ಕಸ್ಯ ಪೃಥಕ್ಪ್ರಮಾಣತ್ಯಾತ್ | ಪುನರುಕ್ತಮಧಿಕಮ್ | ಉಕ್ತಾತ್ ಅನ್ಯತ್ ಅನನುಭಾಷಣಂ ನ್ಯೂನಮ್ | ತೃಷ್ಟೀಮ್ಭಾವಃ ಅನುಕ್ತೌ | ಅಜ್ಞಾನಂ ಅಪ್ರತಿಭಾ ವಿಕ್ಷೇಪಶ್ಚ, ಯತ್ಕಿಂಚಿದುಕ್ತಾವಪಿ ಪ್ರಕೃತೋಪಯೋಗಾಭಿಮಾನಾದ್ಯಭಾವಾತ್ | ನ ಹ್ಯನುಕ್ತಿರಪ್ಯಾತ್ಯಂತಿಕೇ | ಕಿಂ ತು? ಪ್ರಕೃತೋಪಯೋಗಾಭಿಮಾದಿನಾ ಅನುಕ್ತಿಃ | ಮತಾನುಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಯೋಜನವಿಶೇಷಾತ್ ಪೃಥಗನ್ತರ್ಭಾವಂ ವಕ್ಷ್ಯತೀತಿ | ನಚಾನೇನ ತ್ರಿವಿಧೋ ವಿರೋಧಃ ಇತ್ಯಾದೇರ್ಗತಾರ್ಥತಾ | ಅನುಮಾನವಿರೋಧವೇಕಾಭಾವೇ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾದೇರುಕ್ತಾನ್ತರ್ಭಾವವಾಪ್ರತೀತೇರಿತಿ |

ಭಲವಿಭಾಗಲಕ್ಷಣೋದಾಹರಣಾನಿ

ಭಲಂ ತ್ರಿವಿಧಮ್ - ವಾಕ್ಯಲಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭಲಂ ಉಪಚಾರಭಲಇಷ್ಟೇತಿ || ತತ್ರ ಮಖ್ಯಾರ್ಥವಿವಕ್ಷಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾನ್ತರಕಲ್ಪನಯಾ ತದ್ದೋಷಣಂ ವಾಕ್ಯಲಮ್ | ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನ್ತರಕಲ್ಪನಯಾ ತದ್ದೋಷಣಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭಲಮ್ | ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಪ್ರಯುಕ್ತಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಕಲ್ಪನಯಾ ದೋಷಣಮುಪಚಾರಭಲಮ್ | ತತ್ರ ವಾಕ್ಯಲಾದೇರಸಂಭವಾದ್ಯನ್ತರ್ಭಾವಸ್ಪುರಣಾಯೋಪಲಕ್ಷಣತಯಾ ವಾಕ್ಯಲಮುದಾಹರತಿ-

'ಗೃಷ್ಟಿವಿವಕ್ಷಯಾ ಗಾಮಾನಯೇತ್ಯುಕ್ತೇ ಪೃಥಿವೀವಿವಕ್ಷಯಾ

ಗವಾನಯನಮಶಕ್ಯಮಿತಿವತ್ | change

ಏಕವಾರಪ್ರಸೂತಾ ಗೌಃ ಗೃಷ್ಟಿಃ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯತಾ 'ಅನೂಚಾನೋಽಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ 'ಯುಕ್ತ ಮೇವ ಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಅನೂಚಾನತ್ವಮ್' ಇತಿ ಸಮ್ಭಾವನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ

ಪರೇಣಾಭಿಹಿತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಸ್ಯ ಹೇತುತ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಕಲ್ಪನಯಾ 'ನೈವಂ, ವ್ರಾತ್ಯೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್' ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇದಃ| ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ 'ಸಿಂಹೋ ದೇವದತ್ತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ 'ನೈವಂ, ಸಟಾದ್ಯಭಾವಾತ್' ಇತಿ| ಅತ್ರ 'ಗವಾನಯನಂ ನ ವಿಧೇಯಂ ಅಶಕೃತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಛಲವಾಕ್ಯೇ 'ಗಾವಾನಯನಮ್' ಇತ್ಯೇತದಯುಕ್ತಂ ಅನನ್ವಿತತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದೇಶ್ಚಲಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತೇರ್ವಿರೋಧತ್ವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ |

ಶಬ್ದಾನಾಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾದಿನಿರೂಪಣಮ್

ರೂಢ್ಯಾ ಯೋಗೇನ ವಾ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯೋಽರ್ಥೋ ಮುಖ್ಯಃ| ಬಹುಲಪ್ರಯೋಗಮಾತ್ರಸಿದ್ಧಾ ರೂಢಿಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಿವಕ್ಷಯಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೋಗಃ| ಅಖಣ್ಣವೃತ್ತಿಃ ರೂಢಿಃ ಅವಯವವೃತ್ತಿಯೋಗ ಇತಿ ವಾ| ಗೌಣ್ಯಾ ಲಕ್ಷಣಯಾ ವಾ ವೃತ್ತ್ಯಾ ಶಬ್ದಬೋದ್ಯೋಽರ್ಥಃ ಅಮುಖ್ಯಃ| ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಗುಣಯುಕ್ತಾರ್ಥಾನ್ತರವೃತ್ತಿಗೌಣೀ ||
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಸಮ್ಪನ್ನಿನ್ಯರ್ಥಾನ್ತರೇ ವೃತ್ತಿರ್ಲಕ್ಷಣೇತಿ |

ಅನುಮಾನವಿರೋಧವಿಭಾಗಃ

ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾದೇಃ ಕ್ವಾನ್ತರ್ಭಾವಃ? ಇತ್ಯತಸ್ತಂ ವಕ್ತುಮನುಮಾನವಿರೋಧ ವಿಭಾಗಮಾಹ—

ತ್ರಿವಿಧೋ ವಿರೋಧಃ|

ಅನುಮಾನಸ್ಯ ಸಾಧಾರಣೋಽಸಾಧಾರಣಶ್ಚ ಸಮ್ಭವಾವಿತ ಇತಿ ಶೇಷಃ| ಕಥಂ ತೈವಿದ್ಯಮ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಹೇತುದೃಷ್ಟಾನ್ತಭೇದೇನ| change

ಅತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪದೇನ ಪಕ್ಷೋಽಪ್ಯಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ| ಹೇತುಪದೇನ ಲಿಙ್ಗಿ| ತಥಾ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಪದೇನೋದಾಹರಣಮ್ | ವಿರೋಧಸ್ಯೋಭಯದೂಷಣತ್ವಾತ್ |
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಿಭೇದೇನ ಸಾಧನಾಂಶಾನಾಂ ತೈವಿದ್ಯಾತ್ ತದ್ವಿರೋಧಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ |
ವಿರೋಧಪದಂ ಸಂಯೋಜ್ಯ ವಾ ಯೋಜ್ಯಮ್ | ತತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ ಸಾಧಾರಣಃ ಅನ್ಯಾವಸಾಧಾರಣೌ |

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಂ ಲಕ್ಷಯತಿ—

ಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ|

ಅತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಏವ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಾತ್ ತಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ, ನ ಸ್ವವಾಕ್ಯವಿರೋಧಸ್ಯ |

ಹೇತುವಿರೋಧ:

ಹೇತುವಿರೋಧಂ ದರ್ಶಯತಿ—

ಹೇತುಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿರವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚೇತಿ ಹೇತುವಿರೋಧಃ |

ಅತ್ರಪ್ರಥಮಹೇತುಶಬ್ದೇನ ಲಿಙ್ಗಮುಚ್ಯತೇ | ಯತ್ ಯತ್ರ ವಾದಿನಾ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ತತ್ರ ತಸ್ಯಾಪ್ರಮಿತಿಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಃ |

ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧ:

ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧಂ ದರ್ಶಯತಿ —

ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ ವಾಽನನುಗಮೋ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧಃ |

ಉಭಯೋರ್ವೇತಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ | ಅನನುಗಮೋ ಅನುಗತ್ಯಪ್ರಮಿತಿಃ | ಸಾಧಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಸ್ಯಾಯಂ ವಿರೋಧಃ | ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ ಉಭಯೋರ್ವಾವ್ಯಾವೃತ್ಯಪ್ರಮಿತಿರ್ವೇಧಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತ ವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ಅನೇನ ಪಕ್ಷಸಾಧನದೃಷ್ಟಾಂತಲಕ್ಷಣರಾಹಿತ್ಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತ್ವಾದಿವಿರೋಧಲಕ್ಷಣಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ | ತಲ್ಲಕ್ಷಣವಿಭಾಗಾದಿ ಸಂಭವೇಷೈವ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಮಿಯಮುಕ್ತಿಃ |

ಸಪ್ರತಿಸಾಧನಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಬಾಧ ಏವ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಇತಿ ಮನ್ನಾನ ಆಹ | ಸಪ್ರತಿಸಾಧನೋಽಪ್ಯನ್ಯೋಽನುಮಾನವಿರೋಧೋಽಸ್ತಿ | ಅತಃ ಕಥಮೇವಂ ತೈವಿದ್ಯಮ್? ಇತಿ | ತತ್ರಾಹ—

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲವಿರೋಧ ಏವ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನಃ |

ದ್ವಿವಿಧೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಃ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣೇನ ಸಮಬಲೇನ ಚೇತಿ | ಆದ್ಯೋ ಬಾಧಕತ್ವೇನ | ದ್ವಿತೀಯಃ ಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವೇನ | ತತ್ರ ಯೋಽಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲೇನ ಪ್ರಮಾಣೇನ ವಿರೋಧಃ ಸ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನಸಂಶ್ಲೋ ಭವತಿ | ಅತೋ ಯುಕ್ತಮುಕ್ತಮಿತಿ |

ಬಾಧನಪ್ರತಿಸಾಧನಯೋಃ ಹೇತುವಿರೋಧತ್ವನಿರಾಸಃ

ಏವಕಾರೇಣಾಸ್ಯ ಹೇತುವಿರೋಧತ್ವಂ ವ್ಯವಚ್ಛಿನತ್ತಿ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಮಾತ್ರ ಏವಾಸ್ಯ ಸ್ಫುರಣಾತ್ |
ಯಾಪ್ತ್ಯಾದಿಹೇತ್ವಜ್ಞಸ್ಯಾನೇನಾಖಣ್ಡಿತತ್ವಾಚ್ಚ | ಏತೇನ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಸ್ಯಾಪಿ
ಹೇತುವಿರೋಧತ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮ್ |

ಉಪಾಧೇಃ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನೋನ್ನಾಯಕತ್ವಮ್

ಉಪಾಧಿವಿರೋಧೋಽಪ್ಯನ್ಯೋಽಸ್ತೀತ್ಯಾಹ—

ಸ ಏವೋಪಾಧಿದೋಷೋಽಪಿ |

ನೋಪಾಧಿಃ ಸ್ವಯಮೇವ ದೋಷಃ | ಕಿಂ ತು ದೋಷೋನ್ನಾಯಕ ಏವ | ಸ ಚೋಪಾಧಿನಾ
ಉನ್ನೇಯೋ ದೋಷಃ ಉಪಾಧಿದೋಷಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲವಿರೋಧ
ಏವಾನ್ತರ್ಭವತೀತಿ ನೋಕ್ತವಿರೋಧಃ | ಪ್ರಕೃತಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಃ ಪ್ರಕೃತಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕಃ
ಉಪಾಧಿಃ | ಸ ಹಿ ಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಃ ಸಾಧ್ಯಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯನ್
ಪ್ರತಿಪಕ್ಷೋನ್ನಾಯಕೋ ಭವತಿ || ಉಪಾಧ್ಯಭಾವಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಭಾವೇ ಲಿಙ್ಗತ್ವಾತ್ |
ಉಪಾಧೇರ್ಹಿ ಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ ಸ್ವವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾವರ್ತನೇ ಶಕ್ತಿಶ್ಚಾಪೇಕ್ಷಿತಾ |
ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕ ಇತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಸಾಧನವ್ಯಾಪಕಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯೇವ ಪಕ್ಷೇ
ವರ್ತಮಾನತ್ವಾತ್ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕೋಽಪ್ಯುಪಾಧಿರ್ನ ಪಕ್ಷಾತ್ ಸಾಧ್ಯಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯೇದಿತಿ
ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ |

ತಾವೇತ್ಯೇವೋಚ್ಯಮಾನೇ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಸ್ಯ ಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಾವಪಿ
ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾವರ್ತನಸಾಮರ್ಥ್ಯಭಾವಾತ್ ವೈಯರ್ಥ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಮಪಿ
ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಚ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ ಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತ ಉಪಾಧಿಃ
ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಪಕನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾಪ್ಯನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ಸಾಧ್ಯಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯತೀತಿ |

ಸೋಪಾಧಿಕಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧತ್ವಮತಮ್

ಉಪಾಧಿಗತವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವೋಪಜೀವನಾತ್ ಸೋಪಾಧಿಕೋ ಹೇತುವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೋ
ಭವತೀತ್ಯೇಕೇ |

ಸೋಪಾಧಿಕಸ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವಮತಮ್

ಸಾಧ್ಯರಹಿತಸ್ಯ ಪಕ್ಷಸ್ಯೈವ ವಿಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ ತತ್ರ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುಃ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ
ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಪರೇ |

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮತದ್ವಯನಿರಾಸ:

ತತ್ ಏವಕಾರೇಣ ವ್ಯವಚ್ಛಿದ್ಯತೇ | ಯತಾ ಉಪಾಧಿವ್ಯಾವೃತ್ತಾ ಪಕ್ಷೇ ಸಾದ್ಯಾಭಾವಃ ಸಿದ್ಧಃ
ತದೈವ ಪರಾನುಮಾನಂ ದುಷ್ಟಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವಿನಾ ದೋಷೇಣ ಪಿಷ್ಟಂ ಪಿಷ್ಟಂ
ಸ್ಯಾದಿತಿ || ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಾವಿನಾಭಾವ್ಯಭಾವತ್ವಸ್ಯ ಅವಶ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮನೀಯತ್ವಾತ್
ಪ್ರಥಮಪ್ರಾಪ್ತಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ದೋಷಾಂತರಾನ್ವೇಷಣೇ ಗೌರವಂ ಚ ಸ್ಯಾತ್ | ವಿಷಮವ್ಯಾಪ್ತೌ
ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧ್ಯನುಪಪತ್ತಿಶ್ಚೇತಿ |

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಿವಿರೋಧ:

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದೇರುದಾಹರಣಮಾಹ—

ಸರ್ವ ಏತೇ ದೃಶ್ಯತ್ವಾನುಮಾನೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ |

‘ವಿವಾದಪದಂ ಮಿಥ್ಯಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್, ಯತ್ ದೃಶ್ಯಂ ತತ್ ಮಿಥ್ಯಾ ಯಥಾ ಶುಕ್ತಿರಜತಂ
ತಥಾ ಚೇದಂ ದೃಶ್ಯಂ ತಸ್ಮಾನ್ನಿಥ್ಯಾ’ ಇತ್ಯೇತದನುಮಾನಂ
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದೀನಾಮುದಾಹರಣಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ |

ವಿಶ್ವಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ:

ತತ್ಕಥಮ್? ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಂ ತಾವದುಪಪಾದಯತಿ—

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಗಮಾದಿಭಿರ್ಜಗತಃ ಸತ್ಯತ್ವಾತ್ |

ಸನ್ ಘಟಃ ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ, ವಿಶ್ವಂ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾಗಮೇನ, ವಿವಾದಪದಂ ಸತ್ಯಂ
ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಮಾನೇನ ಚ ಜಗತಃ ಸತ್ಯತ್ವಾವಧಾರಣಾತ್
ಜಗನ್ನಿಥ್ಯಾ ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧಾ ಭವತಿ |

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿ:

ಹೇತೋಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಮುಪಪಾದಯತಿ—

ತತ್ಪಕ್ಷೇ ದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಚ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾತ್ |

‘ಯತ್ ದೃಶ್ಯಂ ತಥ್ ಮಿಥ್ಯಾ’ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮಜ್ಞೇಕುರ್ವತಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪಿ
ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮಜ್ಞೇಕರ್ತವ್ಯಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರಾಪಾತಾತ್ | ಅತೋ
ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತೋರ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾತ್ ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತುರ್ವಾದಿನಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿ ಏವ |

ನ ಮಿಥ್ಯೇತ್ಯಸದುಚ್ಯತೇ | ಯೇನ ಹೇತೋಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್ | ಕಿಂ ನಾಮ?
ಅನಿರ್ವಚನೀಯಮೇವ | ಅತಃ ಅನಿರ್ವಚನೀಯದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಭಾವಾನ್
ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯತ ಆಹ —

ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿವಾದಿನೋಽಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್|

ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಹೇತುತ್ವಾಙ್ಗೇಕಾರೇಽಪಿ ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ಸ್ವರೂಪಾ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತ್ಯೇವ| ಪ್ರತಿವಾದಿನಾ ಜಗತಿ ಅನಿರ್ವಚ್ಯದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯಾನಙ್ಗೇಕೃತತ್ವಾದಿತಿ| ಯಥಾ ಅಗ್ನಿಮತ್ತೇ ಸಾಧ್ಯೇ ಮಲಿನತ್ವಾಮಲಿನತ್ವಾದಿವಿಶೇಷಾನಪಹಾಯ ಧೂಮಮಾತ್ರಂ ಹೇತುಃ ತಥಾ ಅನವಧಾರಿತಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಾದಿವಿಶೇಷಂ ದೃಶ್ಯತ್ವಮಾತ್ರಂ ಜತಗನ್ನಿಧ್ಯಾತ್ವೇ ಹೇತುಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯೇತಿ|| ಶಕ್ತೇ ವಕ್ತುಂ ಧೂಮಮಾತ್ರಮಗ್ನಿಮತ್ತೇ ಹೇತುರಿತಿ| ಮಲಿನಧೂಮಾದೌ ವಾದಿಪ್ರತಿವಾದಿನೋರ್ಧೂಮತ್ವಸಮ್ಮತೇಃ| ನ ಚೈವಂ ಪ್ರಕೃತೇ| ಅನಿರ್ವಚನೀಯದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರತಿವಾದಿನೋಽಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್| ನ ಹಿ ಗಗನನಲಿನಾಸಿದ್ಧೌ ನಲಿನತ್ವಸಾಮಾನ್ಯಂ ತತ್ರಾಙ್ಗೇಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ ಇತಿ|

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತೋರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಃ

ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತೋರವ್ಯಾಪ್ತಿಮುಪಪಾದಯತಿ-

ಆತ್ಮನೋಽಪಿ ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್|

ಸತ್ಯತ್ವೇನಾಙ್ಗೇಕೃತಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ವಿಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ ತತ್ರ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಹೇತೋರ್ವರ್ತಮಾನತ್ವಾತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಹೀನೋಪ್ಯಸೌ ಭವತಿ| ಏತೇನ ವ್ಯತಿರೇಕದೃಷ್ಟಾನ್ತಾತ್ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚೋಪಪಾದಿತಾ ಭವತಿ|

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಷ್ಟಾನ್ತೇ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಮ್

ಶುಕ್ತಿರಜತಾದಿದೃಷ್ಟಾನ್ತೇ ಸಾಧ್ಯಾನನುಗಮಮುಪಪಾದಯತಿ-

ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೇರನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಾಭಾವಾತ್|

ಮಿಥ್ಯಾಪದೇನ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಮಭಿಮತಂ ವಾದಿನಃ| ತಚ್ಚ ದೃಷ್ಟಾನ್ತೇ ಶುಕ್ತಿ ರಜತಾದೌ ನ ವಿದ್ಯತೇ| 'ಅಸದೇವ ರಜತಂ ಪ್ರತ್ಯಭಾತ್' ಇತಿ ಬಾಧಕಪ್ರತ್ಯಯೇನ ಅಸತ್ವಾವಧಾರಣಾತ್| ಅತಃ ಶುಕ್ತಿರಜತಾದಿದೃಷ್ಟಾನ್ತಃ ಸಾಧ್ಯವಿಕಲೋ ಭವತಿ|

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ದೃಷ್ಟಾನ್ತೇ ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಮ್

ತತ್ರ ಸಾಧನಾನುಗಮಂ ಚೋಪಪಾದಯತಿ-

ಅನಿರ್ವಚನೀಯದೃಶ್ಯತ್ವಾಭಾವಾತ್|

ಅನಿರ್ವಚನೀಯಂ ಹಿ ದೃಶ್ಯತ್ವಂ ಸಾಧನಮಭಿಮತಮ್| ನ ತತ್ ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೌ ವರ್ತತ ಇತಿ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಃ ಸಾಧನವಿಕಲೋ ಭವತಿ| ಅನಿರ್ವಚನೀಯತಯಾ ಅಭಿಮತಸ್ಯ

ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೇರ್ಧ್ಯಶ್ಯತ್ವಾಭಾವಾದಿತಿ ವಾ| ಶುಕ್ಯಾದೇರೇವ ದೃಗ್ವಿಷಯತ್ವೇನ
 'ರಜತಾದಿಕಂ ದೃಷ್ಟಮ್' ಇತಿ ಭ್ರಮಮಾತ್ರಮ್| ತನ್ಮತೇಽಪಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯ
 ದೃಶ್ಯತ್ವಾಭಾವಾದಿತಿ ವಾ| ತೈರಪಿ ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೇಃ ನ ಐನ್ದ್ರಿಯಕದೃಗ್ವಿಷಯತ್ವಂ
 ಅಙ್ಗೇಕೃತಮ್| ಪ್ರತೀತಿಸಮಯ ಏವೋದಯಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್|
 ಇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನಗ್ರಹಣ ಏವ ವ್ಯಾಪಾರೋರರೀಕರಣಾತ್|
 ಶಕ್ಯಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಾಽತ್ಮಾವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಿತಮಾರೋಪಿತಯ್ಯವ ಅವಭಾಸತ ಇತಿ ತತ್ರ ಕ್ರಿಯಾ|

ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನೇ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನತ್ವಮ್

'ಜಗತ್ ಪ್ರಾಕ್ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧಾಭಿಧಾನಾನಂತರಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ
 ಸಮಬಲಪ್ರಮಣವಿರೋಧಸ್ಯ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನಸಂಘಾ ವಿಹಿತಾ| ಅತಸ್ತೇನೈವ ಕ್ರಮೇಣ
 ತಮುಪಪಾದಯತಿ—

ಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತಿ ಸಪ್ರತಿಸಾಧನತ್ವಾಚ್ಛ|

'ಜಗತ್ ಸತ್ಯಂ ಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವತ್' ಇತ್ಯಪಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಜಗನ್ನಿರ್ಧೇತಿ
 ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾ ಭವತಿ| ಚಶಬ್ದೇನ ಅಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಮುಪಾಧಿಂ ಸೂಚಯತಿ| ತದ್ಧಿ
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವ್ಯಾಪಕಂ ಶುಕ್ತಿ ರಜತಾದೌ ದೃಷ್ಟಮ್| ದೃಶ್ಯತ್ವಾವ್ಯಾಪಕಂ ಚ, ಚಗತಿ ದೃಶ್ಯತ್ವೇ
 ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪ್ಯಭಾವಾತ್| ಅತೋ ಜಗತೋ ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಂ ಅಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಂ
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವತ್ವಮಪಿ ವ್ಯಾವರ್ತಯತೀತಿ|

ಯದುಕ್ತಂ 'ಜಗನ್ನಿರ್ಧ್ಯಾ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುದ್ಧೇತಿ| ತದಯುಕ್ತಮ್| ಅನುಮಾನೇನ
 ಹ್ಯೇಷ್ಯತ್ಕಾಲೀನಬಾಧ್ಯತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯತೇ| ನ ಚ ತದಭಾವಂ ಗೋಚರಯಿತುಂ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೀಷ್ಟೇ ಯೇನ ತದ್ವಿರೋಧೋಽನುಮಾನಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್|
 ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ| ನ ಹಿ
 ಭಿನ್ನವಿಷಯಯೋರ್ಬಾಧ್ಯಬಾಧಕಭಾವೋಽಸ್ತಿ| ನ ಹಿ ಭವತಿ
 ಆಮಘಟಶ್ಯಾಮತಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಪಾಕರಕ್ತತಾಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಬಾಧ ಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯ ಪರಿಹರತಿ|

ಜಗತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗ್ರಾಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವೇ ಅನುಮಾನಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ
 ಗ್ರಾಹಿಣೋಽಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವಿಶೇಷಾತ್ ಉತ್ತರಕ್ಷಣೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ನ ಸೇತ್ಸ್ಯತಿ
 ಭೇದಾದಿವಾಕ್ಯಾನಾಮೇವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್|

Change 388 ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವಗ್ರಾಹಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತೇ
ಅನುಮಾನಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಹಿಣೋಽಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾವಿಶೇಷಾದುತ್ತರಕ್ಷಣೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ
ನ ಸೇತ್ಸ್ಯ ತೀತಿ ಭೇದಾದಿವಾಕ್ಯಾನಮೇವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ |

ಯೋ ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವಗ್ರಾಹಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಂ ಅಜ್ಞೇಕುರ್ಯಾತ್ ಸ
ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಜಗನ್ನಿರ್ಧ್ಯಾತ್ವಗ್ರಾಹಿಣಃ ಅನುಮಾನಸ್ಯ 'ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಞ್ಚನ'
ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಗಮಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಕೇನ ಗೃಹ್ಯತೇ? ಇತಿ | ನ ತಾವತ್ ಸ್ವೇನ |
ಸ್ವಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಷಯತ್ವಾನನುಭವಾತ್ | ನಾಪ್ಯನುಮಾನಾದ್ಯಂತರೇಣ
ಅನವಸ್ಥಾಪಾತಾತ್ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಚೇತ್ ತರ್ಹಿ ತಸ್ಯಾನುಮಾನಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಗ್ರಾಹಿಣ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್ ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ | ತಥಾ ಚ ನ
ತೇನೋತ್ತರಕ್ಷಣೇ ಅನುಮಾನಾದಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ | ಜಗನ್ನಿರ್ಧ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನಾದೇಃ
ಉತ್ತರಕ್ಷಣೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಸಿದ್ಧೌ ಚ 'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ' ಇತ್ಯಾದಿಭೇದವಾಕ್ಯಾನಾಂ 'ವಿಶ್ವಂ
ಸತ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿವಿಶ್ವಸತ್ಯತ್ವವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಾದ್ಯನುಮಾನಾನಾಂ
ಚೋತ್ತರಕ್ಷಣೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ | ಪರಸ್ಪರಾವಿರುದ್ಧಯೋ ಅನ್ಯತರನಿಷೇಧಸ್ಯ
ಅನ್ಯತರವಿಧಿನಾಂತರೀಯಕತ್ವನಿಯಮಾದಿತಿ | ನ ಚೋತ್ತರಕ್ಷಣೇ
ಅನುಮಾನಾದಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗ್ರಾಹಕಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನಂತರಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಉತ್ತರೀತ್ಯಾ
ತತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಭಾವಾಸ್ಯ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ |

ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಭಾವ್ಯರ್ಥಗ್ರಾಹಿತ್ವಮ್

ನನು ನ ಸರ್ವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಕಿಂ ತು?
ಸಾಕ್ಷಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮೇವ | ಸಾಕ್ಷೀ ತು ಏಷ್ಯದಪಿ ಗೃಹ್ಣಾತಿ | ಅತಸ್ತೇನ ಉತ್ತರಕ್ಷಣೇಽಪಿ
ಅನುಮಾನಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸೇತ್ಸ್ಯ ತಿ ಇತ್ಯಾಶ್ಚ ಪರಿಹರತಿ -

ತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧತ್ವಂ ಚೇಜ್ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವಮಪಿ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧಮ್ |

ಯದಿ ಅನುಮಾನಾದಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ಹಂತ ತರ್ಹಿ ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವಮಪಿ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ | ತಥಾ ಚ ಸಾಕ್ಷಿಣೋ ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಾಭಾವಾತ್
ತೇನ ಏಷ್ಯತ್ಕಾಲೀನಜಗದ್ಭಾವಾಭಾವಸಿದ್ಧಿಸಮ್ಭವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧೋಽನುಮಾನಸ್ಯ
ದುರ್ವಾರ ಏವೇತಿ |

**ಸಮ್ಯವಿತವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ವಿಶ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾ ಅವಿರೋಧಾಶಙ್ಕಾ
ತನ್ನಿರಾಸಶ್ಚ**

ಅನ್ಯಸ್ತಾಹ- ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ್ಷೇಣಾನುಮಾನಸ್ಯ ವಿರೋಧಃ| ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ತತ್ರ ತತ್ರ
ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೌ ವ್ಯಭಿಚಾರೋ ದೃಶ್ಯತೇ| ತತಶ್ಚ ನ ತತ್ರಮಾಣ್ಯೇ ವಿಶ್ವಾಸಃ ಸಮ್ಭವತಿ|
ಅವಿಶ್ವಸ್ತಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇನ ಚ ಕಥಮನುಮಾನಸ್ಯ ವಿರೋಧಃಸ್ಯಾತ್? ಇತಿ| ತತ್ರಾಹ -

ವ್ಯಭಿಚಾರಶ್ಚೇದ್ಯೇದಾಗಮಾರ್ಥಾನುಮಾನಿದೋಷತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯೇ ಚ ಸಮಃ|

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರದರ್ಶನಾತ್ ಅವಿಶ್ವಸನೀಯತ್ವಂ ವದನ್ ವಾದೀ ಪ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ 'ನೇಹ
ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಞ್ಚನ' ಇತ್ಯಾಗಮಸ್ಯ ಅಶೇಷಭೇದಾಭಾವೋಽರ್ಥಃ ದೃಶ್ಯತ್ವಾನುಮಾನಂ
ನಿದೋಷಂ, ಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಾದ್ಯನುಮಾನಂ ಸದೋಷಂ ಇತ್ಯಧ್ಯವಸಾಯಃ ಕೇನ
ಪ್ರಮಾಣೇನ? ಇತಿ| ನ ತಾವತ್ ಸ್ವೇನೈವ ಅನನುಭವಾತ್| ನಾಪ್ಯಾಗಮಾದ್ಯಂತರೇಣ|
ಅನವಸ್ಥಾಪಾತಾತ್| ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಚೇತ್, ತರ್ಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ತತ್ರ ತತ್ರ
ವ್ಯಭಿಚಾರದರ್ಶನಾತ್ ಇದಮಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮವಿಶ್ವಸನೀಯಂ| ತಥಾ ಚ ನ
ತೇನಾಗಮಾರ್ಥಾಧ್ಯವಸಾಯಃ ಸಿದ್ಧ ತೀತಿ| ಅನುಮಾಯಾ ಅನಿದೋಷತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯ
ಇತಿ ಚ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಯದ್ಯಪ್ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವಾನಿಷ್ಟಂ ಶಕ್ಯತೇ ವಕ್ತುಮ್ ತಥಾಪಿ
ತತ್ ಶಿಷ್ಟೈರೇವ ಶಕ್ಯತೇ ಜ್ಞಾತುಮಿತಿ ದೂಷಣಾಂತರಮೇವೋಕ್ತಮ್| ಅಭೇದಾಗಮಸ್ಯ
ಅಭೇದಾರ್ಥತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯಾನುಪಪತ್ತಿರೇವಾನಿಷ್ಟಾ|

ಆಧಿಕಂ ಚಾಹ -

ಅತ ಉತ್ತರದಿವನೇಽಭೇದವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಭೇದೋಽರ್ಥಃ ಸ್ಯಾತ್|

'ನೇಹನಾನಾ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಭೇದೋಽರ್ಥ ಇತ್ಯಧ್ಯವಸಾಯಾನುಪಪತ್ತೌ ಭೇದೋಽರ್ಥಃ
ಸ್ಯಾತ್| ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಯೋಃ ಅನ್ಯತರನಿಷೇಧಸ್ಯ
ಅನ್ಯತರವಿಧಿನಾಂತರೀಯಕತ್ವನಿಯಮಾದಿತಿ| ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ
ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇಽಪ್ಯಯಂ ದೋಷಃ ಸಮಾನ ಇತಿ ಸೂಚಯಿತುಂ
ಉತ್ತರದಿವಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ತಥಾ ಹಿ, ಯದಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿ ತರ್ಹಿ
'ನೇಹ ನಾನಾ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಅಭೇದೋಽರ್ಥ ಇತ್ಯಧ್ಯವಸಾಯಹೇತೋಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ
ತಥಾತ್ವಾಪತ್ತ್ಯಾ ಉತ್ತರದಿವನೇಽಪಿ ತದರ್ಥತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ
ಕೃತ್ವಾ ಆಹ - **ಅಥ ಇತಿ||**

ದೃಶ್ಯತ್ವಾನುಮಾನನಿದೋಷತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯಾಯೋಗೇ ಅನಿಷ್ಟಮಾಹ-

ನಿರ್ದೋಷಾನುಮಾಯಾಃ ಸದೋಷತ್ವಂ,

ನಿರ್ದೋಷತ್ವೇನಾಭ್ಯುಪಗತಾನುಮಾಯಾಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕ್ಷೇಣ ಕ್ವಚಿತ್ ವ್ಯಭಿಚಾರದರ್ಶನೇನ
ಅವಿಶ್ವಸನೀಯೇನ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾದ್ಯವಸಾಯಾನುಪಪತ್ತೌ ಸದೋಷತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ |
ಅಭಾವಾಭಾವೇ ಭಾವನಿಯಮಾತ್ | ಮಾನಸಿದ್ಧತ್ವಾದ್ಯನುಮಾನಂ
ಸದೋಷಮಿತ್ಯಾದ್ಯವಸಾಯಾನುಪಪತ್ತೌ ದೋಷಮಾಹ -

ಸದೋಷಾನುಮಾಯಾ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಂ |

ಸದೋಷಾನುಮಾಯಾಃ ಸದೋಷತ್ವೇನಾಭ್ಯುಪಗತಾಯಾ ಅನುಮಾಯಾಃ | ನ ಕೇವಲಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾವಿಶ್ವಸನೀಯತ್ವಾಜ್ಞೇಕೃತೌ ಆಗಮಾರ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾ | ಕಿಂ ತು
ಸರ್ವವ್ಯವಸ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೂಲತ್ವೇನ ನ ಕಾಽಪಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸಿದ್ಧತೀತಿ
ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರೋಚ್ಛೇದಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾಹ-

ಇತ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಾ |

ಉಕ್ತಪ್ರಕಾರಸೂಚನಾರ್ಥ ಇತಿ ಶಬ್ದಃ |

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದೀನಾಮದೂಷಣತ್ವಮ್

ಯದುಕ್ತಂ ಹೇತುಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿರವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಹೇತುವಿರೋಧ ಇತಿ ತದಯುಕ್ತಮ್ |
ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಿಸಾಧ್ಯಾಸಿದ್ಧಿವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧೀನಾಮಪಿ ಹೇತುವಿರೋಧಿತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ಆಶ್ರಯಸಾಧ್ಯವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧಯೋ ನ ದೂಷಣಂ |

ಅಶ್ರಯಸಿದ್ಧಿವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧೀ ದರ್ಶಿತೇ | ತತಃ ಪ್ರಾಕ್ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ
ಸಾಧ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಃ | ಯಥಾ 'ಇಯಂ ಭೂಃ ಶಶವಿಷಾಣೋಲ್ಲಿಖಿತಾ ಭೂತ್ವಾತ್' ಇತಿ |

ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞಸ್ಯೈವ ದೋಷತ್ವಾದಿವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕತ್ವಮ್

ಕುತೋ ನ ದೂಷಣಮಿತ್ಯಾಹ-

ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞಾಭಾವಾತ್ |

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದೀನಾಮದೂಷಣತ್ವಾಜ್ಞೇಕಾರೇ ಅನಿಷ್ಠಪ್ರಸಜ್ಞಾಭಾವಾತ್ ನ
ದೂಷಣಮ್ | ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞಾಭಾವೇಽಪಿ ಕಥಮದೂಷಣಮ್ ? ಇತ್ಯಾಹ-

ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞೇನ ಹಿ ದೋಷತ್ವಾದೋಷತ್ವೇ ಕಲ್ಯೇ |

ಯಸ್ಯ ದೋಷತ್ವಾನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಅನಿಷ್ಠಪ್ರಸಜ್ಞಃ ತಸ್ಯದೋಷತ್ವಮ್ | ಯಥಾ
ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧೇಃ ಅದೋಷತ್ವೇ ಹೃದಾದೇರಗ್ನಿಮತ್ಪ್ರಸಜ್ಞೇನ ದೋಷತ್ವಮ್ | ಯಸ್ಯ ಚ
ಅದೋಷತ್ವಾನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಅನಿಷ್ಠಪ್ರಸಜ್ಞಃ ತಸ್ಯ ಅದೋಷತ್ವಮ್ | ಯಥಾ ವ್ಯಾಪ್ತೇಃ

ಅದೋಷತ್ವಾನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಸಾಧ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಪ್ರಸಜ್ಞೇನ ಅದೋಷತ್ವಮ್ | ಏವಂ
ದೋಷತ್ವಾದೇರತಿಪ್ರಸಜ್ಞಾಧೀನತ್ವಾತ್ ಅತ್ರ ಚ ತದಭಾವಾತ್ ನ ದೋಷತ್ವಮ್ | ಅತ್ರ
ಅದೋಷತ್ವೋಕ್ತಿಃ ದೃಷ್ಟಾಂತತಯಾ ಉಪಯುಜ್ಯತೇ | ಅತಿಪ್ರಸಜ್ಞಶಬ್ದೇನ
ಭಾವಾಭಾವಾವುಪಲಕ್ಷ್ಯ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೋಕ್ತಿರ್ವಾ |

ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮುಚಿತದೇಶಾಸಿದ್ಧೋರೇವ ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಮ್

ಇತೋಪಿ ನಾಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದೇದೋಷತ್ವಮಿತ್ಯಾಹ—

ವ್ಯಾಪ್ತೀರೇವ ಹಿ ಪ್ರಯೋಜಿಕಾ |

ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧೌ ಹಿ ಸಾಧನಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತೀರೇವ ಪ್ರಯೋಜಿಕಾ | ನ ತು ಸದಾಶ್ರಯತ್ವಂ
ಸಾಧ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರೇಕಾಧಿಕರಣತ್ವಂ ವಾ | ವ್ಯತಿರೇಕಾಭಾವಾತ್ | ನ ಹಿ
ಸತ್ಯಾಂ ವ್ಯಾಪ್ತೌ ದೋಷಾಂತರಾಸಂಪರ್ಕಾರ್ಥಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾದಿನಾ ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿದೃಷ್ಟೇತಿ |
ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಥಲೇ ಸಿದ್ಧಿಶ್ಚೇತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ | ಹೇತುಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿರಿತಿ
ಹ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಏಕಾರನ್ನು ಸದಾಶ್ರಯತ್ವಾದಿವ್ಯಾವರ್ತಕಃ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಮತ್ಸಾಧನಂ ಹಿ
ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಥಲೇ ವಿದ್ಯಮಾನಂ ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಥಲೇ ಸಾಧ್ಯಂ ಪ್ರಯೋಜಯತಿ |

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದಿಸ್ಥಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮರ್ಥನಮ್

ಮಿಮತೋ ಯದಿ ವ್ಯಾಪ್ತೀರೇವ ಪ್ರಯೋಜಿಕಾ? ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ಅಸತ್ಯಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತೀರಸ್ಯೇವ |

ಪ್ರಯೋಜಿಕಾ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಅಸತ್ಯಪ್ಯಾಶ್ರಯೇ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರಸ್ಯೇವ | 'ವನ್ಯಾ
ಸುತೋ ನ ವಕ್ತಾ ಅಚೇತನತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದೌ ದರ್ಶನಾತ್ | ಅತೋ
ನಾಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಿದೂಷಣಮಿತಿ |

ತಥಾ ಅಸತ್ಯಪಿ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರೇಕಾಧಿಕರಣತ್ವೇ ಪ್ರಯೋಜಿಕಾ ವ್ಯಾಪ್ತೀರಸ್ಯೇವ |
ಚನ್ನೋದಯಾದಿನಾ ಸಮುದ್ರವೃದ್ಧ್ಯಾ ದ್ಯನುಮಾನದರ್ಶನಾತ್ | ಅತೋ ನ
ವ್ಯಥಿಕರಣಾಸಿದ್ಧಿರಪಿ ದೂಷಣಮಿತಿ |

ಅಸಾದಾಶ್ರಯಸ್ಯ ಹೇತೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಬಾಧಕಂ ಚಾಹ—

ಅಸದಾಶ್ರಯಸ್ಯ ಸಾಧಕತ್ವಂ ನೇತ್ಯಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಿನಾ ಕಥಂ ನಿವಾರ್ಯತೇ?

'ಅಸದಾಶ್ರಯಸ್ಯ ಸಾಧಕತ್ವಂ ನ' ಇತಿ ಬ್ರುವಂಸ್ತತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣಮಾಚಷ್ಟೇ ನ ವಾ | ನ
ದ್ವಿತೀಯಃ | ಪ್ರಮಾಣಂ ವಿನಾ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧೇರಭಾವಾತ್ | ಆದ್ಯೇ ನ ತಾವತ್
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಗಮೋ ವಾ ತತ್ರಾಸ್ತಿ | ಅತೋಽನುಮಾನಮೇವ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತತ್ ಕಿಮಸತ್

ತದಾಶ್ರಯಂ ಹೇತುಂ ವಾ ಪಕ್ಷೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ? ಅತೋಽನುಮಾನಮೇವ ವಾಚ್ಯಮ್ |
 ತತ್ ಕಿಮಸತ್ ತದಾಶ್ರಯಂ ಹೇತುಂ ವಾ ಪಕ್ಷೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ?
 ಉಭಯಮಪ್ಯಸದಾಶ್ರಯಂ ಸ್ಯಾತ್ | ಸತಃ ಅಸದ್ಧರ್ಮತ್ವಾನಙ್ಗೇಕಾರಾತ್ | ತತ್ರ
 ಪ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ, ತಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿರಸ್ತಿ ನ ವಾ? ಇತಿ | ನಾದ್ಯಃ ಸರ್ವತ್ರಾಪಿ ತತ್ರ ಸಙ್ಗಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯೇ
 'ಅಸದಾಶ್ರಯಸ್ಯ ಸಾಧಕತ್ವಂ ನ' ಇತಿ ನಿವಾರಣಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ | ಅವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ
 ಸಾಧನಬಾಧನಾನಙ್ಗತ್ವಾದಿತಿ |

ನನ್ದಸತೋ ನಿರ್ಧರ್ಮಕರ್ತೇನ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಾಶ್ರಯತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ
 ಕಥಮಸದಾಶ್ರಯೋ ಹೇತುಃ ಸಾಧಕಃ ಸ್ಯಾತ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಅಸದಾಶ್ರಯಸ್ಯೇತಿ || ಅತ್ರ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ತದ್ವತೋಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರಾಶ್ರಯತ್ವಮುಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ |
 ಪ್ರಾಗಪಿಹೇತುಸಮುಚ್ಚಯೇ ಅತ್ರಾಸದ್ವಿಷಯವ್ಯವಹಾರಾಂತರಾನುಪಪತ್ತಿಂ
 ಸಮುಚ್ಚಿನೋತಿ | ಅನ್ಯತ್ಸಮಾನಮ್ |

ಇತೋಽಪಿ ನ ನಿರ್ಧರ್ಮಕರ್ತೇನ ಅಸತಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಾಶ್ರಯತ್ವಭಾವೋವಾಚ್ಯ
 ಇತ್ಯಾಹ -

ಅಸದಾಶ್ರಯಮಿತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣತ್ವಸಮ್ಮವೇ ಕಥಮವ್ಯಾಪ್ತಿಃ |

'ಅಸದಾಶ್ರಯಂ ಸಾಧನಂ ನ ಸಾಧಕಂ' ಇತಿ ವದತಾ ಅಸತಃ ಸಾಧನವ್ಯಾವರ್ತಕತಯಾ
 ತದ್ವಿಶೇಷಣತ್ವಂ ಅಙ್ಗೇಕೃತಮೇವ | ಅನ್ಯಥಾ ತಥಾ ವಕ್ತುಮೇವಾಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ | ಏವಂ ಚ
 ಅಸತೋ ವಿಶೇಷಣತ್ವಲಕ್ಷಣಧರ್ಮಸಮ್ಮವೇ ಕಥಂ
 ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಧರ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಾಸಮ್ಮವಃ? ವಿಶೇಷ ಹೇತ್ವಭಾವಾದಿತಿ | ಏಂ
 ಅಸದಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಆಶ್ರಯಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ಮತಂ ನಿರಾಕೃತಮ್ |

ಅಭಾವಪಕ್ಷಕಾನುಮಾನಸ್ಯ ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧತಾನಿರಾಸಃ

ಯೇ ಪುನರಭಾವಸ್ಯ ನಿರ್ಧರ್ಮಕತ್ವಾತ್ ತದಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಿದೂಷಣಂ
 ಬ್ರುವತೇ ತನ್ನಿರಾಸಾಯಾಹ -

ನ ಚಾತ್ಯನ್ತಾಭಾವೋಽಪಿ ಸರ್ವಧರ್ಮರಹಿತಃ |

ಕಿಮುತ ಪ್ರಾಗಭಾವಾದಿಃ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಪ್ರತಿಯೋಗಿಕ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಕುತೋ ನ ? ಇತ್ಯತ
 ಆಹ -

ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದ್ಯನುಭವಾತ್ |

ಅನುಭೂಯಂತೇ ಹಿ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾಭಿಧೇಯತ್ವಾದಯಃ ಅತ್ಯನ್ತಾಭಾವೇಽಪಿಧರ್ಮಾಃ
ಕಥಮನ್ಯಥಾ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಧರ್ಮರಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಜಾನೀಯಾತ್? ಕಥಂ ಚ ಶಿಷ್ಯಂ
ಪ್ರತ್ಯುಪದಿಶೇತ್? ಅನುಪದಿಷ್ಟಶ್ಚ ಕಥಮಸೌ ಜಾನೀಯಾತ್? ಇತಿ|

ಸಾಧ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧೇರದೂಷಣತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್

ಹೇತ್ವಂತರೇಣ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಹೇತೋಃ ಸಾಧಕತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ—

ಪರಿಶೇಷಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮಾಚ್ಚ|

ಪರಿಶೇಷಸ್ಯ ಅರ್ಥಾಪತ್ತೇಶ್ಚ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತಾವತ್ ಸರ್ವೈರಜ್ಞೇಕೃತಮ್| ತತ್ಸಾಧ್ಯಂ
ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಮಪಿ ದೃಶ್ಯತೇ| ಅತೋ ನ ಕುತ್ರಾಪಿ ಸಾಧ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧೇರದೂಷಣತ್ವಮ್|
ಇತೋಽಪಿ ನಾಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಅಸಾಧಕತ್ವಮಿತ್ಯಾಹ—

ವಿಮತಂ ಸಕರ್ತೃಕಮಿತ್ಯತ್ರ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸ್ಯ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಬಲೇನ ಸಿದ್ಧಜ್ಞೇಕಾರಾತ್|

‘ಭೂಭೂಧರಾದಿಕಂ ಸಕರ್ತೃಕಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ ಘಟವತ್’ ಇತ್ಯನುಮಾನೇನ ಪರೈಃ
ಈಶ್ವರೇ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸಿದ್ಧಿರಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ| ಯದ್ಯಪಿ ಕಾರ್ಯತ್ವವಂ ಸಕರ್ತೃಕತ್ವಮಾತ್ರೇಣ
ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಭೂಭೂಧರಾದಿಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಬಲೇನ ಸರ್ವಜ್ಞಮೇವ ಕರ್ತಾರಂ ಗಮಯತಿ|
ಉಪಾದಾನಾದಿವಿಷಯಜ್ಞಾನವತ್ ಏವ ಕರ್ತೃತ್ವಾತ್| ನ ಚ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್|
ಅತಸ್ತದ್ವತ್ ನ ಕುತ್ರಾಪಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ದೂಷಣತ್ವಮಿತಿ| ಅನೇನೈವ
ವ್ಯಧಿಕರಣತ್ವೇಽಪಿ ಸಾಧಕತ್ವಂ ಚೋಪಪಾದಿತಂ ಭವತಿ| ಭೂಭೂಧರಾದಿನಿಷ್ಠೇನ
ಕಾರ್ಯತ್ವೇನ ಹೇತುನಾ ಈಶ್ವರೇ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸಿದ್ಧಿಜ್ಞೇಕಾರಾತ್ ನ ಕುತ್ರಾಪಿ
ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರ್ವ್ಯಧಿಕರಣತ್ವಂ ದೂಷಣಮಿತಿ| ಏತೇನೈವ ಅವಯವನಿಯಮಶ್ಚ
ಪರಾಸ್ತಃ| ನ ಹಿ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಬಲೇನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸಿದ್ಧಾವವಯವನಿಯಮೋಽಸ್ತಿ|

ಪರಿಶೇಷಾರ್ಥಾಪತ್ಯೋರನುಮಾನತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್

ನನ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಯೋಃ ಪರಿಶೇಷಾರ್ಥಾಪತ್ಯೋಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮೇಽಪಿ
ಕಿಮಾಯಾತಮಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಸ್ಯಾನುಮಾನಶ್ಚ ಸಾಧಕತ್ವೇ? ಇತ್ಯತ ಆಹ —

ಪರಿಶೇಷೋಽರ್ಥಾಪತ್ತಿರನುಮಾನಮಿತ್ಯವಿಶೇಷಃ|

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಶೇಷಾದೇಃ ಸಾಧಕತ್ವೇ ಅನುಮಾನಸ್ಯೈವ ತದುಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್|
ಪರಿಶೇಷಾದಿರನುಮಾನಮಿತ್ಯನತಿಭಿನ್ನಾರ್ಥತ್ವಾತ್| ತತ್ಕುತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ —

ಉಪಪತ್ತಿ ಮಾತ್ರತ್ವಾತ್|

ಇಹೋಪಪತ್ತಿರನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿರ್ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ | ಪರಿಶೇಷಾರ್ಥಪತ್ಯೋಃ
ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿತ್ವೇಽಪಿ ಕುತೋಽನುಮಾನತ್ವಂ ? ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಉಪಪತ್ತೇಶ್ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಪೇಕ್ಷಾ ಸರ್ವತಾಽಙ್ಗೇಕಾರ್ಯೇತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾತ್ರೇಣ ಭೇದಃ|

ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿರ್ಹಿ ಕೇನಚಿತ್ ವಿನಾ ಕಸ್ಯಚಿದಸಮ್ಭವಃ| ಅಸಮ್ಭವಶ್ಚ ನ
ತಾವದನುತ್ತತ್ತಿಃ| ಬಹಿರ್ಭಾವಾದಿನಾಽಪಿ ಗೃಹಾಭಾವಾದೇರಜನ್ಯತ್ವಾತ್|
ಅತೋಽನವಸ್ಥಾನಮೇವಾಸಮ್ಭವ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್| ತಸ್ಯ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಪೇಕ್ಷಾ ಸರ್ವಥಾ
ಅಙ್ಗೇಕಾರ್ಯಾ| ಕೇನಚಿದ್ವಿನಾ ಕಸ್ಯಚಿದನವಸ್ಥಾನಂ ಹಿ ತಯೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಿನಾ
ನೋಪದ್ಯತೇ| ವ್ಯಾಪ್ತಪೇಕ್ಷಯಾ ಅರ್ಥಾವಗಮಕಮನುಮಾನಮಿತಿ ಚೋಕ್ತಮ್|

ಏವಮಪಿ ಪರಿಶೇಷಾದೇರನುಮಾನತ್ವಾನಙ್ಗೇಕಾರೇ ಧೂಮೋಽಪ್ಯನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ
ಅಗ್ನಿಂ ಗಮಯನ್ ನಾನುಮಾನಂ ಸ್ಯಾತ್| ಅತೋ
ದುರ್ದರ್ಶನಾಭ್ಯಾಸವಿಶೇಷವಿಜೃಂಭಿತಾಗ್ರಹಮಾತ್ರೇಣ ಅನುಮಾನಾತ್
ಅರ್ಥಪತ್ತ್ಯಾದೇರ್ಭೇದೋ ವಾದಿಭಿರಙ್ಗೇಕ್ರಿಯತೇ ಇತಿ|

ಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ ಉಪಮಾನಸ್ಯಾಪ್ಯನುಮಾನತ್ವಂ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ ಸಾಧಯಿತುಮಾಹ -

ಉಪಮಾನಸ್ಯಾಪಿ |

ಅಪಿಪದೇನ 'ಆಗ್ರಹಮಾತ್ರೇಣ ಭೇದಃ' ಇತ್ಯನುಕೃಷ್ಯತೇ| ಕುತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪತ್ವಾತ್|

ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಾಪೇಕ್ಷಮರ್ಥಗಮಕಂ ಹ್ಯನುಮಾನಮ್| ಉಪಮಾನಸ್ಯಾಪಿ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ ನಾನುಮಾನಾತ್ ಭೇದಃ | ಕಥಮುಪಮಾನೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ?
ಇತ್ಯತಸ್ತಾಮುಪಪಾದಯತಿ-

ನ ಹಿ ಸ್ವಸದೃಶೇನಾಸದೃಶಂ ಕೃಚಿದ್ವೃಷ್ಟಂ|

'ಯೋ ಯದ್ಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಸ ತೇನ ಸದೃಶಃ' ಇತಿ ಹಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪಮಾನೇ
ವಿವಕ್ಷಿತಾ| 'ನ ಹಿ ಯತ್ ಯೇನ ಸದೃಶಂ ತತ್ ತೇನ ಅಸದೃಶಂ ಕ್ವಾಪಿ ದೃಷ್ಟಮ್'
ಯೇನೇಯಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿರನುಪಪನ್ನಾ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಮೀಮಾಂಸಕೋಪಮಾನಸ್ಯ
ವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪಪಾದಿತಾ ಭವತಿ| ನೈಯಾಯಿಕೋಪಮಾನೇಽಪಿ ನ ಹಿ ಯೋಽಗೋತ್ಸೇ ಸತಿ
ಗೋಸದೃಶಃ ಅಸೌ ಗವಯಶ್ಚವಾಚ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯೋ ದೃಷ್ಟ' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪೇಣ
ವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪಪಾದನೀಯಾ|

ಅನುಪಲಭ್ಯೇರನುಮಾನತ್ವಸಮರ್ಥನಮ್

ಅಭಾವಪ್ರಮಾಣಸ್ಯಾಪಿ ಅನುಮಾನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಮುಪಾದಯತಿ—

ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯೇಶ್ಚ ಲಿಙ್ಗತ್ವಮ್ |

ಭಾವಾನುಪಲಭ್ಯಿರಭಾವಪ್ರಮಾಣಮಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ | ಸಾಪಿ ಅರ್ಥೇ ಲಿಙ್ಗಮೇವ | ನ ತು
ಪೃಥಕ್ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಕುತಃ? ನ ಹ್ಯನುಪಲಭ್ಯಿಮಾತ್ರಮಭಾವಗಮಕಮಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ | ಕಿಂ
ತು? ಉಪಲಭ್ಯಿಯೋಗ್ಯಸ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯಿಃ | ತಥಾಪಿ ಕುತೋಽನುಮಾನತ್ವಂ ಇತ್ಯತ ಆಹ—

ಅವಿಶೇಷಾತ್ |

ಅನುಪಲಭ್ಯಿಮಭಾವಪ್ರಮಾಣಮಜ್ಞೇಕುರ್ವತಾ ಯೋಗ್ಯಸ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯಿರಿತಿ
ಕಸ್ಮಾದುಚ್ಯತೇ? ಅನುಪಲಭ್ಯಿಮಾತ್ರಸ್ಯ ಅಭಾವವ್ಯಭಿಚಾರಾದಿತಿ ಚೇತ್ | ತತ್ ಕಿಂ
ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯಿರಭಾವಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ? ಬಾಧಮತಿ ಚೇತ್ ತರ್ಹಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಾಪೇಕ್ಷ
ಅರ್ಥಂ ಗಮಯತೀತ್ಯಜ್ಞೇಕೃತಂ ಸ್ಯಾತ್ | ತಥಾ ಚ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನುಮಾನದವಿಶೇಷಾದನುಮಾನಮೇವೇತಿ | ಕಿಂ ಚಾನುಪಲಭ್ಯೇರಭಾವಗಮಕತ್ವೇ
ಅಭಾವತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್ ಅನುಪಲಭ್ಯಿನ್ತರಾಪೇಕ್ಷೇತ್ಯನವಸ್ಥಾ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾಹ —

ಅವಿಶೇಷಾತ್ |

ಅಸ್ಮತ್ ಪಕ್ಷೇ ಸ್ವಪ್ರಾಕಾಶ ಸಾಕ್ಷಿಸಿದ್ಧತ್ವಾದದೋಷಃ |

ನ ಚ ವಾಚ್ಯಮನುಪಲಭ್ಯಿರಜ್ಞಾತೃವಾರ್ಥಂ ಬೋಧಯತೀತಿ | ತಥಾ
ಸತ್ಯನುಪಲಭ್ಯಿತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್ ಸುಷುಪ್ತಾದಾವಪಿ ಬೋಧಯೇದಿತ್ಯಾಹ—

ಅವಿಶೇಷಾತ್ |

ನ ಚ ಚಕ್ಷುರಾದಿವದುಪಪತ್ತಿಃ | ತಸ್ಯ ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗಾದಿವಿಶೇಷಾಪೇಕ್ಷತ್ಯಾತ್ |
ಅನುಪಲಭ್ಯೇಸ್ತದಭಾವಾದಿತ್ಯಾಹ —

ಅವಿಶೇಷಾತ್ |

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದಿಷು ಸರ್ವಾನುಮಾನದೋಷಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ತ್ರಿವಿಧೋ ವಿರೋಧ ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಸ್ಯೋಪಯೋಗಮಾಹ —

ಉಕ್ತದೋಷೇಷ್ಟೇವಾಶೇಷಾನುಮಾನದೋಷಾಣಾಮನ್ತರ್ಭಾವಃ |

ಯೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದಯಃ ದೋಷಾ ಉಕ್ತಾಃ ತೇಷ್ಟೇವ
ಅಶೇಷಾನುಮಾನದೋಷಾಣಾಂ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾದಿನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಃ | ಅತೋ
ನೋಕ್ತದೋಷಾತಿರೇಕ ಇತಿ | ತತ್ರ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಃ ಕಾಲಾತೀತಃ |

ಸಮಬಲೇನ ಹೇತ್ವಂತರೇಣ ವಿರೋಧಃ ಸನ್ನೇಹತೋ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಿಃ
ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಶ್ಚೇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಚೇತ್ ಪ್ರಕರಣಸಮಃ | ಅಸಿದ್ಧಿಃ
ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಿಃ | ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದೇರಾಧಿಕ್ಯೇ ಅನ್ತರ್ಭಾವಃ |

ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧವಿರುದ್ಧಾನೈಕಾಂತಿಕಾನಧ್ಯವಸಿತಾನಾಮವ್ಯಾಪ್ತೌ ಆದ್ಯಸ್ಯ
ಸಾಧ್ಯಸಮ್ಪನ್ಭಾವಾತ್ | ಉತ್ತರಯೋಸ್ತು ವಿಪಕ್ಷವೃತ್ತಿತ್ವೇನ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ |
ಅನಧ್ಯವಸಿತಸ್ಯಾಪಿ ಪಕ್ಷ ಏವ ವರ್ತಮಾನತ್ವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತೇರಗ್ರಹಣಾತ್ |
ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ತತ್ರ ಗೃಹ್ಯತಾಮಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಾಭಾವೇ ಸಪಕ್ಷಮಾತ್ರಭಾವೇ
ವಾ ತದಯೋಗಾತ್ | ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಭಾವೇ ಚ ಅನ್ಯಸ್ಯೈವ ಪ್ರಥಮಪ್ರಾಪ್ತತ್ವೇನ ಸತ್ಯಪಿ
ಸಪಕ್ಷೇ ತದನುಪಲಬ್ಧೌ ವ್ಯಾಪ್ತನಿಶ್ಚಯಾತ್ | ಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ಯನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿವತ್
ಅಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಕಿಂ ನ ಗೃಹ್ಯತೇ? ಇತಿ ಚೇನ್ನ | ಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶೇಽಪಿ ಅವೃತ್ತ್ಯಾ ಕಿಮತ್ರ
ವ್ಯಾಪ್ತಿರೇವ ನಾಸ್ತಿ? ಉತ ಸಪಕ್ಷೈಗದೇಶವೃತ್ತಿವತ್ ಅಸ್ತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ? ಇತಿ
ಸನ್ನೇಹಾವಸ್ಥನ್ನನಾತ್ |

ವ್ಯತಿರೇಕತೋಽನೈಕಾಂತಿಕ ಏವಾನಧ್ಯವಸಿತ ಇತ್ಯೇಕೇ | ತದಸತ್ | ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷರಹಿತೇ
ತದಯೋಗಾತ್ | ಅಸಿದ್ಧವಿರುದ್ಧಯೋರಪಿ ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಜ್ಞಾಚ್ಛೇತಿ |

ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧ ಏವ ಉದಾಹರಣಾಭಾಸಾನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಃ | ಆಶ್ರಯಹೀನತ್ವಂ
ಪೂರ್ವವತ್ ಅದೂಷಣಮ್ | ಅವ್ಯಾಪ್ಯಭಿಧಾನಂ ನ್ಯೂನೇ ವಿಪರೀತ ವ್ಯಾಪ್ಯಭಿಧಾನಂ
ಅಸಂಭೃತೌ | ತರ್ಕಪರಾಹತೇರಸಿದ್ಧ್ಯಾ ದಾವಿತಿ |

ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಅಸಿದ್ಧಾವನ್ತರ್ಭಾವಃ

ತಥಾಪಿ ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಂ ಹೇತೋರ್ದೂಷಣಾನ್ತರಮಸ್ತೀತ್ಯತ ಆಹ -

ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟೋಽಸಿದ್ಧಃ |

ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಅಗ್ನಿಮತ್ವಾದಿತಿ ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟೋ ಹೇತುರಸಿದ್ಧ ಏವಾನ್ತರ್ಭವತಿ |
ಸಾಧ್ಯಮೇವ ಹ್ಯತ್ರ ಹೇತುಃ | ನ ಹಿ ಸಾಧ್ಯಂ ಸಿದ್ಧಮ್ | ವ್ಯಾಹತೇರೇವ | ನ ಚ ವಾಚ್ಯಂ
ಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟೋ ಹೇತುರವ್ಯಾಪ್ತೌ ಕಿಂ ನಾನ್ತರ್ಭವತಿ? ವ್ಯಾಪ್ತೇರುಭಯಧರ್ಮತ್ವೇನ
ಸ್ವೇನೈವ ಸ್ವಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೋಗಾದಿತಿ | ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಥಲೇ ಲಿಙ್ಗದರ್ಶನಾನನ್ತರಂ ಹಿ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಥಿತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ | ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯಭೂತಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ಅದರ್ಶನೇನೈವ
ಅನುಮಾನದೋಷಸಿದ್ಧೌ ವ್ಯಾಪ್ತಿಚಿಂತಾಯಾ ಏವಾನುದಯಾತ್ |

ಆಶ್ರಯಾಸಿಧ್ಧಿರದೂಷಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತತ್ ಕಿಂ ಸರ್ವಾಪಿ? ನ
ಧರ್ಮ್ಯಭಾವಾದಿನಿಮಿತ್ತೈವ | ಯದಭಾಷತಾಅಸತ್ಯವಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಸ್ತೀತ್ಯಾದಿ |

ತರ್ಹಿ ಸಿಧ್ಧಸಾಧಕತ್ವಂ ದೋಷಾನ್ತರಮಸ್ತೀತ್ಯತ ಆಹ-

ಸಿಧ್ಧಸಾಧಕೋಽಸಂಭೂತಃ |

ಬುಭುತ್ಸಿ ತಸಾಧನಸ್ಯೈವ ಸಂಭೂತತ್ವಾತ್ಸಿಧ್ಧಸಾಧಕೋಽಸಂಭೂತೋ ಭವತಿ |

ಭಾಟ್ಟಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಕರಣಮ್

ಏವಂ ಪ್ರಮಾಣತದಾಭಾಸಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪ್ಯ ಸ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣದೃಢೀಕರಣಾಯ
ವಾದ್ಯನ್ತರೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾನಿ ನಿರಾಕುರ್ವನ್ ಭಾಟ್ಟಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ ತಾವನ್ನಿರಾಚಷ್ಟೇ-

ನ ಪ್ರಮಾಸಾಧನಂ ಪ್ರಮಾಣಮ್ |

ಪ್ರಮೇಯಗತಂಜ್ಞಾತತಾಪರಪರ್ಯಾಯಂಪ್ರಾಕಟ್ಯಂ ಪ್ರಮೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ತತ್ಸಾಧನಂ
ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಅತ್ರಪ್ರಮಾಗ್ರಹಣಂ ಕುಲಾರಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥಮ್ | ಸಾಧನಗ್ರಹಣಂ
ಪ್ರಮಾಯಾಮತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಂಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಾವಸಂಭವಂ ಚ ವ್ಯವಚ್ಛಿನತಿ | ನ
ಚೇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾದಾವವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಮುಖ್ಯತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್ | ನ ಚ
ಭ್ರಮಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಅರ್ಥಾನುಸಾರಿಣೋ ಜ್ಞಾತತಾ ವಿಶೇಷಸ್ಯೈವ ಪ್ರಮಾತ್ವಾತ್ |
ಭ್ರಮಾದಿನಾ ಚ ತದಜನನಾತ್ | ಇದಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾಕಾರೇಣ ಜನನೇಽಪಿತತ್ರ
ಪ್ರಮಾಣ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ | ಜ್ಞಾತೇ ಪುನರ್ಜ್ಞಾತತಾನುದಯೇನ ನ ಸ್ಮೃತಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ |
ಸಾಧನಗ್ರಹಣೇನೈವ ಪ್ರಮಾತ್ರಾದಿವ್ಯುದಾಸ ಇತಿ | ತದೇತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ನೋಪಪದ್ಯತೇ |
ಕುತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ |

ಪ್ರಮೇಯಾಶ್ರಯಾಯಾಃ ಪ್ರಮಾಯಾ ಏವಾಭಾವೇನ ಅಸಂಭವಿತ್ವಾದಯುಕ್ತಮಿದಂ
ಲಕ್ಷಣಮ್ | ನ ಹಿ ಪ್ರಮೇಯನಿಷ್ಠಪ್ರಮಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ತಿ | ಜ್ಞಾತೋ ಘಟಃ, ಪ್ರಕಟೋ
ಘಟಃ ಇತಿ ಪ್ರಮೇಯಧರ್ಮತಯಾ ಪ್ರಮಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ ಏವಾನುಭೂಯತ ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್-
ಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತೇತಿ || ಜ್ಞಾತೋ ಘಟಃ ಇತ್ಯಾದೌ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮೇವಪ್ರಮೇಯವಿಶೇಷಣತಯಾ
ದೃಶ್ಯತೇ | ನ ತು ತತೋಽನ್ಯಾ ಪ್ರಮೇತಿ | ನ ಚಾತ್ಮಧರ್ಮಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ಪ್ರಮೇಯವಿಶೇಷಣತಾಸನುಪಪತ್ತಿಃ | ಇಷ್ಟೋ ಘಟಃ ಇತ್ಯಾದಾವಪಿ ತದಭಾವಾಪಾತಾತ್ |
ವಿಷಯವಿಷಯೀಭಾವಾತ್ ತತ್ರೋಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ಸಮಂ ಪ್ರಕೃತೇಪಿ | ನ ಚವಾಚ್ಯಂ
ಜ್ಞಾತತಾಸಭಾವೇ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಿಷಯನಿಯಮ ಏವ ಅಯುಕ್ತಃ | ಯದಾಕಾರಂ ಯತ್

ವಿಜ್ಞಾನಂ ತತ್ ತದ್ವಿಷಯಮಿತಿ ಹಿ ಬೌದ್ಧಾನಾಮೇವ ಶೋಭತ ಇತಿ | ತಥಾ ಸತಿ
ಇಚ್ಛಾದೀನಾಮಪಿ ವಿಷಯನಿಯಮಾಭಾವಾಪ್ರಸಂಗಾದಿತಿ || ಕರಣವಿಷಯತಯಾ
ತತ್ಪ್ರೋಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ತುಲ್ಯಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ತೇನೈವ ಜ್ಞಾನೇನ ಅತ್ಯೈವ ಜ್ಞಾತತಾ
ಜಾಯತ ಇತಿ ನಿಯಮೋ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ |

ಮೀಮಾಂಸಕೈಕದೇಶ್ಯಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಕರಣಮ್

ಅನ್ಯಸ್ತಾಹ, ಪ್ರಮಾಸಾಧನತ್ವಮೇವಲಕ್ಷಣಮ್ | ಪ್ರಮಾ ಚ ನಾರ್ಥಪ್ರಾಕಟ್ಯಮ್ | ಕಿಂ ತು?
ಅಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮ್ | ಅತೋ ನೋಕ್ತದೂಷಣಮಿತ್ಯತ ಆಹ—

ನ ಚಾಜ್ಞಾತಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೇವ ಪ್ರಮೇತ್ಯತ್ರ ಕಿಂಚ್ಚಿನ್ನಾನಮ್ |

ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರಿತಿ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮುಚ್ಯತೇ | ಅಜ್ಞಾತೇತಿ ಸ್ಮೃತಿಸಾಧನವ್ಯದಾಸಾರ್ಥಮ್ |
ಯಥಾರ್ಥಗ್ರಹಣಂ ಭ್ರಮಾದಿಸಾಧನವ್ಯದಾಸಾರ್ಥಮ್ | ಅಸ್ತು ನಾಮ ಅಜ್ಞಾತಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಃ
ಪ್ರಮಾತತ್ಸಾಧನಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ತಥಾಪಿ ನ ಲಕ್ಷಣಮೇತದ್ಯುಕ್ತಮ್
ಜ್ಞಾತಪರಿಚ್ಛಿತ್ತೇರಪಿ ಪ್ರಮಾತ್ವೇನ ತತ್ಸಾಧನಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತೇಃ | ನ ಹಿ
ಜ್ಞಾತಪರಿಚ್ಛಿತ್ಯಾದೇಃ ಅಮಾತ್ವಾದೌ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ತಿ | ಜ್ಞಾತಪರಿಚ್ಛಿತ್ಯಾದೇಃ ಪ್ರಮಾತ್ವಾದೌ
ಸ್ಮೃತ್ಯಾದೇರಪಿ ತತ್ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತ ಆಹ —

ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಮೇವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತ್ಯಙ್ಗೇಕಾರಾತ್ |

ಸ್ಮೃತ್ಯಾದೇಃ ಪ್ರಮಾತ್ವಾದಿಪ್ರಸಂಗೋ ನಾನಿಷ್ಠಃ | ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಮೇವ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತ್ಯಙ್ಗೇಕುರ್ವದ್ಭಿಃ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಕಸ್ಯ ಪ್ರಮಾತ್ವಾದೇರಙ್ಗೇಕೃತತ್ವಾದಿತಿ |

ಪ್ರಾಭಾಕರಾಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣನಿರಾಸಃ

ಪ್ರಾಭಾಕರಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ ದೂಷಯತಿ—

ನ ಚಾನುಭೂತಿರೇವ ಪ್ರಮಾಣಮ್ |

ಸ್ಮೃತಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಜ್ಞಾನಮನುಭೂತಿಃ | ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಜಂ ಜ್ಞಾನಮ್ | ನ ಚ
ಅಯಥಾರ್ಥಾನುಭವೇ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | 'ಪ್ರಮಾಣಂ ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ನ ಪ್ರತ್ಯಯಃ'
ಇತ್ಯಙ್ಗೇಕೃತತ್ವೇನ ತತ್ಸ್ವರೂಪಸ್ಯೈವಾನಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ | ವ್ಯವಹಾರಸ್ತು
ಗ್ರಹಣಸ್ಮರಣಯೋರೇವ ಗ್ರಹಣಯೋರೇವ ವಾ ಸ್ವರೂಪತೋ ವಿಷಯತಶ್ಚ
ವಿವೇಕಾಗ್ರಹಮಾತ್ರೇಣ ಭವತೀತಿ | ಏತದಪಿ ಲಕ್ಷಣಮಯುಕ್ತಮ್ | ಕುತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ —

ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಾವ್ಯಾಪ್ತೇಃ |

ಆದಿಪದೇನ ವೇದಾದ್ಯನುಪ್ರಮಾಣಸಂಜ್ಞಾಹಃ

ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್

ಸ್ಮೃತ್ಯಾದೇಃ ಸತಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಭವೇದವ್ಯಾಪ್ತಿದೋಷಃ | ತದೇವ ಕುತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ -
ವೇದಾದಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ |

ಅತ್ರ ಆದಿಪದೇನ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗ್ರಹಣಮ್ | ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಲೌಕಿಕೇ | ನ ಹಿ ಸಾ ನಿರ್ಮೂಲಾ
ಯಾಧ್ಯಾಧ್ಯಹೇತುಸಿದ್ಧಾ | ಶ್ರೌತೀಚಾಸ್ತೀತ್ಯಾಹ-

‘ಸ್ಮೃತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಂ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ |
ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಧರ್ಮಾಧ್ಯರ್ಥೇ ಬುಭೂಷುಭಿಃ’ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ |

ಐತಿಹ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್

ನನ್ನಿದಂ ಶಾಸ್ತಿಕೇ ಕರ್ಮಣಿ ವೇತಾಲೋತ್ಥಾನಮಿವ | ಯಾವತಾ
ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಉದಾಹೃತಶ್ರುತೌ ಐತಿಹ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಂ
ಪ್ರಮಾಣಮಾಪತಿತಮಿತ್ಯತ ಆಹ-

ಐತಿಹ್ಯಮಾಗಮಭೇದಃ |

ಪುರಾವೃತ್ತೋಕ್ತಿರೈತಿಹ್ಯಮ್ | ತತ್ ಯಥಾರ್ಥಮಾಗಮ ಏವಾನ್ತರ್ಭವತಿ |
ಐತಿಹ್ಯಮಿತ್ಯಶೇಷಾಗಮೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಸ್ಮೃತಿಪದಞ್ಚಾಶೇಷಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ | ತಥಾ
ಚ ಕೇವಲಮೇಕಂ ಅನುಪ್ರಮಾಣಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಭೇದೇನ ತ್ರಿವಿಧಮಿತಿ ಚತುಷ್ಟಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ
ಭವತಿ |

ನೈಯಾಯಿಕಾಭಿಮತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣನಿರಾಸಃ

ನೈಯಾಯಿಕಲಕ್ಷಣಂ ನಿರಾಕರೋತಿ-

ನ ಚ ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನಂ ಪ್ರಾಮಾಣಮ್ |

ಸಮ್ಯಗ್ಗ್ರಹಣಂ ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯಾಪೋಹನಮ್ | ಅನುಭವ ಇತಿ
ಕುರಾರಾದೇರ್ನಿರಾಸಃ | ಜ್ಞಾನಗ್ರಹಣೇ ಸ್ಮೃತೌ ಪ್ರಸಜ್ಞಾದನುಭವಗ್ರಹಣಮ್ |
ಸಾಧನಗ್ರಹಣಂ ಫಲಾತ್ ಭೇದಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾತೃಪ್ರಮೇಯವ್ಯವಚ್ಛೇದಾರ್ಥಂ
ಚೇತಿ | ಏತದಪಿ ಲಕ್ಷಣಂ ನೋಪಪದ್ಯತೇ | ಕಸ್ಮಾತ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಾದಾವವ್ಯಾಪ್ತೇಃ |

ನೈಯೈಯಿಕೈಃ ಖಲ್ವೀಶ್ವರಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಜ್ಞೇಕೃತಮ್ | ಅತಃ ತಸ್ಮಿನ್ನೀಶ್ವರೇ
ತಜ್ಞಾನೇ ಅಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನೇ ಚಾವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾದಿದಮಲಕ್ಷಣಮ್ | ನ ಹೀಶ್ವರಾದೇಃ
ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನತ್ವಮಸ್ತಿ | ಈಶ್ವರಾತಿರಿಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಂ ತತ್ ಇತ್ಯಜ್ಞೇಕಾರೇಽಪಿ

ತಜ್ಞಾ ನಾದಾವವ್ಯಾಪ್ತಿರಪರಿಹಾರ್ಯವೇತಿ ಜ್ಞಾಪನಾಯ ಸ್ವರೂಪೇಣ
ತಜ್ಞಾ ನಗ್ರಹಣಮ್ | ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಮೇವ ನ ಭವತಿ | ಕಿಂ ತು? ತತ್ಪಲಮೇವ | ಅತಃ
ಕಥಂ ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತಿದೂಷಣಮ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾಚ್ಚ |

ಜ್ಞಾನಸ್ಯೇತಿ ಶೇಷಃ | ಚಶಬ್ದೇನ 'ಸ್ಮೃತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಂ
ಸಮುಚ್ಚಿನೋತಿ |

ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್

ಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಕ್ತುಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯನಿಷ್ಕೇಕಾರೇ ಬಾಧಕಂ ತಾವದಾಹ-

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನೇ ಚ |

ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾದಿತಿ ಚಶಬ್ದೇನ ಅನುಕೃಷ್ಯತೇ | ತಾದರ್ಥೇ ಸಪ್ತಮೀ |
ಸಾಕ್ಷಿಣೋಽಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕಂ ಸ್ಯಾತ್ |
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಭಾವಾತ್ | ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮಪಿ
ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನಮೇವ ಕಿಂಚಿತ್ ಅಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ | ಅತೋ ನ
ತಸ್ಯಾಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾಪಾತ ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ತತ್ರಪೃಷ್ಠೇಕಾರೇಽನವಸ್ಥಿತೇಃ |

ಯದಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನಂ ಪ್ರಮಾಣಮಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ ತರ್ಹಿ
ತತ್ರಮಾಣ್ಯಂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಂ ನ ವಾ? ನೇತಿ ಪಕ್ಷೇ ನ ಸ್ಯಾತ್ | ಆದ್ಯೇ ಕಿಂ ಸ್ವೇನ್ಯೈವ
ಸಿದ್ಧಂ? ಪ್ರಮಾಣಾಂತರೇಣ ವಾ? ನಾದ್ಯಃ ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ ತತ್ರಸಜ್ಞಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯೇ ತಸ್ಯಾಪಿ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರವೇದ್ಯಮಿತ್ಯನವಸ್ಥಿತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ | ತಸ್ಮಾತ್ ಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನೇನ್ಯೈವ
ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯಜ್ಞೇಕಾರ್ಯಮ್ | ತಸ್ಯ ಚ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವೇನ
ಸ್ವಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಷಯತ್ವಾತ್ ನಾನವಸ್ಥಾ | 'ಮಾಮಹಂ ಜಾನಾಮಿ' ಇತಿ ಆತ್ಮನಃ
ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವದರ್ಶನಾತ್ | ಸಾಕ್ಷಿಣಶ್ಚಾತ್ಮತ್ವಾದಿತಿ |

ತಾರ್ಕಿಕೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಸ್ಯಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಃ

ಏವಂ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮರೂಪಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮಜ್ಞೇಕಾರೇ
ಕಿಂ ಸ್ಯಾತ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಜ್ಞೇಕಾರೇ ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತೇಃ |

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಭೂತಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನೇ ಪ್ರಮಾಣೇ ಅಜ್ಞೇಕೃತೇ ತಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗನುಭವತ್ವೇನ
ತತ್ಸಾಧನತ್ವಾಭಾವಾತ್ ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತೇರಯುಕ್ತಮೇತಲ್ಲಕ್ಷಣಮಿತಿ |

ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮರ್ಥನಮ್

ಯಥಾರ್ಥಸ್ಮೃತಾವವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಪಾಕ್ ಆದಿಶಬ್ದೇನ ಸಂಘೋಷಿತಾ | ತತ್ರ ಸ್ಮೃತಿನಃ
ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ನ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಸಾಧಿತತ್ವಾತ್ | ತದನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಬಾಧಕಂ ಚಾಹ-

ಸ್ಮೃತೇಶ್ಚ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯನಜ್ಞೇಕಾರೇ ಅನುಭೂತಂ ಮಯೇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ |

ಯದಿ ಸ್ಮೃತಿನಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ತರ್ಹ್ಯನುಭೂತಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕಂ ಸ್ಯಾತ್ | 'ಅನುಭೂತಂ
ಮಯೇದಂ' ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ಮೃತಿಂ ವಿನಾ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ |

ಸ್ಮೃತೇರನುಮಾನತ್ವೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ ಪಕ್ಷನಿರಾಸಃ

ಸತ್ಯಮ್, ಸ್ಮೃತಿರೇವಾನುಭೂತೇ ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಕಿಂ ನಾಮ್? ಲಿಙ್ಗತ್ವೇನೈವ |
ಪಟುತರೋಹ್ಯನುಭವಃ ಸಂಸ್ಕಾರಂ ಜನಯತಿ | ಸ ಚ ಸದೃಶದರ್ಶನಾದಿನಾ ಸಮುದ್ಭುಧಃ
ಸ್ಮೃತಿಮಿತಿ | ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಃ ಸಂಸ್ಕಾರೇ ಲಿಙ್ಗಮ್ | ಸ ಚ ಪೂರ್ವಾನುಭವೇ
ಭವಿಷ್ಯತಿ | ಅತೋ ನಾನುಭೂತಸ್ಯಾಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಂ ನಾಪಿ ಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ
ಸ್ಮೃತೇರಪಿ ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನತ್ವಾದಿತ್ಯತ ಆಹ-

ಲಿಙ್ಗತ್ವೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವಮ್ |

ಯದಿ ಸ್ಮೃತೇರ್ಲಿಙ್ಗತ್ವೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಕಲ್ಪತೇ ತರ್ಹಿ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಂ ಸ್ಯಾತ್ |
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅರ್ಥ ಏವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಮ್ಭವೇಽಪಿ ಸ್ಮೃತೇಃ ಸಂಸ್ಕಾರೇ ಲಿಙ್ಗತ್ವಂ
ತಸ್ಯಾನುಭವ ಇತ್ಯಪ್ರಾಮಾಣಿಕಸ್ಯಾನೇಕಸ್ಯ ಕಲ್ಪ ಮಾನತ್ವಾದಿತಿ | ದೋಷಾಂತರಂ ಚಾಹ-

ದೃಷ್ಟಹಾನಿಶ್ಚ |

ಯದಿ ಸ್ಮೃತೇರ್ಲಿಙ್ಗತ್ವೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತರ್ಹಿ ಪೃಥಕ್ಪ್ರಮಾಣತಯಾ ದೃಷ್ಟಸ್ಯ ಅಪಿ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದೇಃ ಲಿಙ್ಗತ್ವೇಮೇವಸ್ಯಾತ್ ತತ್ರಾಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿನಾ
ಕರ್ಮಕಾರಕಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಾನುಮಾನಸಮ್ಭವಾತ್ | ಅತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವತ್ ಸ್ಮೃತೇರಪಿ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್ ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪರೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮಯುಕ್ತಮೇವೇತಿ
ಯಥಾವಸ್ಥಿತಾರ್ಥವಿಷಯತ್ವಮೇವ ಲಕ್ಷಣಮುಪಪನ್ನಮಿತಿ |

ಸ್ವೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಪರೀಕ್ಷಾ

ಇದಮಪಿ ಲಕ್ಷಣಂ ನ ಯುಕ್ತಮ್ | ದ್ವಿವಿಧ ಏವ ಹಿ ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಸ್ಮೃತಿರನುಭವಶ್ಚೇತಿ |
ತತ್ರಾನುಭವಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪ್ರಮಾಣಮೇವ | ಸ್ಮೃತಿರಪಿ ಯದಿ ಪ್ರಮಾಣಂ ತದಾ
ಯಥಾವಸ್ಥಿತವಿಶೇಷಣಸ್ಯ ಕೃತ್ಯಾಭಾವಾದಿತ್ಯತ ಆಹ -

ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಮಾಣದ್ವೈವಿಧ್ಯಮಾತ್ರಕಲ್ಪನೇ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಾದೇರ್ನಿರಾಸಾದನುಭವವಿರೋಧಃ |

ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚಪ್ರಮಾಣಂ ಚೇತಿ ಪ್ರತ್ಯಯದ್ವೈವಿಧ್ಯಮಾತ್ರಕಲ್ಪನಂ ಯುಜ್ಯತೇ | ತಥಾ ಸತಿ
ವಿಪರ್ಯಯಸಂಶಯೋಃ ಅಪಾಕರಣಪ್ರಸಂಗಾತ್ | ನ ಚ ತಥಾಸ್ತಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ |
ವಿಪರ್ಯಯಾದೇರನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ತದ್ವಿರೋಧಾದಿತಿ |
ವಿಪರ್ಯಯಾದಿವಿಷಯೋಽನುಭವ ಏವ ನಾಸ್ತಿ | ಕಿಂ ತು? ವ್ಯವಹಾರಮಾತ್ರಮಿತ್ಯತ
ಆಹ-

ತದನುಭವಾಭಾವ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಅನುಭವಃ ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ನಾಸ್ತೀತ್ಯುಕ್ತೇ ಕಿಮುತ್ತರಮ್ |

ಯದಿ ವಿಪರ್ಯಯಾದಿವಿಷಯೋಽನುಭವಃ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನೋಽಪಿ ನಾಸ್ತೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ
ತರ್ಹಿ ಪರಾಭ್ಯುಪಗತಂ ಅನುಭವಮಾತ್ರಂ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಂ ಚ ನ ಸ್ಯಾತ್ | ಅವಿಶೇಷಾತ್ |
ತಥಾ ಚ ಜಗದಾನ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್

ವಿಪರ್ಯಯಾನಿರ್ಜ್ಞೇಕರ್ತೃಮೀಮಾಂಸಕಮತನಿರಾಸಃ

ಅಥ ವಾ ವಿಪರ್ಯಯಾದ್ಯನಿರ್ಜ್ಞೇಕಾರೇ ದೂಷಣಾಂತರಮೇತತ್ | ಯದಿ ಶುಕ್ತಿಕಾಯಾಂ
'ಇದಂ ರಜತಂ' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪೋಪರ್ಯಯಾದ್ಯನುಭವೋ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂ ತು?
ಪುರೋವೃತ್ತ್ಯನುಭವೇ ಸತಿ ರಜತಸ್ಮೃತೌ ತಯೋಃ ಸ್ವರೂಪತೋ
ವಿಷಯತಶ್ಚವಿವೇಕಾಗ್ರಹಾದೇವ 'ಇದಂ ರಜತಂ' ಇತ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತರ್ಹಿ
ಪುರೋವೃತ್ತ್ಯನುಭವೋ ರಜತಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ನಾಸ್ತೀತಿ ವದಾಮಃ | ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್
ವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ ಕಥಂ ತದಭಾವೇಽಸೌ ಸ್ಯಾತ್? ಇತಿ ಚೇತ್ ಹಂತ ತರ್ಹಿ
ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್ ವಿಶಿಷ್ಟವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ ಕಥಮಸಾವಪಿ ತದ್ವಿನಾ ಸ್ಯಾತ್ |
ಸ್ಮೃತ್ಯನುಭವಯೋರಗೃಹೀತವಿವೇಕತ್ವೇನ ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಸಾದೃಶ್ಯಾತ್ ವ್ಯವಹಾರ ಇತಿ
ಚೇತ್ ತರ್ಹಿ ಅವಿವೇಕಾಗ್ರಹೇಣ ಅವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಸಾದೃಶ್ಯಾತ್ ತದಭಾವಸ್ಯಾಪ್ಯಾಪಾತಃ
ಸ್ಯಾತ್ | ತಸ್ಮಾತ್ ವಿಪರ್ಯಯಾದೇರ್ವ್ಯಾವರ್ತನೀಯಸ್ಯ ಸದ್ಭಾವಾತ್
ಯಾಥಾರ್ಥಮೇವೋಪಪನ್ನಂ ಲಕ್ಷಣಮಿತಿ |

ನನು ವಿಪರ್ಯಯಾದ್ಯನುಭವಾಭಾವೇ ಅನುಭವಸ್ಮತ್ಯೋರಭಾವಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ |
ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಮಾಣಬಾಧಾಸಿದ್ಧಿದೋಷಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ | ತರ್ಕಸ್ಯ
ದೂಷಣಾನುಮಾನತ್ವಾತ್ | ತಥಾಪಿ ಕುತೋ ನಾಪಸಿದ್ಧಾಂತಾದಿ? ಇತ್ಯತ ಆಹ -

ಸ್ವಸಿದ್ಧೈಃ ಸಾಧನಮ್ ಪರಸಿದ್ಧೈರ್ದೂಷಣಮ್ |

ಸಾಧನಮೇವ ಸ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಸಿದ್ಧನ್ಯಾಯೈಃ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ | ನ ತು ದೂಷಣಮಪಿ | ತತ್
ಪರಸಿದ್ಧನ್ಯಾಯೈರಪಿ ಭವತಿ | ಕಿಮತೋ ಯದ್ಯೇವಮ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ-

ಅತೋ ನ ದೂಷಣೇಽಪಸಿದ್ಧಾಂತಾದಿ |

ಅತಃ ಪರಸಿದ್ಧನ್ಯಾಯೇನ ಪರೋಕ್ಷಸ್ಯ ದೂಷಣೇಯತ್ವಾತ್ ದೂಷಣಾನುಮಾನೇ
ನಾಪಸಿದ್ಧಾಂತಾದ್ಯುದ್ಭಾವನೀಯಮಿತಿ |

ಮತಾನುಜ್ಞಾಯಾ ಅಸಂಭವಾನ್ತರ್ಭಾವಃ

ಸ್ವಪಕ್ಷದೋಷಮನುಧ್ಯತ್ಯ ಪ್ರತಿಬನ್ದಿಗ್ರಹಣಂಮತಾನುಜ್ಞೇತ್ಯೇಕೇ | ತದನುಪಪನ್ನಮ್ |
ಪ್ರತಿಬನ್ದಿಗ್ರಹಣಸ್ಯ ಪರೋಕ್ಷವ್ಯಭಿಚಾರೋದ್ಭಾವನರೂಪತ್ವೇನ
ಬಾಧಕತರ್ಕೋದ್ಭಾವನರೂಪೇಣ ವಾ ಪರೋಕ್ಷದೂಷಣತ್ವಾತ್ | ಸ್ವಪಕ್ಷಾಸ್ಥಾಪನೇನ
ಪ್ರವೃತ್ತೇದೋಷತ್ವಮಿತಿ ಚೇತ್ ತರ್ಹಿ ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಸಾಂಖ್ಯಾರ್ಥಪಾತಾತ್ | ಸ್ವಪಕ್ಷೇ
ದೋಷಮನುಧ್ಯತ್ಯ ಪರಸ್ಯೇಷ್ವಾಪಾದನಮಿತ್ಯನೈ | ತದಪ್ಯಸತ್ |
ವಿಶೇಷಣಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ | ತಸ್ಮಾತ್ ಇಷ್ಟಾಪಾದನಮೇವ ಮದಾನುಜ್ಞೇತಿಭಾವೇನ
ತತ್ಸ್ವರೂಪಾನುವಾದೇನ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನನ್ಯಾಯೇನ
ಪ್ರಕೃತದೂಷಣಾನುಮಾನದೋಷಸ್ಯ ಮತಾನುಜ್ಞಾಯಾ ಉಕ್ತಾನ್ತರ್ಭಾವಮಾಹ -

ಇಷ್ಟಾಪತ್ತಿಃ ಸಿದ್ಧಸಾಧನತ್ವಾದಸಂಭವಮೇವ ||

ಇಷ್ಟಾಪಾದನರೂಪಾಮತಾನುಜ್ಞಾ ಅಸಂಭವಾನ್ತರ್ಭಾವತಾ |
ಪರಸಿದ್ಧಾರ್ಥಸಾಧನಸ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ | ಸಿದ್ಧಸಾಧನಸ್ಯ ಚಾಸಂಭವತ್ವಮುಕ್ತಮ್ |
ಅನಿಷ್ಟಾಪಾದನಸ್ಯೇವ ಸಂಭವತ್ವಾದಿತಿ ನ ವಿರೋಧಾದಿಭ್ಯೋ ದೂಷಣಾಂತರಮಸ್ತೀತಿ |
ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಾದೀನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಸ್ತು ಸ್ಫುಟತ್ವಾನೋಕ್ತಃ |

ಪ್ರಮಾಣಾದಿನಿರೂಪಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿ

ಏವಂ ಪ್ರಮಾಣದಿಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪ್ಯ ತನ್ನಿರೂಪಣಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಕಂ ದರ್ಶಯತಿ

ಆನಂತೀರ್ಥಮನಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೋಕ್ತಿಮಾರ್ಗತಃ |

ಮಾನಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಯೇ ||

ಲಕ್ಷಣಾದಿನಿರೂಪಣೇನ ಸಂಶೋಧಿತೈರೇವ ಖಲುವೇದಾದಿಭಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ |
 ತದಿದಂ ನ ವಾದ್ಯಂತರೋಕ್ತವದೇವೇತಿ ಮನ್ತವ್ಯಮ್ | ಪರಮಾಪ್ತತಮೇನ
 ಸುರವರಾವತಾರೇಣೋಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ - ಆನಂದತೀರ್ಥಮುನಿನೇತಿ ||
 ಯಸ್ತು ಸ್ವಪ್ರಭಾವಾನಭಿಜ್ಞಃ ತಂ ಪ್ರತ್ಯಾಹ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೋಕ್ತಿಮಾರ್ಗತ ಇತಿ || ಯಸ್ತು
 ಅನಧಿಗತಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೋಕ್ತಿಮಾರ್ಗೋಽಪಿ ತದನುಜಿಘ್ರಕ್ಷಯಾ ಆಹ -
 ಇತ್ಯುಕ್ತಮಿತಿ | ಯುಕ್ತಾದಿಯುಕ್ತತಾ ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರದರ್ಶಿತೇತಿ ಇತಿಶಬ್ದೇನ ಸ್ಮರ್ಯತೇ |
 ಯದ್ಯೇವಂ ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಸ್ವಲ್ಪೇನೈವ ಗ್ರಂಥೇನ ಸಮಾಪ್ತಂ? ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್-
 ಸಂಕ್ಷೇಪಾದಿತಿ || ಶ್ರೋತೃಬುದ್ಧಿಮನುಸೃತ್ಯ ಶಬ್ದಸಂಕ್ಷೇಪೇಣೋಕ್ತಮಿತಿ |
 ಅಥಸಮಾಪಿತಪ್ರಕರಣೋಽಪಿ ಭಗವಾನಾಚಾರ್ಯಃ ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತಾಂ ಪ್ರಣಮತಿ-

ಅಶೇಷಮಾನಮೇಯೈಕಸಾಕ್ಷಿಣೇಽಕ್ಷಯಮೂರ್ತಯೇ |
 ಅಜೇಶಪೂರುಹೂತೇಡ್ಯ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ತೇ ||
 || ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತಂ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮ್
 ಸಮ್ಪೂರ್ಣಮ್ ||

ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ಪ್ರಣಾಮೇ ಕೋ ಹೇತುಃ? ಇತ್ಯತೋ ಯತ್ ಉಕ್ತಂ ಪ್ರಮಾಣಾದಿ ತತ್
 ಪ್ರೇರಕತ್ವೇನ ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ? ಮುಖ್ಯತಃ ತದಭಿಜ್ಞತ್ವಾತ್ ಇತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ -
 ಅಶೇಷೇತಿ || ನನು ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಶರೀರಮಸ್ತಿ ನ ವಾ ? ಆದ್ಯೇ ಮರಣಾದಿಪ್ರಸಂಗಃ |
 ದ್ವಿತೀಯೇ ಕಥಂ ತಸ್ಯೇನ್ವಿಯಶೂನ್ಯಸ್ಯಾಶೇಷಮಾನಾದಿಸಾಕ್ಷಿತ್ವಮ್? ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್-
 ಅಕ್ಷಯಮೂರ್ತಯ ಇತಿ || ಅಸ್ಯೇವೇಶ್ವರಸ್ಯ ಶರೀರಮ್ | ತಚ್ಚ
 ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾದಿರೂಪತ್ವೇನ ಅಕ್ಷಯಮೇವೇತಿ ನ ಕಶ್ಚಿದ್ಗೋಷ ಇತಿ | ಅಜಾದಿವನ್ದ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ
 ನಾರಾಯಣ ಏವ ನಮಸ್ಕಾರ್ಯ ಇತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ - ಅಜೇಶೇತಿ ||

ಅಮರಾ ಭ್ರಮರಾಯನೇ ಕಮಲಾ ವರಟಾಯತೇ |
 ಯತ್ಪಾದಾಘೋರುಹದ್ವಂದ್ವೇ ವಂದೇ ತಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ||
 || ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಟೀಕಾ
 ನ್ಯಾಯಕಲ್ಪಲತಾ ಜಯತೀರ್ಥಭಿಕ್ಷವಿರಚಿತಾ ಸಮ್ಪೂರ್ಣ

|| ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

|| ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸ ವಿಷ್ಟೋರ್ವಶಗಃ ಸದಾ ||
|| ಪ್ರೀಣಯಾಮೋ ವಾಸುದೇವಮ್ ದೇವತಾಮಣ್ಡಲಾಖಣ್ಡಮಣ್ಡಾನಮ್ ||

